

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**1990 SONRASI TÜRKİYE SİYASAL GÜNDEMİNE ETKİ
EDEN MEDYATİK PROPAGANDA UNSURLARI**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Esra KARGIN**

İstanbul, 2011

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**1990 SONRASI TÜRKİYE SİYASAL GÜNDEMİNE ETKİ
EDEN MEDYATİK PROPAGANDA UNSURLARI**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Esra KARGIN
Öğrenci No:
090771026

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Sait YILMAZ

İstanbul, 2011

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘1990 SONRASI TÜRKİYE SİYASAL GÜNDEMİNE ETKİ EDEN MEDYATİK PROPAGANDA UNSURLARI’ başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08/09/ 2011

Esra KARGIN

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

08.10.2011

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim dalı *Uluslararası İlişkiler* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden 090771026 numaralı **Esra KARGIN**'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**1990 SONRASI TÜRKİYE SİYASAL GÜNDEMİNE ETKİ EDEN MEDYATİK PROPAGANDA UNSURLARI**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 09.09.2011 tarih ve 2011/16 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (60) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 1 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR SAİT YILMAZ

ÜYE
PROF.DR. MİTHAT BAYDUR

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. MUZAFFER ÜREKLİ

1990 SONRASI TÜRKİYE SİYASAL GÜNDEMİNE ETKİ EDEN MEDYATİK PROPAGANDA UNSURLARI

Tezi Hazırlayan: **Esra KARGIN**

Özet

Yeni sermaye düzeninin basın sektörüne de egemen olmasıyla, sektör ciddi bir yapısal dönüşüm içine girmiştir. Bu yapısal dönüşüm basına atfedilen kamuoyunu bilgilendirme görev ve sorumluluğunun da dönüşüm geçirmesine neden olmuştur. Bu bağlamda çalışmada medyanın sahip olduğu dinamikler, siyasi aktörlerle arasındaki ilişkiler ve bu çerçevede siyasal sürecin nasıl şekillendiği üzerinde durulmuştur. Bu ilişki ağının ve siyasal şekillenmenin açıklanmasında tarihten günümüze çeşitli örneklere yer verilmiştir. Çalışmada 1990 sonrası basında meydana gelen tekelleşme ve bunun basın objektifliğine etkileri siyasetle ilişkiler açısından ele alınmış, Türkiye’de 1990 sonrası basın ve siyaset alanındaki gelişmeler incelenerek basın-siyaset ilişkisi değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Medya, Tekelleşme, Türkiye’de Medya, Propaganda, DYH, Kamuoyu, Sermaye-Medya-Siyaset

**THE PROPAGANDA ELEMENTS OF MEDIA THAT HAVE HAD AN
EFFECT UPON THE POLITICAL AGENDA OF TURKEY AFTER THE
YEAR 1990**

Presented by: **Esra KARGIN**

Abstract

Press sector has entered into a structural transformation together with the establishment of the new capital order's hegemony on the sector. This structural transformation has also caused a shift in the tasks and responsibilities that are attributed to press. In this context, in the study, dynamics of media, its relations with political actors and how the political process is shaped within this framework are emphasized. Definition of political shaping and the mentioned network of the relations are described with several examples from past to this day. In the study, monopolization in the press after 1990 and its impacts upon the objectivity of press are discussed in terms of relations in politics, and the connection between press and politics is evaluated by examining the developments in press and politics in Turkey after 1990.

Key Words: Media, Monopolization , Media in Turkey, Propaganda, DPH, Public Opinion, Capital-Media-Politics

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
GRAFİKLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
1. PROPOGANDA ve MEDYANIN KAMUOYU OLUŞTURMA ETKİSİ	4
1.1. Propagandanın Tanımı ve Türleri	4
1.2. Propaganda Araçları	7
1.3. Medyanın Tanımı ve Gücü	10
1.4. Gündem Belirleme ve Kamuoyu Oluşturma	13
1.5. Medyanın Gündem Belirleme ve Kamuoyu Oluşturmadaki Etkisi	15
2. 90'LARDAN İTİBAREN TÜRK SİYASAL HAYATINDAKİ GELİŞMELER	17
2.1. 1990-2000 Arası Siyasi Gelişmeler	17
2.1.1. Sovyetler Birliğinin Çöküşü	17
2.1.2. Körfez Savaşı	19
2.1.3. Gümrük Birliği Antlaşması	21
2.1.4. Susurluk Süreci	23
2.1.5. 28 Şubat Muhtırası.....	26
2.1.6. Bölücü Terör Ve Öcalan'ın yakalanması.....	28
2.2. 2000-2010 Arası Siyasi Gelişmeler	30
2.2.1. AB'ye Aday Ülke Statüsünün Kazanılması	30
2.2.2. AKP'nin İktidara Gelişi	31
2.2.3. Tezkere Krizi	34
2.2.4. Cumhurbaşkanlığı Seçimi Krizi ve 2007 Seçimleri ...	37
2.2.5. Demokratik Açılım	39

3. MEDYA-SİYASET - SERMAYE İLİŞKİSİ ve TÜRK MEDYASININ DÖNÜŞÜMÜ	44
3.1. Etki Ajanları Ve Medya.....	44
3.2. Türk Medyasının Özellikleri.....	47
3.3.90'lardan Sonra Türk Medyasının Dönüşümü.....	52
3.4. Medya - Sermaye İlişkisi	60
3.5. Siyaset - Sermaye İlişkisi	67
3.6. Medya – Siyaset İlişkisi	70
4. 90'LARDAN İTİBAREN SİYASETİ ETKİLEYEN MEDYATİK PROPAGANDA UNSURLARI	77
4.1. Günümüze Değın Önemli Gelişmeler Bağlamında Medyanın Siyasete Etkileri	77
4.1.1. I. Körfez Savaşı	77
4.1.2. 28 Şubat Süreci	83
4.1.3. Öcalan'ın Yakalanması ve Dava Süreci	90
4.1.4. AB ile Müzakereler	97
4.1.5. 2001 Ekonomik Krizi	102
4.1.6. ABD ile Tezkere Krizi	106
4.1.7. Kıbrıs Sorunu-Annan Planı	110
4.1.8. 27 Mayıs e-Muhtırası	115
4.1.9. Demokratik Açılım	120
4.1.10. Ermenistan ile Protokoller	125
4.1.11. İsrail ile İlişkiler ve Mavi Marmara Baskını	129
4.2. Türk Yazılı Basınının Genel Bir Değırlendirmesi.....	131
4.3. Gelecek Döneme İlişkin Değırlendirmeler.....	134
SONUÇ	137
KAYNAKÇA	141
ÖZGEÇMİŞ	154

GRAFİKLER

Grafik.1. Özal'ın ABD'den talimat aldığı propagandası yapan karikatür	76
Grafik.2. Özal'ı Amerikan Gençlerini Savaş İçin Askere Çağırın Ünlü Posterdeki Gibi Tasvir Eden Karikatür	78
Grafik.3. Refah'a İki Fren Haberi	80
Grafik.4. Erbakan-Çiller Laiklik Karikatürü	81
Grafik.5. MGK Sonrası Alınan Kararlar Haberi	83
Grafik.6. 28 Şubat Basından Derlemeler	85
Grafik.7. Zafer Haberi	87
Grafik.8. Teslimiyet Haberi	89
Grafik.9. Öcalan'a İdam Haberi	91
Grafik.10. Helsinki Zirvesi Haberi	92
Grafik.11. Asrın Buluşması Haberi	94
Grafik.12. Ekonomik Kriz Haberi	97
Grafik.13. Buna Hakkınız Yoktu Haberi	98
Grafik.14. ErbakanLütfen Sağduyu Haberi	99
Grafik.15. Erbakan-Erdoğan Savaşı Haberi	100
Grafik.16. DSP'de Deprem Haberi	100

Grafik.17. Tezkere Oylamasının Sonucu Haberi	102
Grafik.18. Tezkere Şantajı Haberi	103
Grafik.19. Cheney Tahdit Haberi	103
Grafik.20. Ada'da Karar Anı Haberi	106
Grafik.21. Kıbrıs Referandum Sonuçları Haberi	108
Grafik.22. Denктаş Referandum Sonucu Haberi	109
Grafik.23. Laiklik Uyarısı Haberi	110
Grafik.24. Silasız Kuvvetler Haberi	111
Grafik.25. Laiklik Muhtırası Haberi	112
Grafik.26. Nereden Nereye Haberi	117
Grafik.27. Kahreden Dönüş Haberi	118
Grafik.28. Barış da Ağrı'lı Oluyor Haberi	120
Grafik.29. 94 Yıl Sonra Haberi	121
Grafik.30. Ermenistan'a Teslim Olduk Haberi	122
Grafik.31. Dünya Ayakta Haberi	123
Grafik.32. Devlet Terörü Haberi	124
Grafik.33. Bütün Dünya Ayakta Haberi	124

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo.1. 2006 Yılında Satın Alma Şeklinde Yabancı Yatırımcının
Türkiye’de Medya Sektörüne Yaptığı Yatırımlar61

Tablo.2. 2007 Yılında Satın Alma Şeklinde Yabancı Yatırımcının
Türkiye’de Medya ve Eğlence Sektörüne Yaptığı Yatırımlar 62

KISALTMALAR

AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı
DP	: Demokrat Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYH	: Doğan Yayın Holding
DYP	: Doğru Yol Partisi
GB	: Gümrük Birliği
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletme
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MOSSAD	: İsrail Gizli Servis
NATO	: Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü
POAŞ	: Petrol Ofisi Anonim Şirketi
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
TÜSİAD	: Türkiye Sanayiciler ve İşadamları Derneği
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

GİRİŞ

Medya basın tekelinden çıkıp tüm bilgi-iletişim araçlarını kapsayacak şekilde dönüştükten sonra, dördüncü asli kuvvet olarak ortaya çıkmış ve kamu yararına faaliyet gösterdiği için en etkili sivil toplum enstürmanı olmuştur. Sahip olduğu güç, siyaseti etkileyebilmekte, insanları seferber edebilmekte ve ekonomiye müdahil olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında medyanın yeniçağdaki rolünün, onu etkili denetim ve etki aracı yapacağı açıktır. Söz konusu bu dönüşümün başlangıç noktası ise 90'lar ile başlayan küreselleşme olmuştur.

Küreselleşme sayesinde tüm dünyayı saran liberal sistem küresel sermayenin doğmasına ve her ülkeye etki etmesine yol açmıştır. Sonuçta hem küresel sermaye, hem de yerel sermaye grupları güçlenmeye, siyasete baskı yapmaya başlamışlardır. Bu noktada medyanın farkına varan sermaye, onu siyaset ve bürokrasi ile bir mücadele ve dengeleme aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Giderek sermayenin daha çok kontrolüne giren medya ise, asli görevi olan sosyal sorumluluklarından ve kamusal işlevlerinden uzaklaşmıştır. Sermaye ile siyasetin bir propaganda aracı haline gelmiştir.

Öte yandan siyaset ise medyanın 4. kuvvete dönüşmesinden istifade etmek amacıyla sermaye ile ilişki içerisinde girmiş, örtüşen çıkarlar düzleminde işbirlikleri yapmıştır. Zaman içerisinde küreselleşmenin tüm dünyayı sarması sonucu gelişen ilişkilerle de siyaset ve sermaye iç içe geçmeye başlamış, siyaset-sermaye birlikteliği medyanın olağanüstü kamuoyu yaratma etkisi sayesinde sistemin üzerinde bir güce kavuşmuştur.

Bu gelişmelerin ülkemizdeki yansımaları ise 90'larla birlikte başlamıştır. İlk özel televizyonun kurulması ile birlikte liberal ekonominin etkisi medyaya da sıçramış ve devlet tekelindeki basın-yayın sektörü sermayeye açılmıştır. Bu sayede küresel rüzgârları da arkasına alan sermaye ardı ardına TV kanalları kurmuş, gazete ve dergi sahibi olmuştur.. Kısa sürede bağımsız ve medya patronluğunu tek iş olarak yapan, sosyal sorumluluk ve bilinç sahibi medya sahipleri ve çalışanları büyük sermayenin

mali gücüne dayanan zorlayıcı rekabetine yenik düşmüş, giderek holding medyalarının çatısı altında toplanmaya başlamıştır. Bu dönüşüm medyamızdaki ikinci kırılma noktasını oluşturan tekelci dönemin başlangıcı olmuştur.

Tekelci medya döneminde sermaye sahipleri medya sayesinde siyaseti ciddi şekilde etki altına alarak devlet kontrolünden çıkmış ve devlet aktörleriyle aynı masaya oturmayı başarmıştır. 2002-2003 yıllarına dek süren bu 12-13 yıllık dönem boyunca medya, sermayenin siyaset ile işbirliği sayesinde daha da gelişmesine ve giderek bürokrasi ile de gelişmiş ilişkiler kurmasına yol açmıştır. Bu sebeple, dönem için yapılabilecek tanımlamalardan biri devletin medyası olarak ifade edilebilir. 90'lara dek devlet medyası yaşanmasından sonra bu değişim bir aşama olarak görülse de halen daha siyasetin ve daha yoğun olarak da bürokrasinin medya üzerindeki etkisini gözlemleyebilmekteyiz.

2002'den sonra ise AKP'nin iktidara gelmesi ile birlikte yeni bir devlet anlayışı egemen olmuştur. Bu egemen anlayış siyaset-sermaye ilişkisi bağlamında kendi sermaye sınıflarını desteklemiş, bu sermaye sınıfları ise, medyada yayılıp, genişleyerek yeni bir medya yaratmış, siyasal erki desteklemeye başlamıştır. Bu değişimle birlikte yeniden siyasetin ve ona bağlı devlet aygıtlarının baskısı altına giren sermaye medya alanındaki faaliyetlerini kısmak zorunda kalmıştır. Yerleşik medya yükselen yeni medya grubu ve siyasi iktidar karşısında durumunu dengeleyebilmek için yabancı sermayeyi kendisine ortak olarak almaya başlamıştır. Bu sayede küresel sermayenin siyasi ve ekonomik gücü sayesinde devletleri dahi aşabilen etkisini kendisine destek olarak kabul etmiştir. Böylece medyada iktidar-muhalefet ekseninde iki farklı kutuplara bölünmüştür. Medyada yaşanan dönüşüm henüz tamamlanmamışken yeni bir dönüşüm dalgası daha tüm dünya ile Türkiye'yi de sarmıştır. Bu dönüşüm bilişim ve etkileşimi amaç edinen ve internet-bilgisayar ve mobil teknolojilere dayanan yeni medya dönüşümüdür.

Yeni medya ile holdinglerin ve siyaset-sermaye odaklı medyanın rolü azalmaya başlamış, birey odaklı ve bireyin sistem içerisinde doğrudan belirleyici ve içerik sağlayıcı olduğu bir medya sürecine geçilmiştir. Geleceğin medyasını ve kuvvetler arası ilişkilerini etkileyecek olan yeni düzen bu minvalde oluşacaktır.

Bu anlatılanlar ışığında çalışmanın birinci bölümü propaganda, kamuoyu, gündem belirleme kavramlarının incelenmesine ayrılmış, medyanın bu kavramlar düzlemindeki etkileri ve rolü irdelenmiştir.

İkinci bölümde ise çalışmanın ilerleyen bölümlerine dönük olarak ülkemizde 1990 yılından itibaren yaşanan başlıca tarihsel olaylar ele alınmış, bunlar hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölüm medyanın tarihsel sürecini ve geçirdiği dönüşümleri anlamak açısından önemlidir.

Üçüncü bölüm medya-sermaye-siyaset ilişkisi ve Türk medyasının dönüşümüne ayrılmıştır. Bölüm içerisinde bu üç aktörün birbirleriyle olan ilişkileri ülkemiz bağlamında detaylı olarak ele alınmış ve medyamızın yaşadığı değişim bu ilişkiler dikkate alınarak değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde ise 1990 yılından sonra çok ses getiren, önemli olaylar üzerinden medyanın tepkileri, siyaset ve toplum üzerinde yaratmaya çalıştığı etkiler değerlendirilmiştir. Bölüm söz konusu olayları süreklilik arz etmesi ve değerlendirilip kıyaslanabilir olması açısından gazete manşetleri üzerinden ele almaktadır.

Bu tez çalışmasına, temelde siyaset-sermaye-medya arasındaki ilişkilerin boyutuna vurgu yapmak, bu bağlamda Türk medyasının dönüşüm süreçlerini ve uluslararası ilişkilerdeki etki boyutlarını analiz etmek amacıyla yola çıkılmıştır. Tezin hedefi medyamızın içinde bulunduğu şartları aydınlatmak, ilişkiler ağını ortaya koymak ve medyanın propaganda gücü sayesinde elde ettiği kamuoyu yaratma gücünü analiz etmektir. Çalışma, medyanın her yönüyle incelendiği ve özellikle de son bölümlerde manşet fotoğrafları ve ifadeleriyle gerçeği doğrudan aktararak bu gerçekler üzerinde analizler yapmaya çalışan niteliktedir. Böylece uluslararası olayların dahi, ana akım medya tarafından topluma nasıl aktarıldığı, nasıl kamuoyu oluşturulduğu irdelenmiştir. Tezin amacı, medya-sermaye-siyaset arasındaki ilişkileri mercek altına alarak, geçmiş ve bugün hakkında bilgi vermek; böylece geleceğe ilişkin bir kanaat oluşmasına katkı yapmaktır.

1. ROPOGANDA ve MEDYANIN KAMUOYU OLUŞTURMA ETKİSİ

1.1. Propagandanın Tanımı ve Türleri

Kökeni Latince 'bir filizin toprağa ekilerek yeni bitkiler elde edilmesi' anlamına gelen 'propagare' sözcüğüne dayanan propaganda 'bir bireyin veya grubun başka bireylerin veya grupların tutumlarını belirleyip biçimlendirmek, kontrol altına almak veya değiştirmek için haberleşme araçlarından yararlanarak ve bu bireylerin veya grupların belirli bir durum veya konumdaki tepkilerinin kendi amaçlarına uygun tepkiler şeklinde olacağını umarak giriştikleri bilinçli bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır.¹ Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde ise, İtalyanca kökenli bir kelime olduğu vurgulanan propagandanın 'bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmaya, benimsetmeye, yayma amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirme çabası' anlamına geldiği vurgulanmaktadır.² Yani kısacası propaganda için başlangıcından itibaren çıkar odaklı olarak planlanan, tüm iletişim yöntemlerinin kullanılabilirdiği yönlendirme ve/veya maksatlı bilinçlendirme faaliyetleridir diyebiliriz.

Propaganda sistemli ve amaca yönelik bir faaliyet olduğundan, hedeflediği kişi veya grupları etkileyerek onların kanaatlerini ya da kararlarını etkileyebilmesi ve amaçlarına ulaşabilmesi için bazı yöntemler kullanması gerekmektedir. Bu açıdan propaganda bilimsel bir eylem olarak yorumlanabilir. Zira amaçlarına ulaşabilmek için kişiler ve gruplar üzerinde psikoloji ve sosyoloji gibi beşeri bilimlerin yanı sıra, matematik, kimya, biyoloji gibi doğrudan insan fizyolojisini etkilemeye yönelik metotlar da kullanabilmektedir. Bundan dolayıdır ki, propagandanın başlangıçta iyi planlanması, amaç ve hedeflerin iyi kararlaştırılması, kullanılacak yöntemlerin doğru seçilmesi gerekir. Propaganda söz konusu olduğunda dikkat verilmesi ve doğru tespit edilmesi gereken en önemli nokta ise, propagandanın türüdür. Propagandanın türünün doğru analiz edilmesi; iletilen mesajın doğru yorumlanması ve doğru adımlar atılması için temel şarttır. Dolayısıyla propaganda konusunda ele alınması gereken en temel öğelerin başında türleri gelmektedir.

¹ Arı, T. (2006) Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, s.299

² <http://tdkterim.gov.tr/bts/> 'Propaganda' (e. t. 27.05.2011)

Propaganda farklı alanlarda ihtiyaca ve şartlara göre oluşturulmuş sayısız farklı alt dala ayrılmakla birlikte temel olarak üç türü bulunmaktadır. Bunlar beyaz propaganda, siyah propaganda ve gri propagandadır. Beyaz propaganda ve siyah propaganda arasındaki ayrım propaganda kaynağı ile propaganda mesajını yorumlayan hedefin hangi tarafta olduğuna bağlı olarak değişmektedir.

Beyaz propaganda da mesaj ya resmi bir kaynaktan geliyordur ya da güvenilir, kimliği açık bir kaynak tarafından yayılmaktadır. Bu durumda verinin kaynağının açık ve resmi geçerliliği olan verilere dayanması nedeniyle güvenilir olarak nitelenir. Beyaz (açık) propagandada yayılan veri orijinal haliyle ve birinci elden, mümkün mertebe yorumsuz olarak verilir. Genellikle kara veya gri propagandanın yarattığı olumsuz sonuçları gidermek, suçlama ve iftiralara cevap vermek ve kamuoyunu kendi lehine dönüştürmek amacıyla kullanılır. Bu tür propagandanın olumlu sonuç verebilmesi hedefin baskıdan uzak, iradenin ipotek altına alınmadığı bir ortamda bulunması ile mümkündür. Bu nedenle beyaz propaganda daha ziyade demokratik, sosyal, ekonomik ve idari açıdan gelişmiş ülkelerde ikna edici olmaktadır.

Bunun sebebi, beyaz propaganda da bilginin kaynağının ve aktarımının genellikle hükümetler ve devlet birimleri tarafından kontrol edilmesidir. Dolayısıyla kontrol altındaki bir verinin inandırıcı ve ikna edici olması onun, açık, şeffaf ve orijinal olmasına bağlıdır. Bu ise ancak sosyal, ekonomik ve idari açıdan gelişmiş toplumlarda mümkün olmaktadır.

Öte yandan beyaz propagandanın ana malzemesi haberlerdir. Karşı taraf ile ilgili elde edilen verilerin, ne zaman, nasıl ve kimler üzerinde, hangi ölçüde kullanılacağı muhakkak planlanmalıdır. En güçlü yanı ise, karşı tarafın fikirlerini çürütmesi, taraftarlarının sayısını azaltmasıdır. Doğru, açık ve şeffaf propaganda kitlelerde güven uyandırır. Zayıf tarafı ise, yayılma menzili sınırlıdır. Serbestçe dolaşamaz. Karşı taraf, korunmak için karşı propaganda imkânlarını devreye sokarsa, propaganda bozulabilir ve hedef kitlede olumsuz etki oluşturabilir.³ Beyaz propaganda, kara propagandanın aksine zamanla etkinliğini daha fazla artırır.

³ Tarhan, N. (2003) Psikolojik Savaş, Gri Propaganda, s. 37

“Haberler doğru çıktıkça inandırıcılık artar. Halk inanmadığı radyoyu dinlemez, inanmadığı gazeteyi okumaz, okusa da bilgilerini şüphe ile karşılar.”⁴

Asılsız kaynağa dayanan “Siyah Propaganda”, “Beyaz Propaganda”nın tamamen aksidir. Yalan, uydurma ve hile yöntemleri ile yaratılan bilgilere dayanır. Kaynak gizli tutulur, daha çok başka bir kaynaktan aktarılmış izlenimi verilir. Gerçeği çürütmek, ortalığı karıştırmak, inançları sarsmak suretiyle faaliyette bulunulur.⁵

Siyah propagandanın hedefi, yerleşmiş bir inancı yıkmaktır. Halkı kendi içinden çıkardığı liderlere karşı soğutmak, devlete ve orduya olan güveni sarsmak, ekonomik ve sosyal dayanışmayı yıkmaktır. İnsanları endişeli, mutsuz ve zihinsel devinim içinde bırakmaktır. Siyah propaganda, genellikle psikolojik operasyonlar kapsamında savaşta kullanılır. Kaynağın karşı tarafça tespit edilmesi, zamana bağlı olmakla birlikte daha kolay olur. Bu nedenle ülke içinde pek kullanılmaz. Kaynak ortaya çıktığında her türlü sorumluluk, reddedilecek şekilde önceden hazırlıklı olunur. Kaynak gizli kaldığı sürece, yalan, rivayet, şayia ve dedikodulardan oldukça verimli sonuçlar elde edilir.⁶ Propaganda kaynağı için olumlu yanı karşı tarafta hainlik ve casusluk şüphesi uyandırarak güvensizlik yaratması, gidişata paralel moral çöküntüye sebep olması ve rakibin işlevsizleşmesidir. Bu yolla karşı tarafın kamuoyu çalınarak onun aleyhine döndürülebilir. Bu nokta geri dönüşü çok zor bir noktadır. Propaganda kaynağı için olumsuz yanı ise, propaganda faaliyeti açık bir şekilde yürütüldüğünden gerek planlama, gerekse uygulama safhasında azami özen ve dikkati gerektirmesidir. Sürekli yüksek konsantrasyon, teknik ve beşeri bilgi-beceri gerektirir. Gizliliğin ve emniyetin en önemli unsur olması faaliyet alanını kısıtlamaktadır.

Gri Propaganda ise, beyaz ile siyah propaganda arasında yer alan bir türdür. Gerçek ile yalanın iç içe geçirilmesi suretiyle yapılır. Neyin gerçek neyin yalan olduğu bilinemez. Düşman veya dost, kimin tarafından geldiği belirlenemez. Kaynak gizli tutulur. Rivayet ve şayialara dayanır.⁷ Rivayetlerden yararlanır, hiç yoktan

⁴ Tarhan, (2003) A.G.E., s. 29

⁵ Özsoy, O. (1998) Propaganda ve Kamuoyu Olusturma, s. 21

⁶ Tarhan, A.G.E, (2003) s. 41

⁷ Özsoy, A.G.E., (1998), s. 21

ortaya çıkar, çabuk yayılır, doğruluğu araştırılmaz.”⁸Gri propaganda rivayet ve şayialara dayadığı için, doğrudan insanların bilinçaltına mesaj gönderir. Bilinmeyene duyulan merak onun cezbediciliği ile sıra dışının cezbediciliği insanların ilgisini toplamasına ve itiraz görmeden kabul görmesine neden olur. Bu sebepten dolayı, insanların algısında propaganda düşüncesi yaratmaz.

Gri propagandada amaç; “rivayetler” yayararak geniş halk kitlelerinin beyinlerinde şüphe tohumları oluşturmaktır. Böylece zihinler bulandırılmakta ve amaca ulaşılmış olunmaktadır. “Bu tarzda genellikle doğru bir olaya genellikle on tane yalan sokulup muhatabı küçük ve gülünç duruma düşürmek amaçlanır. Senaryo iyi yazılmışsa eğer ‘rivayetler’ dilden dile dolaşır.”⁹ Kaynak belli olmadığı için hedef kitle için en heyecanlı konular işlenir. Komplo teorileri en etkili materyaldir. Doğru bir olay yanlışlarla birlikte işlenir. Senaryolaştırılmış rivayetler hazırlanır. Gri propagandanın amacı, kusurlu, noksan bir şeyi, tam ve yeterli göstermek veya yeterli, açık olan bir şeyi şüpheli göstererek gölgelendirmek, değerden düşürmek olabilir. Her tür çelişki ustaca kullanılarak zihinlerde soru işareti uyandırılır.¹⁰

1.2. Propaganda Araçları

Propagandanın amacı kişi veya kitleleri manipüle etmek ve hedefleri doğrultusunda bir algı iklimi yaratmaktır. Propagandanın hedefinde insan olduğundan dolayı iletişime dayanan bir kavramdır. Kitle veya şahıs; insanların algıları ve hisleri üzerinde etkili olabilmek, iletişim araçlarını en efektif şekilde kullanmaya bağlıdır. Bu yüzden propagandanın başarılı olabilmesi hedef kitleyi iyi analiz etmenin yanında, kullanılacak yöntem ve araçları da doğru seçmeye bağlıdır.

İletişim insanın duyu organlarıyla başlayan bir süreç olduğundan işitsel, görsel, tat - kokuya dayalı ve temasa dayalı olarak dört grupta toparlanabilir. Ancak gelişen teknoloji ve sosyal yapılara uygun olarak beşinci bir grup olarak karma yapıların da bu sınıflandırılmaya dâhil edilmesi gereklidir. Söz konusu bu sınıflandırma

⁸ Güneri, M. (1967) Psikolojik Savaşın Önemi ve Yöntemi, s. 10

⁹ Tarhan,A.G.E. (2003), s. 38

¹⁰ Tarhan,A.G.E. (2003), s. 40

propaganda araçlarının da sınıflandırılması için temel teşkil ettiğinden önemlidir. Söz konusu başlıklar propagandanın yöntemini belirleyen ana başlıklar olarak ele alındığında propagandanın araçları konusunda verilecek karar daha etkili sonuçlar yaratacaktır.

Anlatılanlar ışığında propaganda araçlarına ilişkin şunlar dile getirilebilir: İşitsel propaganda yöntemlerinde araçlar doğal olarak işitme duyusuna dayanmaktadır. İşitsel yöntemi benimseyen propaganda için araçlar; sohbet, tartışma, görüş alış-verişi, dedikodu vb. sosyal konuşma ihtiyaçları, bilgi aktarımı veya öğretim maksatlı anlatımlar, haber, tiyatro, konser, eğlence programı, canlı yayın, toplantı, basın açıklaması benzeri radyo yayınları ve müzik dinlemektir. Propagandaya konu olacak mesele bu araçlar içerisinde doğrudan ve açık bir şekilde iletilebileceği gibi, dolaylı olarak ya da tamamen örtülü şekilde ve insanın psikolojik, biyolojik ve kimyasal özelliklerinden faydalanılarak da verilebilir. Bu gibi gizli bir yol izlenmek istendiğinde genellikle bilinçaltını uyaran ve telkin uygulayan bilimsel yollar takip edilir.

İşitsel propagandanın başarıya ulaşabilmesi, insanın fenni özelliklerini en iyi şekilde analiz ederek oluşturulmasının yanı sıra, söz konusu ortama veya hedefe ulaşılacak için tercih edilen araca ne derece uyum sağlandığına da bağlıdır. Bu sebeptendir ki, işitsel propaganda genellikle arzu, istek, hayaller, hümanist değerler, gençlik üzerinde yoğunlaşmaktadır. Öte yandan işitsel propagandanın işe yaramasında son derece etkili bir diğer yöntem ise, hedef kitle için oldukça önemli kişi ve kurumların zorla ya da rıza ile işbirliğine hazır hale getirilmesidir. Bu yolla propaganda çok büyük bir güç kazanmasının yanı sıra, kendisine bir platform da sağlar ki, bu ona gelecek adımları için ihtiyaç duyacağı fırsat ve güvenilirliği işbirliğinin konumu üzerinden hızla ve kolaylıkla temin edebilir.

Görsel yöntemleri kullanarak sonuca gitmeye çalışan propaganda yöntemleri ise yalnızca görme duyusu ile algılanabildiğinden hedefine yazılı, imgesel, fotografik, filmografik öğelerin yanı sıra, resim, doku ve formu öne çıkaran araçlar kullanarak ulaşmaya çalışır. Bu tür araçların kullanıldığı alt birimler ise; kitap, dergi, gazete benzeri yazılı neşriyat ürünleri, broşür, katalog, ilan, pankart, afişler ve teknolojiyi

yoğun olarak kullanan medya unsurları olan sinema, TV, bilgisayar ve internet; fotoğraf, resim, heykel gibi duygu ve düşünceleri harekete geçiren, kompozisyon yaratabilen sanat unsurlarıdır. Ancak tabii ki, bunun yanında görebildiğimiz her şey de görsel propaganda için seçilmiş bir araç olabilir. Markaların logoları, bir ürünün üzerinde yer alan ekolojik ürün işareti, dalgalanan bir bayrak, süzülen bir kartal ya da yüksek bir dağ gibi belli anlamsal karşılıkları olan varlıklar ve varlıkların renk, şekil, ebat gibi özellikleri istenen bir mesajı aktarmak ve yaymak için kullanılıyor olabilir.

Görsel propagandanın avantajı görsel uyaranların algı üzerinde çok kuvvetli bir etkisi olmasıdır. Öte yandan örtülü bir takım mesajları bilinçaltına ulaştırılarak kararlar ve tutumlar üzerinde etkili olabilecek en etkili tekil yöntem de yine görsel araçların kullanıldığı yöntemlerdir.

Tada ve kokuya dayalı propaganda da uyaranlar oldukça kuvvetlidir. Bu propaganda yönteminde araç olarak kokusu olan her şey kullanılabilir. Ancak, burada önemli olan nokta, tada veya kokuya bağlı uyaranın propagandanın mesajını iletebilmesi için bir konu ile bütünleşmesi veya bir anlamsal karşılığının olması gerekir. Bu sayede propaganda için kullanılan uyaran etki etmeye başladığı an, beyinde bir çağrışımı tetikler ve karar, tutum ve davranışların etkilenmesine yol açar.

Temasa dayalı propaganda için genel anlamda hissetmeye dayalı propaganda da denebilir. Burada araçlar dokunma ve temas ile hissedebildiğimiz her şeydir. Genellikle pazarlamada tercih edilir. Dokunma veya hissetme yoluyla yürütülen propaganda faaliyetlerinde mesajı taşıyan uyaranların genellikle bir anlamsal karşılıkları, çağrıştırdıkları bir şeyler vardır. Bu noktada kullanılan araçlar sıklıkla aşırı doz barındıran, keskin ve beyinde kuvvetli bir tepki meydana getirecek türde olurlar.

Karma yapılar ise insanın gelişmesine koşturucu olarak gelişen ve çeşitlenen yapıları ile en kuvvetli propaganda araçlarını bünyelerinde barındırırlar. İnsanların iletişim ve algılamalarına etki edebilmenin yolu mümkün olduğunca çok duyu organına mesaj yollamaktan geçmektedir. Verilmek istenen mesajın kabul görmesi, onun beynimizde

ne kadar işlendiğine bağlıdır. İnsan düşünme ve algılama sürecinde soyutu önce anlayabileceği somutlara, sonra ise tekrar kodlayabileceği soyutlara dönüştürür. Bu nedenle; bir mesajın ne kadar çok duyumuza hitap ettiği doğrudan doğruya o şeyin algılanması ve kabul edilmesiyle ilgilidir. Bu nedenle günümüzde artık genellikle karma yöntemlere ait propaganda araçları kullanılmakta ve insanı dinmeyen bir propaganda yağmuruna tutmaktadır. İnsanoğlunun bugüne dek geliştirdiği en önemli karma propaganda araçları sinema ve internettir. Bu araçların insanların özel hayatının bir parçası haline gelmeleri, insanları buldukları ortam ve şartlardan izole etme yeteneklerinin olması ve çok fazla duyuyu aynı anda açık ve örtülü bir mesaj bombardımanına tutabilmeleri, onları kanaat, tutum, davranış ve kararlar üzerinde oldukça etkili birer propaganda aracı haline getirmektedir.

Görüldüğü üzere temelinde insan ve iletişim olan propaganda faaliyeti, insanın fiziki ve ruhsal özelliklerini kullanacak şekilde yapılanmıştır. İnsanı etkilemenin yolu, insanı en iyi şekilde analiz etmekten geçtiğinden, propaganda araçlarının da insanın özelliklerine göre kümelenmeleri doğru bir yaklaşımdır.

1.3. Medyanın Tanımı ve Gücü

TDK'ya göre; iletişim ortamı ve iletişim araçları anlamına gelen medya kavramı, 20. yüzyıl ile birlikte küresel iletişim araçlarının düşük maliyetli ve kolaylıkla ulaşılır hale gelmesi sonucu iletişim imkânlarına duyulan muazzam arzın sonucunda gelişmiştir. Teknolojinin hızla ilerlemesi, küresel ticaretin gelişmesi ve küreselleşmenin ortaya çıkması ile bireysel iletişim imkânlarına basın sektörü, sinema ve özellikle de internetin eklenmesiyle kullanımdaki yerini alan medya kavramı, küresel kültürün bir parçası olmasının yanı sıra en önemli ihtiyaçlarımızdan da biri haline gelmiştir.

Murdoch ise, medyayı sosyal yapı içerisinde değerlendirmekle birlikte medyanın çağdaş toplumsal düzenin inşasında merkezi rol oynadığını savunmaktadır. Hem büyük şirketlerin, hem de devletlerinin etkililiklerini arttırdığını savunur. Buradan hareketle coğrafi ve ekonomik imparatorlukların karşılaşılabilecekleri sorunların

giderilmesinde kumanda, koordinasyon ve kontrol açısından önemli bir araç olarak tanımlamaktadır.¹¹

Nurullah Aydın ise İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya isimli kitabında medya için; kitle iletişim araçlarının bütünü tanımını getirmekte ve medyanın toplumsal düzenin sağlanmasına yardımcı olan, ulusal bütünleşmeyi sağlayan, toplumu haberdar eden, toplumu eğiten, çevrenin gözetimine ve uyumuna yardımcı olan, çeşitli diğer toplumsal işlevleri yerine getirmekle bireysel ve toplumsal ilişkilerde rol oynayan kamusal yapılanmalar¹² olduğunu savunmaktadır.

Öte yandan medyanın içerisinde yaşadığımız toplumlarda kazandığı güce koşut olarak var olan iktidar mekanizmalarıyla olan ilişkileri, egemen ideolojinin üretimi ve yeniden üretimindeki rolü, egemen çıkarlara uygun bir hegemonya kurma ve siyasal, toplumsal bir oydaşmanın sağlanması ve mevcut toplumsal, siyasal iktidar biçimleri ve ilişkilerinin süreklilik ve meşruluk kazanması süreci ile ilintili olarak çizilen bu temel perspektifin medya üzerine yapılan çalışmalara yeni bir boyut kazandırdığı görülür.¹³ Dolayısıyla medyanın, bilişimin sosyal yaşamın en temel ögesi haline gelmesinden dolayı elde ettiği güç, onu, yönetenler sınıfının yaratmak istediği sistemin değer yargılarını ve sosyal yapılarını, hedefteki kitlelere benimsetmek ve onların her türlü toplumsal mekanizmalarını ve sosyal ilişkilerini plan ve istekleri doğrultusunda yeniden kurgulamak için kullandıkları; ikna etme, dayatma, aldatma ve kontrol etme süreçleri üzerinde hâkimiyet olanağı sağlayan en gelişmiş propaganda unsuru haline getirmiştir.

Bu bağlamda Bütün kaynaklar gibi dikkatlice kullanılması gereken medyanın doğru ya da yanlış bir şekilde kamu algılamalarını şekillendirdiği ve çoğu zaman politika gündemini belirlediği unutulmamalıdır.¹⁴

¹¹ Murdoch, G. (2002) Media, Culture and Modern Times: Social Sciences Investigations, Handbook of Media and Communications Research Methodologies, S. 41

¹² Aydın, N. (2008) İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya, S. 156

¹³ Erden, Ö. O. (2010) Politik Gerçeklik-Politik Yanılsama İkileminde Politğin Medyatik İnşa Aracı: Kamuoyu Üzerine Bir İnceleme, s. 159

¹⁴ Yılmaz, S. (2007) 21. YY'da Güvenlik ve istihbarat, s.390

Egemenler, bir yandan kültür alanını tekellerine alarak ideolojik, politik egemenliklerini pekiştirme amacıyla kültürel emperyalizmi kullanırken, bir yandan da “kültür pazarına el atarak bir kültür endüstrisi oluşturmaktadırlar. Bu anlamda, iletişim araçlarının ve “kültür”ün kapitalist kültür endüstrisinin kontrolüne alındığı koordinatlar, geniş bir toplumsal körleşmeye neden olmaktadır. İletişimsizlik derinleşerek, yaygınlaşır. İletişimsizlik ve toplumsal körleşmenin iç içe geçmesi de, insanın yabancılaşmasını devreye sokar. Kapitalizm tarafından doğrusal bir ekonomik, ideolojik araç olan kültür endüstrisi çaresiz, tepkisiz ve kayıtsız insan yaratan bir araçtır. Kapitalist kültürün ideolojik bombardımanı altında biçimini alan insanın hayatı karmaşıklaşır. Edilgen bir ağda, tüketici olmaya kodlanır.¹⁵ Bu bağlamda medyanın dış dünyayı algılamamızda bir çeşit süzgeç işlevi gördüğü söylenebilir. Dahası bugün medya ile birey veya kitleler arasında ürünün kullanıcıya hâkim olduğu bir süreç yaşanmaktadır. Geldiğimiz noktada medya bireye kim olması gerektiğini söyleyebilmesinin yanı sıra ve çok daha vahim olarak, onun kim olduğunu da cevaplamakta ve bu noktadaki mesajını zorlanmadan kabul ettirebilmektedir.

Uzun yıllar boyunca yüz yüze iletişim kanallarını kullanan insanlar artık günümüz toplumlarında kitle iletişim araçları denen, sık sık medya da olarak adlandırılan bu yeni iletişim kanalları aracılığıyla daha çok iletişime geçeceklerdir. Ancak insanların yeni iletişim kanalları olan bu kitle iletişim araçları, gündelik yaşamımızın her anına nüfuz etmiş durumdadır. Bunun nedeni medyanın sahip olduğu güç ve etkidir. Bu sadece bizim neleri tartışmamız gerektiğini belirliyor olmasından değil; neleri nasıl tartışmamız, olaylara ve sorunlara hangi açılardan bakmamız gerektiğini belirliyor olmasından da kaynaklanmaktadır. Bu haliyle medyayı artık bir yol gösterici, bir tür aracı, aydınlatıcı ve ışık tutucu olarak değerlendirmek yeterli görünmemektedir. Medya ele geçirdiği güçle bize istediklerini tartıştırmakta, aşağılatmakta ve yüceltmektedir; ama asla kendisini tartışmanın içine çekmemektedir. Kendisini kutsallaştırarak tartışılmaz bir tabu haline getirmektedir. Güven bunalımı yaşadığı dönemlerde de bir yolunu bulup, eski gücünü yeniden kazandırmaktadır. Gerektiğinde onarım çalışması yapar ama asla bu

¹⁵ Arhan, F.; Demirer, T.; Hozatlı, U.; Orhangazi, Ö.; Özbudun, S. (1999) Medya Eleştirisi ya da Hermes'i Sorgulamak, s. 16

tür bir çalışmaya neden giriştiğini ise açıklamaz. Yeri geldiğinde “ya medya olmasaydı” şeklinde başlıklar atıp medyanın kutsallığını, olmazsa olmazlığını, kendisi dışında yaşanacak bir hayatın sıradanlığını ve sıkıcılığını da anlatmaya çalışmaktadır. Bu durumda medya nasıl ve nerede tartışılmalıdır? Artık biliyoruz ki medyayı medyada tartışmak mümkün değildir. Medya bir zamanlar XVIII. yüzyıl liberallerinin sandıkları gibi bir kamusal tartışma arenası da değildir. Söylenecek bir şeyi olanların düşüncelerini açıklamalarına aracılık eden bir araçta hiç değildir.¹⁶

Tüm bu anlatılanlar sonunda söyleyebiliriz ki medyanın sahip olduğu güç bugün artık yalnızca ordularınki ile kıyaslanabilir düzeydedir. Özellikle toplumlara etkilemede en etkin araç haline gelmesi sonucu sermayenin medyayı kontrolü altına alması onun artık bir manipülasyon ve kontrol aracı haline gelmesine yol açmıştır. Günümüzde sermayenin gücü ile birleşen medya gücü, dünya üzerindeki en önemli güç ve kontrol unsuru haline gelmiştir.

1.4. Gündem Belirleme ve Kamuoyu Oluşturma

Bu noktada açıklanması gereken kavramlardan birisi de “gündem” kavramıdır. Çünkü medyada sıklıkla duyulan “suni gündem” ya da “yapay gündem yaratmak” gibi kimi ifadelerin sahip olduğu anlam ile gündem belirleme yaklaşımında tanımlanan “gündem” kavramının anlamı birbirinden farklı niteliklere sahiptir.¹⁷ Gündem belirleme yaklaşımına göre “gündem” kavramı, zamanın belirli bir noktasında önemlilik sırasına göre dizilmiş konu ya da olayların listesi biçiminde tanımlanır.¹⁸ Kavramın sözlük anlamı da “toplantılarda görüşülecek konuların bütünü” şeklindedir.¹⁹ Kavram, dinamik bir etkileşim içindeki konular bütünü olarak görülür. Gündem sıralamasına giren olayın ait olduğu kategori ya da konu ise “gündem maddesi” olarak tanımlanır.²⁰

¹⁶ İrvan, S. (1997) Derleyenin Sunuşu, Medya, Kültür, Siyaset, s. 7

¹⁷ Atabek, N. (1999) Yapay Gündem Olamaz Ama Yapay Gündem Konularından Söz Edilebilir, s. 251

¹⁸ Dearing, J.W.; Rogers, E.M. (1996) Communication Concepts 6, s. 2

¹⁹ <http://tdkterim.gov.tr/bts/> 'Gündem' (e. t. 27.05.2011)

²⁰ Dearing, J.W.; Rogers, E.M. (1996) Communication Concepts 6, s. 2

Gündem belirleme kavramı ise daha önce de ifade edildiği gibi medyanın önemlilik ya da öncelik verdiği konuların kamunun zihninde de önemli ya da öncelikli konular haline gelmesini açıklar.²¹

Kamuoyu oluşturmak ya da yaratmak, bir düşünceyi yaygınlaştırmak ve halkın dikkatini o düşünce etrafında toplamak ve yoğunlaştırmak anlamına gelmektedir.²² “Kamuoyu oluşturma” kavramı ise, daha çok iletişim ve siyaset bilimi literatüründe medyanın rolü sorgulanırken anılır. Kavram, bir konu hakkında oluşan bireysel fikirlerden hareketle iletişim yoluyla karar vermeye dek uzanan sürece işaret eder.²³

Öte yandan kamuoyu ile ilgili olarak uzunca bir süre şu görüş hâkim olmuştur: Belli bir sorunla karşılaşan insanlar, bununla ilgili verileri tartarak bilinçli, rasyonel (akılcı) sonuçlara varırlar; böylece ulaşılan kanaatler de kamuoyunu meydana getirir. Ancak, daha sonra yapılan araştırmalar, bu teorik görüşün dayandığı hipotezin geçerli sayılmayacağını, kamuoyunun kaynağında çoğu zaman bu nitelikte rasyonel, bilinçli bir değerlendirmenin bulunmadığını ve somut sorunlar karşısında beliren fikir ve davranışları genellikle önceden “biçimlenmiş” kanaatlerin tayin ettiğini ortaya koymuştur.²⁴ Yani kamuoyu tekil olarak bireylerin yaşamlarında edindikleri tecrübelerin, çıkarımların, varsayımların ve önyargıların düşünme süreci içerisinde verilen mesaj ile etkileşime girmeleri sonucu oluşur.

Ancak ne var ki, bu yaklaşım daha sonra yapılan araştırmalarla geçerliliğini yitirmiştir. Bugün bilinen haliyle kamuoyunun şekillenmesine sebep olan; bireylerin tecrübe ve öğrenmeye dayalı olarak kazandıkları varsayım, çıkarım, önyargı gibi özelliklerinin; adet, kural, kişilik özellikleri gibi temel özelliklerle birleşerek düşünme sürecine girmeksizin, refleks olarak ortaya çıktığıdır. Bu yüzden kamuoyunun şekillenmesinde mantık ve mantıksal süreçlerin rolü minimum düzeydedir diyebiliriz. Bu yönüyle kamuoyu, modern toplum sistemlerinde hem amaç, hem de araç durumundadır denebilir.

²¹ Yüksel, E. (2001). Medyanın Gündem Belirleme Gücü, s. 27-30

²² <http://tdkterim.gov.tr/bts/> 'Kamuoyu' (e. t. 27.05.2011)

²³ Yüksel, E. (2001) A.G.E.,s. 3

²⁴ Kapani, M. (1975) Politika Bilimine Giriş, s. 112

1.5. Medyanın Gündem Belirleme ve Kamuoyu Oluşturmadaki Etkisi

Günümüzde, kitle iletişim araçlarının kitleleri yönlendirmedeki başarısı, sosyal bilimciler için ilgi çekici bir konudur. Bu güçler iktidar olmak, iktidarda bulunanları yıpratmak, seçimleri manipüle etmek, bir ideolojiyi yaymak ya da demokrasiyi kesintiye uğratmak için kullanılabilir ve kullanılmaktadır da. Kitle iletişim araçlarının toplumsal yaşamın etkin bir parçası olmasıyla birlikte; politik ve kültürel gündemi de belirlemesi kaçınılmaz hale gelmiş, gündelik yaşam medya tarafından belirlenmeye başlanmıştır. Toplumlardaki kültürel, ekonomik toplumsal vb. yenilikler, değişiklikler ve olaylar, kitle iletişim araçları aracılığıyla gündeme getirilmekte ve yine kitle iletişim araçları tarafından gündemden düşürülmektedir.²⁵ İletişim teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak hedef kitlesi her geçen gün daha da genişleyen basın organları, kamuoyu oluşum sürecinde oldukça önemli bir misyon üstlenmektedirler. Bireyler dış dünyada olup biten olaylardan basın aracılığıyla haberdar olmakta ve kanaat oluşturmaktadırlar.

Bu bağlamda basın kişileri etkilemede en önemli araçlardan biri ve adeta bir yankı kutusu gibidir. Basın, haberleri tarafsız, gerçekleri olduğu gibi yansıtabileceği gibi yalan, yanlış ve taraflı haberlerle de kolayca kişilere ulaşabilir ve onları etkileyebilir. Doğru olmayan bir haberin aynen veya yorum yapılarak istenilen doğrultuda yazılması bir nevi yankı kutuluğu işlevini yerine getirmek demektir. Tarafsızlık düşüncesi basın için temel esas olması gerekirken, bu alanda birçok engel ile karşılaşmaktadır. Sayısız haber arasında her şeye yer vermek mümkün olmadığı için bir seçim yapılması veya olayların ayrıntılarından bazı kısımların çıkarılması gerekmektedir. Bu işlemlerin tam bir tarafsızlık içinde yapılması, karanlık noktaların aydınlatılması, değer yargılarına riayet edilmesi gereklidir.²⁶ Basının bu seçim işlemiyle kamu gündemini belirlediğini belirten Cohen'e göre "Basın, insanlara ne düşüneceklerini anlatmada başarılı olmayabilir. Ancak, ne hakkında düşüneceklerini anlatmada fevkalade başarılıdır"²⁷ Hatta küreselleşme sonrasında artık medya araçları, insanlara yalnızca nasıl düşünecekleri değil, en az onun kadar yoğun şekilde ne düşüneceklerini de telkin edebilecek güce erişmiştir. Bunun için özellikle medya

²⁵ Kaplan, Y. (1991) Enformasyon Devrimi Efsanesi, s. 1

²⁶ Yılmaz, S. (2007) 21. Yüzyılda Güvenlik Ve İstihbarat , s. 99

²⁷ Cohen, B. (1963) The Press and Foreign Policy, s. 13

zerindeki içeriklere iliŖkin tercihler sınırlandırılmakta, benzer içerikler sistemli ve etkili Ŗekilde tekrar edilmekte, ve mesajlar zihni en savunmasız halde bırakan eğlence unsurlarının içerisine gizlenmektedir. Bu sayede birey içinden çıkamayacağı bir sarmala alınmaktadır.

Ancak gündem belirlemenin önem kazanması modern anlamdaki demokratik toplumlarda daha büyük önem arz etmektedir. Zira bu tip toplum sistemlerinde gündem belirlemenin amacı, bireyin desteğini ve oyunu kazanmaktır. Kamuoyunun oluŖumunda fikirlerin özgürce açıklanabilmesi ya da buna imkân veren bir ortam olması son derece önemlidir. Zira fikir ve mesajların kendilerini karar verme, dŖnme, yaklaŖım geliŖtirme noktasında zgr hissedeni bireylere iletilebilmesi gerekir. Genellikle fikirlerin iletilmesinde medyanın, algılanması ve yorumlanmasında ise propagandanın varlığı yoğun Ŗekilde etkili olmaktadır.

2. 90'LARDAN İTİBAREN TÜRK SİYASAL HAYATINDAKİ GELİŞMELER

2.1. 1990-2000 Arası Siyasi Gelişmeler

2.1.1.Sovyetler Birliğinin Çöküşü

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile dünya sistemine şekil veren Soğuk Savaş sona ermiş ve yepyeni, ABD hegemonyasına dayalı bir düzene geçilmiştir. Komünist bloğun dağılması, Soğuk Savaş'a göre dizayn edilmiş ittifakları ve rolleri de yıkmış, uluslararası ilişkilerin önceliklerini ve devletlerin dünya sistemi içerisindeki yerlerini yeniden tanımlamıştır.

Elbette Sovyetlerin çöküşünden en çok etkilenen ülkelerin başında Türkiye yer almıştır. Hem Sovyetler Birliği'nin komşusu olması hem de iki kutuplu düzenin kilit ülkelerinden biri olması Türkiye'nin alışılmış sistemden yeni bir düzene geçilmesinde en çok sarsılan ülkelere birisi olmasına sebep olmuştur.

Türk-Rus ilişkileri II. Dünya Savaşı sonundan 1990'lı yıllara dek yaklaşık 40 yıl Doğu ile Batı arasındaki Soğuk Savaş'ın etkisi altında kalmıştı. Bu dönemde Ankara, Sovyetler Birliği'ni potansiyel bir tehlike olarak, Moskova da Türkiye'yi NATO'nun, daha doğrusu ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı ileri karakolu gibi görmüştü. Gorbaçov döneminde (1985-1991) yumuşamanın inandırıcı nitelik kazanarak, gerçek 'detant'a dönüştüğü bir sırada, 1989'da komünizmin çökmesi ve 1990-1991 yıllarında Avrupa'da komünist bloğun, arkasından da Sovyetler Birliği'nin dağılması tüm dünya sistemini şekillendiren iki kutuplu soğuk savaş düzenini sona erdirdi. Böylece Türkiye Soğuk Savaş döneminde stratejik özelliklerinden dolayı kazandığı önemi bir anda yitirmiş oldu. Yeniden şekillenecek dünyada Türkiye'nin konumu ve eskiye oranla ne derece önemli olacağı tamamen muğlâk bir konuydu. Öte yandan bu beklenmeyen değişim, Türkiye bakımından

tarihsel bir dönüm noktası da olmuştu. Bu değişim, tarihte 12 kez savaştığı Rusya ile sürekli bir barış ve işbirliği döneminin başlangıcı olabilirdi.²⁸

Diğer taraftan Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Türkiye'de gözlerin Doğu'ya ve Orta Asya'ya çevrilmesini de sağladı. Balkan yarımadası ikinci bir ilgi alanını oluşturdu. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, Türkiye çok büyük beklentilerle yöneldiği Avrasya'da umduğunu bulamamıştır. Bu düş kırıklığının başlıca sebebi; Kafkasya ve Orta Asya'da birdenbire ortaya çıkan cumhuriyetler hakkında hiçbir bilgi birikiminin olmayışının yanında, Rusya'nın bu bölgeyi Türkiye'ye bırakmamak için, Sovyet döneminden kalan bağlarını, askeri-kültürel-ekonomik gücünü ve İran ile Ermenistan'ın meseleye dahil olmasını kullanmasıdır. Ayrıca, Türkiye yeni Cumhuriyetlere Sovyet dönemindeki yabancılıkla şekillenmiş yetersiz politikalarla yaklaştı. Türkiye'nin bölgeye bir ağabey rolüyle girmeye çalışması, yıllarca bir himaye ve üst otorite altında yaşayan yeni cumhuriyetleri temkinli yaklaşıma itmiştir. Türkiye, bu ülkelerin bir ağabey ve baba figürü değil; bir ortak, Batı ile entegrasyon konusunda bir kolaylaştırıcı ve katalizör aradıklarını, eşit bir ilişki arzuladıklarını uzunca bir süre anlayamadı ve büyük bir fırsatın dışında kalmış oldu.

Öte yandan Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkiler Sovyetler dağıldıktan sonraki yeni dönemde dalgalı bir seyir izlese de, genel olarak sürekli gelişen bir trend olmuştur. Özellikle imzalanan anlaşmalar ile ticaret ve dostluk pekiştirilmeye çalışılmış, 1992 yılında imzalanan yeni işbirliği anlaşmanın bildirisinde, Demirel ve Yeltsin tarafından "Türkiye ve Rusya'nın, başta Orta Asya ülkeleri olmak üzere, BDT devletleriyle olan ilişkilerinde ortak yaklaşımları paylaştıklarını memnuniyetle kaydettikleri ve BDT ülkelerinin ekonomik ve sosyal gelişmelerine katkıda bulunma ve birlikte hareket etme konusundaki dileklerini dile getirdikleri" belirtilmiştir.

Uluslararası ilişkiler açısından ise Türkiye Soğuk Savaş dönemindeki rolünü, Orta Asya'nın anahtarı, Ortadoğu için model ülke ve enerji havzalarının Batı'ya açılan kapısı gibi yeni rollere devşirmiştir. Sovyetlerin yıkılmasının tozu çökmeye başladıkça oturan yeni düzen, özellikle küreselleşmenin ortaya çıkmaya başlamasıyla

²⁸ <http://www.belgeler.com/blg/g3/sovyetler-birliginin-dagilmasi>, Sovyetler Birliği'nin Dağılması, (E.T. 05.06.2011)

Türkiye'yi eskisinden daha da önemli bir konuma yükseltmiştir. ABD ile ortaklık sürerken, AB ve Rusya ile ilişkiler geliştirilmiş, Türk Cumhuriyetleri ile bağ kurulmuş, Ortadoğu ülkeleri ve İsrail ülkelerine yönelik yeni politikalar oluşturulmuştur.

2.1.2. Körfez Savaşı

Irak devlet başkanı Saddam Hüseyin'in Irak savaşı nedeniyle Arap ülkelerine olan borçlarını ödememek ve Kuveyt'teki bazı petrol alanlarının Irak'a ait olduğunu iddia ederek Kuveyt'i işgal etmesi, ABD'nin koalisyon güçlerini de arkasına alarak müdahale etmesine yol açmıştır. Sonuçta BM onayı ve kararı ile gerçekleştirilen Körfez savaşı, 17 Ocak 1991 gecesi "Çöl Fırtınası" adı verilen hava harekâtı ile başlatılmış, bir hafta süren hava harekâtı, 24 Şubat 1991 tarihinde başlayan kara harekâtı ile sürmüş ve yalnızca dört gün süren kara harekâtı sonunda da Irak kuvvetleri ağır bir yenilgiye uğratılmışlardır. Savaş sonrasında Irak'ın hem kuzeyinde, hem de güneyinde uçuşa yasak bölgeler oluşturulmuş; Irak devletinin varlığı ve otoritesi Irak'ın orta kesimi ile sınırlandırılmış ve etkisiz hale getirilmiştir.

Öte yandan Körfez Savaşının kaçınılmaz olmasıyla birlikte, Irak'a komşu olan ülkelerde kendilerine bir pozisyon belirlemeye başladı. Bu noktada Türkiye'de kendi pozisyonunu; BM'nin bir üyesi ve ABD'nin müttefiki olarak koalisyon güçlerinin yanı sıra ilan etti. Türkiye operasyona fiilen katılmasa da lojistik desteğin yanı sıra İncirlikte BM kararı ile ABD'ye bir de üs tahsisi yaptı.

Gerek savaşın yaklaşmasıyla yaşanan süreçte, gerek savaş esnasında ve gerekse de savaş sonrasında en çok etkilenen ülke Türkiye oldu. Türkiye, savaş nedeniyle; petrol sevkiyatının durması, mülteci akını, ticaretin durmasına bağlı ekonomik zarar ve daralma, bölgedeki istikrarsızlıktan kaynaklanan siyasi, ekonomik ve kültürel olumsuzluklar ve tabii ki terörün tırmanması sorunlarıyla yüzleşmek zorunda kaldı.

Koalisyon ülkeleri Temmuz 1991 de askeri güçlerini Kuzey Irak'tan çekerken, Kürtleri Saddam'ın olası saldırılarına karşı korumak için daha sonra "çekiç güç"

olarak adlandırılan koalisyon askeri gücünü Türkiye’de konuşlandırmışlardır. Türkiye için bu gücün olumlu taraflarına bakıldığında; Çekiç Güç ile Saddam’ın Kürtleri ezmesini ve Türkiye sınırına yığılmalarını engellemekte, Kürt halkıyla bir sorun olmadığını ileri sürebilmekte ve yine bu güç sayesinde PKK’nın Kuzey Irak’ta güçlenmesini önlemekteydi. Bölge politikası açısından bakıldığında Irak’ın Türkiye için bir tehdit olmasını önlüyordu. En önemli işlevi Kuzey Irak’a yönelik operasyonlar gibi konularda Türkiye’nin elinde tuttuğu bir kozdu. Ancak PKK’ya yardım ettiği, Kuzey Irak’ta bir otorite boşluğu yarattığı ve burada bir Kürt devletinin kurulmasına zemin sağlaması Türkiye açısından büyük sorun yaratmıştır.²⁹

Savaş sonunda Türkiye, Irak politikasında üç temel konu üzerinde durmuştur. Birincisi, Irak’ın toprak bütünlüğünün korunması ve bölgede bir Kürt devleti oluşumunun engellenmesi, ikincisi; Türkiye’nin meşru güvenlik endişesinin gözetlenmesi ve özellikle PKK terörünün engellenmesi, üçüncüsü de Irak’ta yaşayan Türkmenlerin korunmasıdır. Ancak 23 Ekim 1991’de, Bağdat’ın Kürtlere karşı ekonomik ambargo başlatması ve akabinde bu bölgeden hükümet görevlilerini geri çekmesi ile bir iktidar boşluğu oluşmuş ve Kürtlerin teşkilatlanma süreci hızlanmıştır. Kuzey Iraklı Kürtlerin Temmuz 1992’de bir hükümet oluşturmaları, Eylül ayında istihbarat ve Polis örgütü kurmaları, Ekim ayında bir ordu oluşturmaları ve ardından Erbil’de bir Federe Kürt Devletinin kurulduğunu ilan etmeleri üzerine Türkiye, Kürtlerin aldığı bu kararların bölgesel güvenlik ve istikrarı olumsuz etkileyeceğini ve bu eylemlerinin tanımayacağını açıklasa da Kürtlere müdahale etmede gecikmiştir.³⁰

Öte yandan Türkiye savaş sonrasında tekrar Saddam tarafından yok edilme tehlikesi yaşayan Kürt halkına topraklarını açmıştır.³¹ Türkiye'nin imkânlarını aşan sayıdaki mülteci akını Kürtlerin zor şartlarda kalmasına sebep olmuştur. Durum dünya kamuoyuna yansıdığına büyük yankı uyandırmış, koalisyon güçleri bu baskı sonucu BM’nin 688 sayılı kararı gereği 11 ülkenin katılımıyla Huzur Operasyonu’nu düzenleyerek Kuzey Irak’ta bir güvenli bölge oluşturmuşlardır. Bu operasyonda Türkiye de bulunmuştur. 40,000 kilometrekarelik bir alanı kapsayan güvenli bölgede

²⁹ Ulutaş, A., (2006), I. VE II. Körfez Savaşının Türkiye'ye Etkileri, s. 172

³⁰ Ulutaş, (2006), AGE., s. 172

³¹ Gözen, R., (2003), Türkiye'nin II. Körfez Savaşı Politikası: Aktif Politika ve Sonuçları, s. 787

Kürtler, son ABD saldırısına kadar Saddam yönetiminden nispeten bağımsız, kendi yönetimlerini sürdürmüşlerdir.³² Sonuçta, Türkiye'nin girişimiyle 1991'de Kürtler yeni Halepçelerden kurtulmuştur.³³

2.1.3. Gümrük Birliği Anlaşması

6 Mart 1995'te yapılan 36. Ortaklık Konseyi Toplantısında alınan Gümrük Birliği kararı 1 Ocak 1996'dan itibaren yürürlüğe girmiş olup Ankara Anlaşması'nın son dönemini başlatmıştır.³⁴

Gümrük Birliği anlaşması yalnızca yarattığı ekonomik dezavantajlar bağlamında değil, aynı zamanda siyasi açıdan da değerlendirilmesi gereken bir konudur. Dönem itibarıyla anlaşma konusunda yürütülen tartışmalar ve yaratılan kamuoyu yalnızca AB'nin, Türkiye ile bu anlaşmayı imzalayıp imzalamayacağı noktasına kilitlendiği için anlaşmadan doğacak avantaj ve dezavantajlar yeterince ortaya konamamış; konu dönemin başbakanı Tansu Çiller'in bir siyasi rant aracına dönüşmüştür. Bu durum o kadar manipüle edilmiştir ki; anlaşmanın imzalanmış olması, AB'ye girmekle eşdeğer gösterilmiş, kamuoyunda bir zafer havası yaratılmıştır.

Hatta bu propaganda öylesine bir hal almıştır ki, yaptığı haber programlarıyla tanınan bir televizyon yapımcısı Gümrük Birliğini Türkiye'nin bütçe açıklarını ortadan kaldıracak, Türkiye'yi Rusya'ya karşı koruyacak, işsizliği ortadan kaldıracak bir sihirli araç olarak sunacak kadar gerçekleri saptıran programlar³⁵ yapabilmıştır.

Kısacası GB ilk imzalandığı dönemde Türk karar alıcılar meseleye ekonomik açıdan ziyade politik boyutuyla yaklaşmışlar, GB'yi tam üyelik sürecini hızlandıracak bir ara basamak olarak görmüşlerdir. Yapısal açıdan asimetri içeren ve Avrupa bütünleşmesi tarihinde başka örneği olmayan böyle bir kararı

³² <http://irak.ihh.org.tr/multecisorunu/iraklimulteciler/irakli.html>, Mülteciler Sorunu / Iraklı Mülteciler,(E.T. 06.06.2011)

³³ Arı, T., (2004), Türkiye, Irak ve ABD: Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Basra Körfezinde Yeni Parametreler, s. 683

³⁴ Uysal, C., (2001), Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler

³⁵ Çapaoğlu, G., Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliğinin Düşündükleri

imzalamalarının temel sebebi de bu düşünce olmuştur. Ancak, süreç ilerledikçe görülmüştür ki GB tam üyelik sürecini hızlandırmak açısından olumlu bir katkı sağlamamıştır. Hatta birtakım analizcilere göre, Türkiye'nin elindeki kozu kaybetmesine dahi neden olmuştur.³⁶ Bu açıdan denebilir ki, GB anlaşmasının olumlu sonuçlar getireceğine inanan dönemin kadroları, bekledikleri sonuçları alamamışlardır.

Oysaki Gümrük Birliği tümüyle ticari bir ortaklıktır. Kapsadığı alanlar ve mekanizmalar, Türkiye-AB arasında daha ileri bir entegrasyon ve nihayet tam üyeliğe hazırlık amacını gerçekleştirmeye yönelik unsurları içermektedir. Ancak AB, Gümrük Birliği'nden doğan yükümlülüklerinin çok önemli kalemlerini yerine getirmediği gibi, Türkiye'ye tam üyelik konusunda net bir perspektif vermemekte, buna karşılık ticari bir ortaklık üzerinden sistematik olarak bir takım siyasi taleplerde bulunmaktadır.³⁷

Esas itibarıyla anlaşmanın özü Türkiye'nin, GB ile AB ve EFTA ülkelerine gümrük tarife ve sınırlamalarını ortadan kaldırmasından ibarettir. Anlaşma imzalandığı haliyle sadece AB üyesi ülkelere fayda sağladığından Türkiye açısından bir cazibesi yoktur. Dahası iç ve dış ekonomik dengeleri sarsması ve dış ticareti ipotek altına aldığı düşünüldüğünde Türkiye'nin mali açıdan zararına bir anlaşmadır. Anlaşmanın ekonomik anlamda Türkiye'ye getirdiği tek artı, AB'ye koşulsuz bir bağlanma yarattığından dolayı sıcak para girişini sağlamış olmasıdır. Ancak söz konusu sıcak para yüksek faiz oranları ve yüksek kurdan rant sağlamak isteyen, yatırıma yönelik olmayan bir sermaye olduğu için; en ufak istikrarsızlık veya kötü gidişatta ülkeyi terk etmektedir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, tek yanlı olarak tam üyelerinkine yakın yükümlülükler üstlenen Türkiye, tam üye olmadan Gümrük Birliği'ne giren ilk ve tek ülkedir. Tam üyelerin kendi çıkarları doğrultusunda belirledikleri dış ticaret politikalarının (gümrük mevzuatı, üçüncü ülkelerle tercihli ticaret anlaşmaları, diğer anlaşma, karar ve ambargolar) oluşturulma sürecinde yer almasa da, bu politikalar

³⁶ Kutluay, M. (2010) Türkiye-AB İlişkilerinin Değişen Seyri ve Gümrük Birliği Üzerine Üç Argüman

³⁷ ATO-Ankara Ticaret Odası, Gümrükte Kuşatma - Gümrük Birliği Nedir?

sonucu AB tarafından alınan kararlara uymak zorundadır.³⁸ Siyasi açıdan değerlendirildiğinde, gümrük birliği ile Türkiye karar mekanizmalarında söz sahibi olmadığı gibi Avrupa Birliği ortak ekonomi ve dış ticaret politikalarına uymak durumunda olacaktır.³⁹ Kısacası, Türkiye, GB ile bazı çok önemli ekonomik egemenlik haklarını kendi rızasıyla AB'ye devretmiştir. Bu durum Türkiye'nin gelecekteki ekonomik gelişmesini etkilediği gibi siyasi açıdan da hem dış, hem de iç politikada orta ve uzun vadede yara almasına ve karışıklıklar yaşamasına sebep olmuş, özgün politikalar geliştirmesini engellemiştir.

2.1.4. Susurluk Süreci

İstanbul yönüne seyir halinde olan 06 AC 600 plakalı Mercedes marka otomobil, 3 Kasım 1996 günü saat 19.15 sıralarında Susurluk'un Uçak yolu Mevkii'nde benzin istasyonundan çıkan Hasan Gökçe yönetimindeki 20 RC 721 plakalı kamyonu arkadan çarptı.⁴⁰ İlk bakışta sıradan bir kaza gibi görünen olayda, aradan geçen saatler, kazada ölen kişilerin kimlikleri açısından olayı son derece ilginç ve önemli hale getirmişti.

Kaza yapan araç içerisinde İstanbul eski Emniyet Müdür Yardımcısı Hüseyin Kocadağ, üzerinden "Mehmet Özbay" adına düzenlenmiş kimlik çıkan Abdullah Çatlı ve sevgilisi Gonca Us, yaralanan kişinin de DYP Şanlıurfa Milletvekili Sedat Edip Bucak olduğu anlaşılınca olay Türkiye gündemine adeta "bomba gibi" düştü. "Temiz toplum, temiz siyaset" anlayışını savunanların "Milat" olarak kabul ettikleri 3 Kasım 1996 tarihinden sonra ortaya çıkan ilişkiler ve iddialar,⁴¹ mafya-siyaset ilişkisini tüm çıplaklığı ile gözler önüne sermişti.

Özellikle medyanın kazadan sonra olayı "Siyasetçi-polis-mafya" üçgeni içinde tutması nedeniyle yayınlanan haberleri ihbar kabul eden İstanbul DGM Cumhuriyet

³⁸ Manisalı, E. (1998) Türkiye Avrupa İlişkileri, s. 44; Dura, C. ve Atik, H. (2000) Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye, s. 227

³⁹ Çapaoğlu, G., Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliğinin Düşündürdüğüleri

⁴⁰ Milliyet Gazetesi / Susurluk Dosyası, (2001) Dünden bugüne adım adım Susurluk

⁴¹ Milliyet, (2001), AGE,

Başsavcılığı, önce 11 Kasım 1996'da, "Cürüm işlemek amacıyla teşekkül oluşturmak" suçundan soruşturma başlattı. Ardından soruşturmayı 6 Mart 1997'de tamamlayan İstanbul DGM Cumhuriyet Başsavcılığı, İbrahim Şahin, Ayhan Çarkın, Ayhan Akça, Ercan Ersoy, Oğuz Yorulmaz, Enver Ulu, Mustafa Altunok, Ziya Bandırmalıoğlu, Abdülgani Kızılkaya, Yaşar Öz ve Korkut Eken hakkında "Cürüm işlemek amacıyla silahlı teşekkül oluşturmak" ile "Hakkında yakalama ve tevkif müzekkeresi bulunan kişiyi yetkili mercilere haber vermemek" suçundan 5 ile 9'ar yıl arasında ağır hapis cezası istemiyle dava açtı.⁴²

Olayın Türk siyasetinin tarihine ilişkin en önemli iddiası MİT raporunda dile getirilen şu ifadelerde yatmaktadır:

DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, bazı MİT ve emniyet mensupları ile ülkücülerin içerisinde yer aldığı 'Özel Suç Örgütü' kurmuştur. Anılan örgüt mensuplarınca, kendi aralarında, 'özel büro' olarak adlandırılan, Çiller Özel Örgütü, CIA ve MOSSAD ile bağlantılıdır." Örgütün Yapısı ve Kadrolarına İlişkin İddialar: ``700 kişiden oluşan Özel Büro içerisinde; DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, Özer Çiller, Mehmet Açar, MİT Müsteşar Yardımcısı ve Kontur Terör Daire Başkanı Mehmet Eymür, Emniyet Genel Müdürlüğü Müşaviri, Emekli Albay Korkut Eken, Özel Harekât Daire Başkanı İbrahim Şahin, ülkücü mafya şeflerinden Alaattin Çakıcı, Abdullan Çatlı" bulunmaktadır.⁴³

Yine olayın siyaset-bürokrasi ayağına ilişkin yozlaşma ise Meclise sunulan, MİT Müsteşarlığı, Susurluk inceleme raporunda şu cümlelerle ifade edilmiştir:

Devlet içinde çok sayıda istihbarat teşkilatı kurulurken, bunlar arasında koordinasyonsuzluk ve çekişme yaşandığı anlaşılmıştır. Hatta JİTEM'in ne görev yaptığı tam olarak öğrenilememiştir. JİTEM'in varlığı tartışılırken eylemlerinin tartışmasız gerçek olduğu ortaya çıkmıştır. Kamu sektöründeki teftiş ve denetim sistemi bu arada işlevsiz bırakılarak denetim sistemi çökertilmiştir. Özellikle kamu kuruluşlarında, muayyen bir dönemden itibaren devlet içerisinde çalışma mekanizmasını yavaşlattığı ve ekonomik gelişmeyi engellediği gerekçe gösterilerek

⁴² Milliyet Gazetesi,(2001), A.G.E.

⁴³ T.C. Başbakanlık, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarlığı, Susurluk İnceleme Raporu

denetim, inceleme ve teftiş işlemleri yavaşlatılmış, denetim elemanlarının ücretleri alt seviyelere çekilmiştir. Denetim işlemleri periyodik olarak her yıl yapılmak yerine, ihtiyaç duyulduğunda yapılır hale getirilmiştir. Devletin güvenlik raporlarında mafya ile ilişkisi olduğu söylenen kişiler zaman zaman en önemli görevlere atanmış ve bakan dahi yapılmıştır. Hasan Celal Güzel'in verdiği bilgilere göre, bunların bilinçli yapıldığı, yolsuzluğa karıştığı iddia edilen Bakanların bir bakanlıktan alınarak, başka bir bakanlığa atandığı öğrenilmiştir. Bütün bu gelişmeler sonucunda, çağdaş anlamda hukuk devleti olma yapısından uzaklaşmış ve devlet içinden de yandaşlar, işbirlikçileri olan yasadışı güçler oluşumuna ve bu güçlerin yasal olmayan şekilde yukarıda belirtilen alanlardan büyük kazançlar sağlamalarına olanak sağlanmıştır. Bu örgütler amaçlarına ulaşmak için, her türlü yasadışı faaliyeti (tehdit, adam öldürme, haraç, v.s) yapar hale gelmiştir. Olayların üzerine gidecek devlet görevlilerinin (güvenlik güçleri, adli merciler) ve vatandaşların (şikâyet, şahitlik şeklinde) güvenliği yeterince sağlanamamış ve söz konusu yasal olmayan güçler her türlü yasal olmayan işlerini kolaylıkla yapar hale getirilmiştir. Bu durum vatandaşın devlete olan güvenini olumsuz yönde etkilemiştir. Olayların bu şekilde gelişmesinde, devletimiz adına kamu görevlilerince yapılan bir kısım işlemlerin devlet sırrı kavramı altında saklanması etkili olmuştur.

Son olarak ulaşılabilen tüm raporlar, iddianameler ve ortaya çıkarılan bilgiler ışığında diyebiliriz ki; Susurluk, başbakan Tansu Çiller'in ifadesiyle "devlet adına kurşun atan da, kurşun yiyen de benim için birdir" görüşünü savunan bir anlayışın giriştiği, paralel bir devlet gücü yaratma projesi olarak Türkiye'nin tarihindeki yerini almıştır.

2.1.5. 28 Şubat Muhtırası

Refah-Yol hükümeti kurulduktan sonra toplumda ve ülke yönetiminde belirleyici bir etkinliğe sahip olan orduyu rahatsız edecek uygulamalarda bulunmuştur. Başbakan Erbakan'ın iktidara geldikten sonra ilk gezisini Avrupa ve Batı'nın mesafeli yaklaştığı İran'a yapması, ardından çıktığı Afrika gezisinde Libya lideri

Kaddafi'nin sarf ettiği olumsuz sözler toplumda da tepki uyandırmıştır. Cemaat ve tarikat liderlerine verilen iftar yemeği ve aynı dönemlerde dile getirilen karayolu ile hacca gidiş, taksime camii ve türban yasağının kaldırılması gibi konular orduda, kuşkuyla yaklaşılın Refah'a olan tepkileri arttırmıştır.⁴⁴

Balıkesir'in Susurluk İlçesi'nde meydana gelen kaza ile ortaya çıkan "Susurluk" olayı ile devlet-siyaset-mafya ilişkileri tartışılmaya başlanmıştır. Susurluk tartışmalarının zirvede olduğu günlerde gündemi tamamen değiştirecek bir olay, Aczmendi tarikatı lideri Müslüm Gündüz'ün genç bir bayanla yarı çıplak kameralar eşliğinde yakalanması, ekranlarda dönmeye başlamıştır. Fadime Şahin'li haber bültenlerinin rating kırdığı, ülke gündeminin allak bullak olduğu bu dönemde Ankara'nın Sincan ilçesinden gelen bir haber gündemde bomba etkisi yaratmış, tankların Ankara sokaklarından geçmesine neden olmuştur.⁴⁵

Bütün bu yaşananlardan sonra 28 Şubat 1997 tarihinde yapılan güvenlik kurulu toplantısında, RP'nin iktidara gelişinden henüz 8 ay sonra, irtica, ülke güvenliği için birinci tehlike olarak adlandırıldı ve bu tehlikeyi bertaraf etmek için hükümete 18 maddelik yaptırım listesi verildi.⁴⁶

Sonuç olarak bir süre sonra ülkenin içinde bulunduğu gergin dönemden bir an önce kurtulmak için bu gergin ortamda, hükümette değişikliğe gidilerek, Erbakan'ın istifa etmesinin ardından Erbakan ile Çiller'in yer değiştireceği ve bu kez Başbakanın Tansu Çiller olacağı yeni bir Refah yol Hükümetinin kurulması gündeme gelmiştir. İlk olarak Refah Partisi ve Erbakan'ın bu öneriye soğuk bakması ve direnmesi ancak hükümetteki bir takım istifalar neticesinde, 28 Şubat MGK toplantısından yaklaşık olarak 3,5 ay sonra Haziran 1997 de Erbakan, istifasını vermiştir.⁴⁷

TSK'nın 28 Şubat Müdahalesi işte bu koşulların yarattığı sonuçtur ve halktan da destek görmüştür. Öte yandan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 28 Şubat

⁴⁴ Agdag, B., 2010, 28 Şubat Askeri Müdahalesi ve Türk Siyasetine Etkileri, s. 69

⁴⁵ Agdağ, 2010, AGE, s. 69

⁴⁶ Ete, H., 2009, 28 Şubat Bin Yıl mı Sürecekti?

⁴⁷ Özgan, A. (2008) 28 Şubat Sürecinin Siyasal Açından Neden ve Sonuçları, s. 98

sürecindeki rolü de görmezden gelinemez.⁴⁸ Demirel, hem DYP içerisinde bölünmeler yaşanarak DTP'nin kurulması sonucu Mesut Yılmaz başkanlığında bir azınlık hükümeti kurulması ile siyasi tıkanıklığın aşılmasında, hem de siyasi aktörlerle asker arasında meseleyi mümkün olduğunca yumuşatmaya çalışmak yönündeki tutumu ile oldukça belirleyici olmuştur.

Doğal olarak, 28 Şubat'ın bir diğer önemli aktörü de medyadır. Medyanın 28 Şubat'a verdiği destek 'andıç olayının' patlak vermesi sonrası biraz gölgelense de⁴⁹, süreç itibarıyla medya en az asker kadar etkin bir rol üstlenmiş ve en az asker kadar etkili olmuştur. Bu durum medyanın gücünü ortaya koyması açısından son derece önemli bir kırılma noktası niteliğindedir.

28 Şubat'ı ülkede daha önce yaşanan askeri müdahalelerle karşılaştıranlar, bu bağlamda 28 Şubat'ın en çok, 12 Mart Muhtırası'na benzediğini ileri sürmektedirler.⁵⁰ O güne kadar yaşanan darbelerin oluş sürecine ve sonuçlarına bakıldığında 28 Şubat'ın klasik bir darbe olmadığı söylenmektedir. Bunun için de olayın aktörleri "post-modern darbe" diye nitelendirme ihtiyacı duymuşlardır.⁵¹ Özünde ise 28 Şubat, sonuçları itibarıyla bir askeri darbe olarak kabul edilmelidir.⁵²

28 Şubat süreci Türk siyasi hayatında bir kırılma noktası olmuş ve sonu AKP iktidarına değin giden bir başka süreci tetiklemiştir. Yarattığı etkinin sonuçları bugün dahi gözlenebilen 28 Şubat müdahalesi ile birlikte Türk siyasi hayatında bir dönem kapanmıştır.

2.1.6. Bölücü terör ve Öcalan'ın yakalanması

1990-1999 döneminde terör konusunda yaşanan en önemli olaylar Körfez Savaşı ile yaşanan mülteci akınının teröristlere yarattığı fırsat, Türk ordusunun 1992, 1995 ve 1998 yıllarında PKK'yı yok etmek amacıyla Irak'taki kamplara yönelik olarak

⁴⁸ Örmeci, O. (2008) Türk Siyasal Tarihi/Çok Partili Dönem ve Askeri Müdahaleler, s. 106

⁴⁹ Örmeci, (2008), AGE, S. 104

⁵⁰ Yüksel, E. (2004) 28 Şubat'ın Anlamı

⁵¹ Özgan, A.G.E. (2008), S. 99

⁵² Örmeci, A.G.E. (2008) , S. 110

düzenlediği sınır ötesi operasyonlardır. 1990'lı yıllarda PKK, Kuzey Irak ve İran'da yoğun bir şekilde eğittiği kadrolarını eylem yapmak üzere aktif hale geçirmiştir. 1990'lı yıllar ilk şehir yapılanmalarının görüldüğü, ilk toplu katliamların yaşandığı, organize şekilde ilk baskınların düzenlendiği ve sivil unsurların da hedef olduğunun açık şekilde gösterildiği yıllardır.

1990'ların başında, stratejik savunma PKK'nın temel karakteristiği olmayı sürdürüyor ise de, örgüt kısmen 'hareketli savaş' merhalesine geçmeyi başarmıştı. Bu stratejik savunma aşamasının son evresinin tamamlandığı anlamına geliyordu ve stratejik denge aşamasının birinci evresindeki ilk girişimler yapıldı. Silahlı propaganda evresi süresince PKK, silahlı birliklerle çatışmadan kaçınmıştı. PKK'nın silahlı propaganda evresi boyunca esas hedefi, askeri sonuçtan ziyade politik etki kazanmak olmuştur.⁵³

Körfez Savaşının Türkiye açısından yarattığı en büyük sorun, Halepçe katliamının bir benzerinden çekinen 250.000'den fazla Kürt ve Türkmen'in Türkiye sınıra yığılmasıydı. Bu denli büyük bir yığılma beklenmeyen bir gelişmeydi.

1998 yılındaki mülteci akınından gerekli dersleri almış olan Türkiye, Batılı devletler Ankara'yı Kürtlere yardım etmek yönündeki insani çabalarında desteklemezken, Batı'nın yeterli politik ve ekonomik desteği alınmadan Türk topraklarına mülteci girişini kabul etmedi. Buna rağmen, Türk ordusu mültecilere sınır bölgesinde gerekli yardımları yaptı, can güvenliklerini sağladı.⁵⁴ Ancak, Türkiye elindeki tüm imkânları mültecilere yardım için seferber etmişken, doğan boşluk ve zafiyetten faydalanan PKK üyesi teröristler, gerek sığınmacı kılığında, gerekse sızmalar yoluyla Türkiye topraklarına girmiş ve terör faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Bu noktada 1990'lı yıllar içerisinde düzenlenen 3 ayrı operasyonla örgüt bitirilme noktasına gelindiyse de askeri operasyonları tamamlanması beklenen siyasi, kültürel ve ekonomik adımlar gerektiği ölçüde atılamamış ve terörü bitirme şansı 3 kez geri tepilmiştir diyebiliriz. Böylece PKK terörü toplum içerisinde de kök salma

⁵³ Özdağ, Ü. (2010) Türk Ordusu PKK'yı Nasıl Yendi, s. 87

⁵⁴ Kundakçı, H. (2000) Güneydoğu'da Unutulmayanlar, s. 97

toplumsal açıdan kendi tabanını yaratma imkânı bulmuştur. PKK terörü Türkiye'ye çok büyük maddi ve manevi kayıplar yaşatmasının yanı sıra en önemli zayıf bu güne dek kaybettiğimiz 40 Binden fazla insanımızdır. Bu ülkenin geleceği açısından büyük bir potansiyelin zayıf olması demektir. İç siyaset açısından terör faaliyetleri sağ iktidarları güçlendirici bir etki yapmış ve seksenlerden sonra DP'nin devamı olarak nitelenebilecek DYP ve ANAP ekseninde bir siyasi ortam yaratmıştır.

Ancak tüm bu aktardığımız gelişmeler, Türkiye'nin Suriye'den Öcalan'ı istemesi ve bu uğurda ciddi savaş hazırlıklarına girişmesi bölücü başı için sonun başlangıcı olmuştur. Bu andan itibaren Öcalan Yunanistan, İtalya, Rusya gibi PKK'ya destek veren önemli ülkelere sığınmış fakat Türkiye'nin kararlı tutumu ve ABD'nin verdiği destekle bu ülkelerin hiç birinde barınmamıştır. Son olarak 1999 yılının 15 Şubat günü Kenya'daki Yunan Büyükelçiliğinden bir uçakla alınmış ve Türkiye'ye getirilmiştir.

Öcalan'ın yakalandığı haberi dönemin koalisyon hükümetinin başbakanı olan Bülent Ecevit tarafından "bu sabaha karşı saat 03.00'ten itibaren bölücü terör örgütü PKK'nın başı Abdullah Öcalan Türkiye'dedir" sözleriyle duyurulmuştur. Öcalan yurda getirilmesinin akabinde, tüm dünyaya açık, şeffaf ve adil bir şekilde yargılanmış ve Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca 'Vatana ihanet' suçundan 29 Haziran 1999'da ölüm cezasına mahkûm edilmiştir.⁵⁵ İdam cezası gelen yoğun dış baskı ve AB üyeliğini riske atmamak amacıyla Meclis eliyle kaldırılarak uygulanmamış ve ömür boyu, ağırlaştırılmış hapis cezasına çevrilmiş; cezanın infaz yeri olarak ise İmralı adası seçilmiştir.

Öcalan'ın yakalanması ise en çok başta DSP olmak üzere koalisyon partileri olan ANAP ve MHP'ye yaramış, yapılan erken seçim ile bu 3 parti tekrar iktidar olmuşlardır.

⁵⁵ Belgenet, (1999), Öcalan Davası

2.2. 2000-2010 Arası Siyasi Gelişmeler

2.2.1. AB'ye Aday Ülke Statüsünün Kazanılması

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir. Helsinki Zirvesi kararlarına göre, Türkiye, diğer aday ülkeler gibi bir Katılım Öncesi Stratejisinden yararlanacaktır. Böylece, Türkiye topluluk programları ve ajansları ile aday ülkeler ile Birlik arasında, katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkânına sahip olacaktır. Zirve Sonuç Bildirisi ayrıca, önceki AB Konseyi kararları çerçevesinde bir katılım ortaklığı hazırlanmasını öngörmektedir.⁵⁶ AB'nin Türkiye'ye karşı değişen bu tutumunda Türkiye'nin stratejik konumu, NATO üyeliği, ABD'nin Türkiye'nin üyeliğini desteklemesi ve Türkiye'nin kendi içerisinde ekonomik ve demokratik düzenlemeler yapması etkili olmuştur. Takip eden süreçte ise, 11 Nisan 2000'de Türkiye ile AB Ortaklık Konseyi arasında görüşmeler başlamıştır. Katılım Ortaklık Belgesi imzalanarak 'ulusal program'ın hazırlanması kararlaştırılmıştır. Böylece Türkiye genişleme sürecine dahil edilmiştir. 12-13 Aralık 2002'de Kopenhag'da AB Konseyi zirve toplantısında, Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerini karşıladığına karar verilmesi halinde 2004 Aralığında Türkiye'yle AB arasında müzakerelere başlanacağı ifadesi yer almıştır.⁵⁷ 17 Aralık 2004'te yapılan Brüksel Avrupa Konseyi Zirve Toplantısı'nda ise, Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiği belirtildi ve katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır.⁵⁸ Böylece Türkiye'nin ekonomik, idari, siyasi altyapısının AB ile uyumlu hale gelebilmesi amacıyla, pek çok başlıkta müzakerelerin görüşülmesi sürecine başlanmıştır. Ayrıca yine her yıl sonunda Kasım ayı içerisinde ilerleme raporları ile AB'nin gözünden Türkiye'nin gidişatı değerlendirilmekte ve yıl boyunca gösterilen performans olumlu ve olumsuz yanlarıyla ortaya konmaktadır.

⁵⁶ T.C. Başbakanlık, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, AB ile İlişkilerin Tarihçesi

⁵⁷ Anonim, (2010, TC Tarihi Ders Notları,s. 271

⁵⁸ T.C. Başbakanlık, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, AB ile İlişkilerin Tarihçesi

AB ile Türkiye arasında yaşanan olumsuz gelişmeler ise Fransa ve Almanya'nın Türkiye'nin üyeliğine karşı olduklarını açıklamaları ile beraber imtiyazlı ortaklık önermeleri ve yanı sıra Türkiye tüm kriterleri karşılarsa dahi Türkiye'nin üyeliğini zamanı geldiğinde referanduma sunacaklarını ve halklarının onayını isteyeceklerini açıklamasıyla başlamıştır. Güney Kıbrıs Rum Kesiminin tüm adayı temsilen Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB'nin kendi kriter, kural ve prensipleri ihlal edilerek 2005 yılında Birliğe alınmasıyla, Güney Kıbrıs yönetiminin Türkiye'nin üyeliği konusunda kendisinin resmen tanınmasını şart koşmuştur. 2004 yılında Federal bir Kıbrıs öngören Annan Planına Türkiye'nin onay vermesine, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ise referandumla evet demesine rağmen verilen sözlere zıt bir şekilde AB'ye üye yapılmamıştır. AB'nin Yunanistan-Türkiye arasındaki sınır sorunlarında Yunanistan'dan yana tavır alması, serbest dolaşım hakkının kazanılmış bir hak olmasına rağmen Türkiye'ye kullanılmaması da bu sürecin olumsuz yanlarından biridir diyebiliriz.

2.2.2. AKP'nin İktidara Gelişi

1998 yılında RP'nin kapatılmasının ardından aynı kadrolar ile kurulan Fazilet Partisinin de kapatılması, Milli Görüşçü kadroları bu kez de Saadet Partisini kurmaya itmiştir. Ancak Fazilet partisi de kendi içinde bir bölünmeye gitmiş ve ikiye bölünmüştür. Kendilerini 'yenilikçi' olarak tanımlayan ve Milli Görüşçü çizginin hassasiyetlerini, DP ve ANAP çizgisinde bir partinin içerisinde eriterek merkez sağa yerleşme gayesiyle yola çıkan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ortaya çıkmıştır.

Bu konuya ilişkin olarak Ruşen Çakır'ın Ne Şeriat Ne Demokrasi adlı eserinde "RP içinde, kitle partisine dönüştüğünün farkında olan ve bu yeni döneme damga vurmak isteyen farklı odaklar var. Bu odakların başında 'yenilikçiler' geliyor. 1984-89 arası ANAP tarzı belediyeçiliğe yakın olduğu izlenimi veren R. Tayyip Erdoğan'ın başını çektiği bu kanat RP'nin ruhuyla '83 ANAP ruhunu harmanlayabilir. Erbakan sonrasında en güçlü lider adayı olan Erdoğan, hem Bedrettin Dalan'ın, hem Murat Karayalçın'ın belediye başkanlığı deneyimlerinden yararlanmayı becerebilirse parti ve ülke içi konumunu güçlendirebilir. Böyle bir yaklaşım, Türkiye'deki İslami hareketliliğin en dinamik akımı olan 'İslami

liberalizmi' RP kanallarından akıtabilir. Bunun sonucunda RP'den, 'yeni ve daha İslami bir ANAP' çıkabilir."⁵⁹ tesbitinde bulunmaktadır. Yine AKP'nin siyaseten nasıl yükselişe geçtiğine ilişkin bir başka değerlendirmede Haldun Gülalp'ten gelmektedir. Gülalp şöyle demektedir: 11 Eylül'ün yarattığı dehşetten kendilerini ayrı tutmaya çalışan İslamcılık yanlıları, İslamın "liberal" yönlerini (yeniden) keşfettiler. İslama özgü "kimlik siyaseti"nin artık geçerli olamayacağını görüp, onun dışında argümanlar geliştirmeye yöneldiler.⁶⁰

Yani kısacası Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında 14 Ağustos 2001 yılında kurulan AKP, farklı farklı kesimlerden oluşan eklektik bir seçmen kitlesine hitap etmektedir. Ayrıca ekonomik ve muhafazakâr görüntüsü ile de 1983 seçimlerindeki ANAP ile benzerlik taşımaktadır⁶¹ demek doğru bir tespit olacaktır. Öte yandan DSP-ANAP-MHP koalisyon hükümeti de 2001 ekonomik krizinin yarattığı sonuçlar, İsmail Cem ve onu izleyen kadroların DSP'den koparak Yeni Türkiye Partis'ni kurması, iç ve dış siyasi desteğin kesilmesi ve sıcak paranın ülkeden ani çıkışı sonucu dağılmış ve seçim kararı almıştı. Yapılacak erken seçimin 3 Kasım 2002'de yapılması kararlaştırılmış ve seçimin yükselen siyasi akımları olarak YTP, AKP ve Cem Uzan'ın kurduğu Genç Parti gösterilmekteydi.

Bu ortam içerisinde AKP, 3 Kasım seçimlerine hareketin liderlerinden ve partinin genel başkanlığını yapan Recep Tayyip Erdoğan'ın 5 Aralık 1997 günü Siirt'te okuduğu şiirden aldığı siyasi yasağın etkisi altında girmişti. AKP tüm şartlara ve Genç Parti, CHP ile YTP ile çekişmesine karşın seçimlerin favorisi olarak gösterilmekteydi. Özellikle seçim yarışında YTP'nin beklediği desteği bulamayarak oldukça geride kalması ve bir rakip olma özelliğini bir anda kaybetmesi AKP'nin elinin güçlendirmişti.

Nitekim; 2002 seçimlerinde, AKP % 32,91 ile birinci olmuştur. AKP'den sonra parlamento % 23 oy alan CHP ikinci olarak girmeyi başarmıştır. Diğer partiler ise

⁵⁹ Ruşen Ç. (1994) Ne Şeriat Ne Demokrasi RP'yi Anlamak

⁶⁰ Gülalp, H. (2003) Kimlikler Siyaseti, İstanbul: Metis Yayınları

⁶¹ Ünsaldı, L., (2008), Türkiye'de Asker ve Siyaset, s. 114; Bora, T., 2002, 2002 Seçimi ve Siyasi Güzergah Problemleri, s. 30

% 10'luk barajı geçememiş ve parlamentoya girememiştir.⁶² AKP 2002 seçimlerinde büyük bir başarı kaydetmiş ve tek başına iktidar olacak sandalye sayısı kazanmıştır. Bu noktada belirtmekte gerekir ki, Genç Parti DYP'nin oylarını bölerek onun baraj altında kalmasında son derece etkili olmuştur.

Seçimleri kazanan AKP'de başbakan olarak hükümeti kurma görevini, genel başkanı olan Erdoğan'ın siyasi yasaklı olmasından dolayı, Abdullah Gül'e devretmiştir. Deniz Baykal'ın Erdoğan'a başbakanlık yolunu açmayı önermesinden dört gün sonra YSK, 02.12.2002 tarihli toplantısında, Siirt ilindeki seçimlerin yenilenmesine karar vermiş ve Meclis Anayasa'nın 67, 76 ve 78. maddelerinde değişiklik öngören bir teklif hazırlayarak kabul etmiştir.⁶³ Bu tarihlerde Asker Sivil İlişkileri Anayasa değişikliklerinin kabul edilmesi için son basamak ise Sezer'dir. Sezer değişiklikleri kabul etmemiş, ancak Meclis'in tekrar göndermesi sonucu imzalamak zorunda kalmıştır. Böylece Erdoğan, Siirt seçimlerinden milletvekili olarak çıkmış ve Gül'den hükümeti devralmıştır.

Erdoğan Başbakanlığı'ndaki 59. Hükümet 23.03.2003 yılında güvenoyu olarak göreve başlamıştır.⁶⁴ 59. hükümet bundan sonraki süreçte AKP yönetimindeki Türkiye siyasi-politik-ekonomik-kültürel tüm alanlarda bir kırılma yaşamıştır. Öncelikle ekonomik alanda cari açık cumhuriyet tarihinin rekorlarını alt üst ederken, diğer taraftan ekonomi alabildiğine büyümüş, kriz sonrası çöken finans piyasaları ve sanayisi, hizmetler sektörü toparlanmış ve büyüme göstermiştir. Kültürel açıdan ise kaçınılmaz olarak AKP'nin muhafazakâr ruhu Türkiye sathına yayılmış ve toplumda genel bir muhafazakârlaşma eğilimi görülmüştür. Bunun yanında Liberal eğilimler ve demokratik, Özgürlükçü istem ve tutumlar gelişmiştir. Siyasi açıdan ise, asker ile büyük ve açık bir ayrışma yaşanmıştır. AKP tabandan gelen tarihsel reflekslerini, demokratikleşme yönündeki hedeflerle birleştirerek, yerleşik Cumhuriyetçi bürokrasi, asker, yüksek yargı, YÖK, üniversiteler ve TUSİAD gibi bel kemiği kurum ve kuruluşlara karşı tavrı almıştır.

AKP'nin bu denli büyük bir güce kavuşmasının temel sebebi; kadınlardan aldığı büyük destek, körfez sermayesinin Türkiye'nin kalkınmasını, ekonomik dengelerini

⁶² YSK- (2002) Milletvekili Genel Seçim Sonuçları

⁶³ Salkın, M. E.,(2010), Türkiye'nin 1983-2007 Tarihleri Arası Asker Sivil İlişkileri, S. 118

⁶⁴ TBMM - 59. Hükümet Güven Oylaması, (2009)

ve cari açığı finanse etmesi, dış destek ve kimi artık holdingleşen kimisi ise büyüyen ya da büyümek isteyen KOBİ'leri gösterebiliriz. Özellikle Anadolu'daki ticaretin ve sanayinin sağ eğilimli ve çoğunluğu muhafazakâr bir sosyal yapı elinde bulunması AKP'nin gücünün ciddi bir bölümünü teşkil etmektedir diyebiliriz. Bu noktada Türkiye'nin yaşadığı en büyük eksiklik ise çözüm üreten, yaratıcı ve etkili bir muhalefetin ortaya çıkamamış olmasıdır. Son dönemde CHP her ne kadar bir atılım gösterse de sağ siyasette bir alternatifin yaratılmamış olması AKP'nin yükselen CHP'ye rağmen temsilin çoğunluğunu elinde tutmasına sebep olmaktadır.

2.2.3. Tezkere Krizi

11 Eylül sonrası Afganistan'ın ardından Irak'a da müdahalenin eşiğine gelen ABD açısından Türkiye topraklarında bir kuzey cephesinin açılması maliyet, lojistik ve savaş gücü açısından son derece önemliydi.

Uzmanların verdiği somut bilgilere göre, kuzey cephesi açılacak olursa Amerika'nın insan zayıyatı % 11, açılmayacak olursa % 38 olacak, kuzey cephesinin açılması durumunda ABD'nin bu savaş için harcayacağı kaynak 99 milyar dolar, sadece güneyden girecek olursa duruma göre harcayacağı kaynak 1,5 trilyon dolar olacaktı.⁶⁵ Askeri sonuç almak bakımından da ABD kuzey cephesinin savaşın süresini olabildiğince kısaltacağını düşünmekteydi. Nitekim ABD yetkilileri kuzey cephesinin Türkiye üzerinden açılmaması halinde, savaşın başlamasının gecikmeyeceğini, ancak süresinin uzayacağını çeşitli fırsatlarda dile getirmişlerdir.⁶⁶ Yani ABD kuzey cephesinin açılmasını oldukça önemsemişti.⁶⁷

Öte yandan ABD'nin Irak'a müdahalesi söz konusu olduğu dönemde Türk girişimcisinin Irak'ta milyar dolarlarla ifade edilen yatırımları bulunmaktaydı. Ayrıca savaş sırasında Türkiye ile Irak arasında ticareti sağlayan gümrük kapılarının kapanması söz konusuydu.⁶⁸ Bunun yanı sıra savaş iki ülke arasında ticareti durduracaktı. Nitekim savaş Türkiye ekonomisine ağır bir darbe vuracaktı. Türkiye

⁶⁵ Bulaç, A., (2003), Bugün Karar Günü

⁶⁶ Çongar, Y., (2003), ABD Çok Uzatmayacak

⁶⁷ Arı, T., (2008), Türk Amerikan İlişkileri: Sistemdeki Değişim Sorunu mu?

⁶⁸ Milliyet, (2003), Irak: Türkiye Pişman Olacak

ekonomisinin mevcut durumu karşısında Türk yetkililer ABD'den ekonomik alanda güvence talep etmişlerdir.⁶⁹ Türkiye savaşın iktisadi zararlarını ABD'nin karşılamasını beklemiştir. Ayrıca Türkiye'nin bu talepleri konusunda ABD ile basına ABD'lilerin sözleriyle 'at pazarlığı' olarak yansıyan bir olay yaşamıştır. Sonuçta ABD, savaş süresince oluşacak zararı tanzim etmek amacıyla Türkiye'ye bir ekonomik yardım paketi sunmuştur. Bunun üzerine Türk hükümeti, ABD ile para pazarlığına başlamış ve yapılan bu pazarlık hem iç hem de dış kamuoyu tarafından kan pazarlığı olarak yorumlanmıştır. ABD nihai noktada anlaşılan yardım ve hibeler paketini, IMF şartlarının yerine getirilmesi hükmünün yanı sıra, savaşta ve savaş sonrasında ABD ile tam bir işbirliği içerisinde olunması şartına bağlamıştır.

Sonuçta hükümet tarafından hazırlanan ve 25 Şubat 2003'de TBMM'ye sunulup 1 Mart 2003'te gizli oturumda görüşülen; "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması için Hükümet'e yetki verilmesine ilişkin tezkere reddedilmiştir.

Oylamaya o gün 553 milletvekili katılmış ve 264 kabul, 250 ret, 19 çekimser oy kullanılmıştır.⁷⁰ Tezekere oylamasının sonucunda kabul oyları fazla olmasına karşın, anayasanın öngördüğü sayıya ulaşamadığı için ret kararı çıkmıştır.

Çıkan bu karar üzerine ABD tüm lobileri, tüm ekonomik, kültürel ve siyasi güçleriyle Türkiye'ye saldırmış, uluslararası alanda Türkiye'yi son derece zor durumlarda bırakmış ve ilişkileri bir süre boyunca rafa kaldırmıştır. Ayrıca Türkiye'den istediğini alamayan ABD, kendine daha uyumlu bir partner olmasının yanı sıra, bir misilleme de olması açısından Irak'ın Kuzeyindeki Kürt oluşumları seçmiştir. Bu durum PKK kaynaklı terörü azdirmasının yanı sıra sonuçları açılım politikasına dek uzanacak bir sosyal ve siyasal kırılmayı da tetiklemiştir.

Ogünlerde liberal aydınlar ve askeri kanattan emekli veya halen görevde olan kişilerden üst üste tezkerenin kabul edilmesinin son derece kötü sonuçlarının olacağına ilişkin yorumlar geliyordu. Bunlardan biri de arası ABD'deki ve

⁶⁹ Arcayürek, C., (2003), Elle Gelen Düğün Bayram

⁷⁰ Arı, T., (2008), Türk Amerikan İlişkileri: Sistemdeki Değişim Sorunu mu?

Avrupa'daki çevrelerle oldukça iyi olan Aydın Doğan'ın medya kurumlarında önemli görevler yürüten Mehmet Ali Birand'ın bildirdiği haberler ve yazısı üzerine Posta Gazetesi 'Coni Affetmiyor' manşeti ile çıkıyordu. Alt başlıkta ise, 'Türk ordusu kendisinden beklenen liderliği gösteremedi' ifadesi yer alıyordu.⁷¹ Yine Birand, ABD dönüşü Neşe Düzel'e röportaj verip, olaya netlik kazandırıyor; ABD en çok orduya, sonra CHP'ye kızgındı, AKP'ye de, daha kararlı davranmadığı için kızılıyordu. Oysa birileri Birand'a, 'Tezkere geçseydi, AKP 15 yıl daha Türkiye'nin başında olurdu' demişti.⁷²

Bu konudaki önemli görüşlerden biri de eski Genelkurmay Başkanı emekli Orgeneral İlker Başbuğ, Remzi Kitabevi'nden çıkmış olan "Terör Örgütlerinin Sonu" adlı kitabında açıkladığı görüşlerdi. Başbuğ, 1 Mart tezkeresinin kabul edilmemesini eksikliklerden birisi olarak gördüğünü şöyle ifade ediyordu: "...Devletlerinde kendi inisiyatifleri ile hiçbir baskı olmadan, bazı durumlarda karar alabilmesi de önemlidir. TBMM'ye sunulan tezkerenin 1 Mart 2003'te TBMM'de kabul edilmesi için gerekli olan oyun sağlanamamasıyla, Türkiye PKK terör örgütünü marjinalize edebileceği diğer fırsatı, bir defa daha kaçırmıştır. Tezkere eğer kabul edilse idi, uzun süre Irak'ın kuzeyinde bulunacak olan Türk Silahlı Kuvvetleri ile PKK'nın marjinalize edilebilmesi mümkün olabilecekti."⁷³

Sonuçta tezkere krizi ABD'deki Neo-Con iktidarı süresince kendini göstermiştir. Obama'nın başkanlığa seçilmesine değin, Bush iktidarı tarafından gerçekleştirilen uygulamalar, Türkiye'ye karşı takınılan tutum ve özellikle de PKK ve Kürt sorunu konusundaki belirgin Kürt yanlısı politika, Türkiye'ye büyük güçlükler çıkarmış; ancak yine de Türkiye'nin eşsiz stratejik değerinden dolayı Amerikan devleti Türkiye'yi tam anlamıyla karşısına alamamıştır.

⁷¹ Posta, (2003), Coni Affetmiyor

⁷² Birand, M. A. (2003) Neşe Düzel ile röportaj

⁷³ Haber3 İnternet Haber Sitesi (2011) 1 Mart tezkeresi hataydı

2.2.4. Cumhurbaşkanlığı Seçimi Krizi ve 2007 Seçimleri

2007 yılında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresinin bitecek olması yeni Cumhurbaşkanını AKP'nin seçecek olması; üstelik de AKP'nin adayının eşi türbanlı olan ve rejim karşıtı sivri çıkışlarıyla bilinen başbakan Erdoğan ya da yine eşi türbanlı olan ve Milli Görüş çizgisinin önemli bir ismi olan Abdullah Gül olması, ordu, bürokrasi ve ulusalcı kesimde ciddi endişe ile karşılanmıştır.

Genelkurmay başkanı Yaşar Büyükanıt endişelerini "Cumhuriyetin temel değerlerine, devletin üniter yapısına, laik demokratik devlete sözde değil özde bağlı bir cumhurbaşkanının seçileceğini umut ediyorum"⁷⁴ şeklinde dile getirmiştir. Diğer taraftan 14 Nisan, 29 Nisan, 5 Mayıs ve 13 Mayıs 2007'de Ankara, İstanbul, Manisa, Çanakkale ve İzmir'de, 29 sivil toplum örgütü tarafından organize edilen, çeşitli kurum ve kuruluşlardan önemli isimlerinde destek verdiği, katılımcı sayısı milyonları bulan ve çok ses getiren Cumhuriyet Mitingleri düzenlenmiştir. Mitinglerin bazılarında CHP ve DSP de aktif olarak katılmış ve mitinglere açık şekilde destek vermişlerdir. Başbakan Erdoğan ise mitinglere katılanları "81 vilayetten bindirilmiş kıtalar" olarak nitelendirmiş ve "Benim Çankaya köşküne çıkmamı istemeyenler bilsin ki kararı onlar değil Meclis verecek"⁷⁵ açıklamasını yapmıştır. Ancak ne var ki, mitingler ve artan kamuoyu tepkisinin yarattığı baskı AKP'nin etkisini sınırlandırmış, cumhurbaşkanlığı için her kesimin kabul edeceği milli savunma bakanı Vecdi Gönül gibi isimler üzerinde dolaylı yollardan bir mutabakat arayışları başlamıştır.

Fakat bu noktada tüm gidişatı tersine çeviren, sağlıklı bir demokratik işleyiş gösteren süreci tersine çevirecek bir gelişme yaşanmıştır. 27 Nisan gecesi Genelkurmay Başkanlığı'nın internet sitesinden laiklik ve Atatürkçü değerlere vurgu yapan bir açıklama yapılmış ve cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin ordu tarafından açıklama yapılmıştır. Yapılan açıklama sonucu toplumun büyük bir kesimi tarafından gerek açıklamanın içeriğinin muhtıra tonunda olması ve gerekse de 12 Mart muhtirasını çağrıştırması dolayısıyla, olayı askerın hükümete bir muhtırası olarak

⁷⁴ NTVMSNBC, (2007), Büyükanıt'tan Cumhurbaşkanı Tarifi

⁷⁵ NTVMSNBC, (2007), Erdoğan: Mitinge Katılanlar Bindirilmiş Kıta

değerlendirmiştir. Öte yandan muhtıra, özellikle internet kanalıyla yapılmış olması nedeniyle e-muhtıra olarak adlandırılmış ve tarihe 27 Nisan e-muhtırası olarak geçmiştir.

Genelkurmay'dan yapılan açıklama tüm medyada son dakika haberi olmuş, ulusal ve yerel tüm gazete, radyo ve gazeteler olayı manşete çıkarmıştır. Açıklamaya hükümetin cevabı ise beklenenden farklı bir şekilde olmuştur. Bakanlar kurulunun acilen toplanması sonrası hükümet sözcüsü Cemil Çiçek basın karşısına geçerek açıklama yapmış ve açıklama içeriği itibarıyla ilk kez bir siyasi iktidar askere karşı tavır aldığı, yapılanın yanlış olduğunun vurgulandığı ve halkın gücünün dikkate getirildiği bir tepki olarak yorumlanmıştır. Hükümetin karşı bildirisinde, Başbakanlığa bağlı bir kurum olan Genelkurmay'ın, hükümete karşı bir ifade kullanmasının, demokratik bir hukuk devletinde düşünülemeyeceği, Genelkurmay'ın hükümetin emrinde olduğu, Genelkurmay Başkanı'nın da, Başbakan'a karşı sorumlu olduğunun altı çiziliyor ve "Açıklamada hükümetle ilişkiler bakımından son derece yanlış ifadelerin yer alması son derece üzücüdür" deniyordu.⁷⁶ Bu açıklama oldukça önemliydi zira gerçekten de Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez bir siyasi iktidar, ordu tarafından ve üstelik de direk olarak hükümeti hedef alacak şekilde yapılmış bir açıklamaya karşı tavır koyuyor, devlet yapısı içerisinde ordunun yerini ve görevini tarif ederek askerin müdahalesinin yanlışlığını vurguluyordu.

AKP'nin demokratik yollarla iş başına gelmesine karşın, bastırılmak istenmesi kamuoyunun bir anda tersine dönerek "mağdur durumundaki" AKP'ye destek vermesine yol açmıştır. Bu durumun doğmasında söz konusu mağduriyetin çok iyi bir propaganda aracı haline getirilmesinin yanı sıra halkın kendi seçim hakkının hiçe sayıldığını düşünmesi de etkili olmuştur. Esasen ordunun müdahalesi anti-demokratik olduğu için toplum muhtıra verilenin siyasilerden öte kendi iradesi olduğunu düşünmüştür.

Bu yaşananlar üzerine Başbakan Erdoğan kamuoyunun kendi lehlerine dönmesinden de faydalanarak erken seçim kararı almış ve aynı şeyin tekrar yaşanmaması için de mecliste Anavatan Partisini de ikna ederek cumhurbaşkanının

⁷⁶ NTVMSNBC (2007) Cemil Çiçek'in açıklamasının tam metni

halk tarafından ve 5 yıllığına seçilmesini öngören tasarımı kanunlaştırmıştır. Bu değişiklik askerin doğrudan halkla karşı karşıya gelemeyeceği düşüncesinden doğmuştur.

Sonuçta AKP önce 22 Temmuz 2007 erken seçimini % 46.6 gibi rekor bir oyla birinci olarak tamamlamış, akabinde ise 28 Ağustos 2007 günü AKP'nin adayı olan Abdullah Gül 3. tur oylama sonucunda Türkiye Cumhuriyetinin 'nin 11. cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

2.2.5. Demokratik Açılım

AKP hükümetinin en çok tartışılıp ses getiren ve siyasi tarihimizde bir dönemeç niteliği olan icraatlarından biri de 'açılımlar'dır. AKP açılım politikalarına ilk olarak Kürt Sorunu kavramını telaffuz ederek başlamış, ardından bu söylem Kürt açılımı olarak lanse edilmiş fakat sonra gelen tepkiler ve toplumun genelinin hassasiyeti nedeniyle demokratik açılım olarak değiştirilmiştir. Kavramın Kürt açılımından, demokratik açılıma dönüşmesiyle birlikte içeriği de değişmiş ve yalnızca Kürt kökenli yurttaşları değil; Alevilerden, azınlıklara ve hatta Rusya, Yunanistan, Arap ülkeleri, İran ve Ermenistan'ı da kapsayan geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Açılımın kâğıt üzerindeki amacı AB standartlarında bir demokrasi, adil ve eşit haklar üzerinde yükselen yeni bir toplumsal-siyasal mutabak oluşturmaktır.

Bir zaman içişleri bakanlığı da yapan Abdülkadir Aksu açılımı şu şekilde tarif etmektedir: Başlattığımız demokratik açılım süreci bir şemsiyedir. Burada amaç demokrasimizin standartlarının yükseltilmesi ve özgürlük alanlarının genişletilmesidir. Türkiye'nin birçok sorunu vardır ve biz inanıyoruz ki bu sorunların çözümünü süreç içerisinde gerçekleştirmiş olacağız. Türkiye'de Kürt sorunu var. Güneydoğu sorunu var. Terör sorunu, azınlıklar sorunu var. Alevilerin sorunu var. İşsizlik sorunu var. Ekonomiyle ilgili çok sorun var. Komşularla ilgili sorunlarımız vardı. Bu konuda çalışmalar yapıyor.⁷⁷ Başbakan Erdoğan ise açılım için; "kısa,

⁷⁷ Aksu, A., (2009), Demokratik Açılım Bir Şemsiyedir-Röportaj, s. 85

orta ve uzun vadeli aşamalardan oluşan ve hazmede hazmede, hazmettiren hazmettiren” devam etmesi planlanan bir süreç ifadesini kullanmaktadır.⁷⁸

Ancak ne var ki, gerek iç, gerekse dış sorunların tarafları açılım sürecinde inisiyatif elde etmek ve mümkün olan en fazla avantajı kazanabilmek için uzlaşmacı olmaktan çok, işi yokuşa süren, müzakereden çok, münakaşa eden bir anlayış benimsemişlerdir. Ayrıca hükümetin açılım performansı açısından ise şu görüş dikkate değer niteliktedir:

Hükümet şimdiye kadar gösterdiği yönetim şekli ile refleksel olarak günlük politikalar belirlediğini ve hemen uygulamaya geçtiğini bize göstermiştir. (Velez ki türban siyasal simge olsa ne olur, söylemi ve sonrası çıkarılan kanun; Sayın Ergun Özbudun başkanlığındaki komisyona hazırlatılan Anayasa taslağı gibi) Açılım olarak adlandırılan çalışmalarda da böyle olmaktadır.⁷⁹

Aslında meselenin asıl düğümlendiği nokta Kürt kökenli vatandaşlarla varılacak yeni sosyal-siyasal uzlaşımın nasıl olacağı, neleri içerdiği ve ne gibi hakları beraberinde getireceğidir. Bunun dışındaki diğer açılım alanları olan Aleviler, azınlıklar ve dış sorunlar öncelik sıralamasında daha arkada kalmaktadır. Açılımın kamuoyunu bu denli meşgul etmesi ve ona bu kadar çok önem atfedilmesi, üzerinde durulması gereken esas noktayı Kürt sorununa ve Kürt açılımına çevirmektedir. Bu yüzden konu hakkında değerlendirmelere öncelikle onu tanımlamaya çalışarak başlamak gerekmektedir.

Öncelikle Demokratik Açılım her şeyin kuralsız bir şekilde serbest olduğu, terör ve şiddet de dâhil olmak üzere her türlü eyleme göz yumulan bir saçılım değildir. Demokratik Açılım demek terörün yasallaşması demek de değildir. Açılımdan ya da reformlardan her ne dersiniz deyin Murat edilen şiddeti siyasetten ve günlük yaşamdan silmektir. Verilen mücadele şiddet ile demokrasi arasındaki bir mücadeledir. Bu mücadelede devlete düşen kendi hatalarını gözden geçirerek bir özeleştiri yapmaktır. Fakat diğer taraftan başka bir şiddet kaynağı varsa o da bertaraf

⁷⁸ Çağırın, M. E., (2009), Açılımlar ve Hukuk,, s. 88

⁷⁹ Giragosian, R., (2009), Asıl Yük Türkiye'nin Omuzlarında

edilir ki burada bahsettiğimiz kaynak PKK'dır. Bu nedenle Demokratik Açılım'ın en önemli hedeflerinden biri de PKK'nın, yani terörün tasfiyesidir. Demokratik Açılım'ı PKK'nın her dediğini kabul etmek, onu meşrulaştırmak olarak anlarsanız başarı şansı sıfırdır. Maksat PKK'yı meşrulaştırmak değil, Kürtçü siyaseti şiddet ve terörden ayırmaktır, arındırmaktır. Bir yönüyle temel hedef, iradesi terör örgütü tarafından gölgelenen Kürt kökenli vatandaşlarımızın asıl iradesinin ortaya çıkarılmasıdır.⁸⁰

Demokratik Açılım'ı PKK başından beri doğru anlamıştır ve kendisi dışında her türlü çözüme karşı olduğu için açılımı baltalamaya çalışmıştır. İşin başında, Mayıs ayında PKK Murat Karayılan aracılığıyla “Diyalog yeri İmralı'dır. Kabul edilmiyorsa, diyalog yeri biziz. Bizi de kabul etmiyorsa, siyasal olarak seçilmiş iradedir. Bu da olmuyorsa o zaman ortak bir komisyon kurulur bir yerde, akil adamlar bir araya gelir. Örneğin İlter Türkmen gibi, sizin gibi insanlar toplanır, böyle bir mekanizma harekete geçer, çalışmaya başlar. Böyle bir mekanizma muhatap alınır diyalog için devlet tarafından” demiştir.⁸¹

Ancak, PKK bu süreçte siyasi uzantılarını da devreye sokarak işi yokuşa sürmeye ve çözüm ortamını yok etmeye çalışmıştır. Bu noktada şu tespiti yapmakta fayda vardır. Çözümünden uzak duran terör odakları çözümsüzlük ve terör sayesinde nemalanan, geldikleri konumu bunlara borçlu olan kimselerdir. Terör, kaos ve çözümsüzlük ortadan kalkarsa bu kişilerin ve örgütlenmelerin de eskisi kadar değeri kalmayacak ve çözüm içerisindeki sıradan aktörler haline geleceklerdir. İşte bu kaygıyla olaya yaklaşan PKK, DTP'nin ve İmralı'nın muhatap alınabileceğini, alınması gerektiğini açıklamıştır. Bu noktada hükümetin hatası ise açılım politikasını DTP'yi de kapsayacak şekilde düşünmesidir. Ancak DTP'yi rakipsiz bırakarak terörün insanları marjinalleşmiş bu siyasi partiye mahkûm etmesi olmuştur. Bölgede Kürt hassasiyetlerini dikkate alan ve Kürtlerin içinden çıkan insanların önderliğini yaptığı başka partiler, STÖ'ler kurulamamıştır.

Öte yandan hükümetin açılım politikalarını yalnızca söylemde bırakması ve içini doldurmaması; her hangi bir planı ve yol haritası olmadığını, çözümün kamuoyunda

⁸⁰ Laçiner, S., (2010), Demokratik Açılım Siyasete Silahsız Girmektir

⁸¹ Laçiner, A.G.E. (2010)

kendiliğinden ortaya çıkmasını benimsediğini göstermiştir. Bu durum DTP'nin, terör örgütü ve yurt dışındaki bazı ülkelerin desteğini alarak açılımın inisiyatifini ele geçirmesine yol açmıştır. Bu yüzden açılım politikası bugün özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde DTP ve AKP'nin çatıştığı bir bilek güreşine dönmüştür. Kamplaşma ve çatışma haline dönüştürülen durumun sürece etkilerine ilişkin USAK başkanı Sedat Laçiner şu tespitlerde bulunuyor:

Ne yazık ki devlet bu oyunlara geldi. Muhalefet de, hükümet de ciddi hatalar yaptılar ve bu süreci terör örgütü ve yandaşları kendi lehlerine sonuna kadar istismar ettiler. Süreç DTP'yi Kürtlerin tek temsilcisi imiş gibi gösterdi. DTP de kendisine adeta bahşedilen bu unvanı “asıl temsilci ben değilim, İmralı” diyerek Öcalan'a verdi. Böylece İmralı'daki mahkûm Kürtlerin temsilciymiş gibi gösterilmeye çalışıldı. Oysaki daha başından itibaren kırmızı çizgiler, ulusal hassasiyetler çok iyi bir şekilde çizilmeliydi. Bu çizgiler tüm topluma ilan edilmeli, DTP'nin Kürtlerin değil birtakım Kürtçülerin temsilcisi olduğunun altı çizilmeliydi. Ayrıca PKK-DTP bağlantısı bu haliyle sürdüğü sürece DTP'nin meşru bir temsilci olamayacağını da altı çizilmeliydi. DTP'yi özgürleştirme operasyonu olarak KCK operasyonları iyi bir araçtı. Böylece örgütün DTP ve diğer sivil yapılar içindeki eli kırılmış olacaktı. Fakat garip bir şekilde Demokratik Açılım'a en çok katkı sağlayan KCK operasyonları hız kesti, belki de tamamen durduruldu.⁸²

Sürecin önünü tıkayan bu sarmaldan kurtulabilmek için ise, askeri yöntemler dışında terör faaliyetlerine katılmamış olan kişilerin dağlardan indirilmesi ve bütün vatandaşlık haklarından istifade edecek şekilde toplumla bütünleşmesi gerekir. Örgüt içinde şiddete karışmamış olan unsurların siyasi mücadele alanına çekilebilmesi önemlidir. Bu çerçevede hukukun üstünlüğü ve ifade özgürlüğü temelinde katılımcı parlamenter demokrasinin güçlendirilmesi başlıca hedef olmalıdır. Çağcıl demokrasiyi gerçekleştirmek için Siyasi Partiler ve Seçim Kanunlarının, barajı makul düzeylere düşürmek dâhil, değiştirilmesi zorunludur. DTP'nin siyasi faaliyetlerinde PKK ile arasına mesafe koyması ve Türkiye'nin partisi olduğunu kanıtlaması gerekir. Bu doğrultuda öncelik çoğulcu demokratik kuralların işletilmesinde olmalıdır. Bu nedenle yukarıda değinildiği gibi seçim barajının düşürülmesi açılım kapsamında

⁸² Laçiner, S., (2009), PKK, Demokratik Açılım'ı Pazarlık Sürecine Çevirmeye Çalışıyor

atılacak adımlara isabetli bir başlangıç olur. Çözüm toplumda etnik bir dayatma izlenimi vermemelidir. Tek bir etnik grubu tatmin edecek bir çözüm ülkede huzurun sağlanması için yeterli olamaz. Bulunacak çözüm halkımızın tamamını muhatap almalı ve sadece Kürt kökenlilerin değil aynı zamanda bütün vatandaşlarımızın kabulüne mazhar olmalıdır.⁸³

Çözüm; etnik değil, Türkiye’de her kesimin erişilmesini istediği hukukun üstünlüğüne dayalı özgürlükçü, çoğulcu katılımcı, çağcıl, demokratik, hukuk devletinde aranmalıdır. Böyle bir sistemde insanlar kimlikleri, inançları veya idealleri arasında alt kimlik, üst kimlik gibi bir hiyerarşiye tabi olmadan, etnik kimlik, mezhep kimliği gibi gruplara ayrılmadan farklılıklarıyla ve kültürel çeşitliliği ile barış içinde bir arada yaşarlar. Ayrımcılığı ret eden vatandaşlık kavramı esastır. Önemli ve öncelikli olan, toplumumuzda uzun yıllardan beri olumsuz kırılmalar ve acılar yaşatmış olan gelişmelerin, bir etnik ayrışmaya ve şiddet sarmalına dönüşmemesidir.⁸⁴ Açılım süreci boyunca kılavuz almamız gereken tek nokta, küresel modern, demokratik, hümanist değerler olmalıdır. Ancak bu şekilde sorunlarımızı halledebilir ve dünyanın önemli ve değerli bir parçası olarak sistemde etkin olma fırsatı yakalayabiliriz.

⁸³ BİLGESAM, (2009), Demokratikleşme ve Toplumsal Dayanışma Açılımı Raporu

⁸⁴ Bilgesam, A.G.E.(2009)

3. MEDYA-SİYASET-SERMAYE İLİŞKİSİ ve TÜRK MEDYASININ DÖNÜŞÜMÜ

3.1. Etki Ajanları ve Medya

Küreselleşme sürecine uyum sağlamak isteyen ulusal-uluslararası düzeydeki kurumların pekçoğu kabuk değiştiriyor. Hiç şüphesiz değişen bu kurumların başında da istihbarat örgütleri geliyor. Değişen tanımlar ve kavramlara koşut olarak, istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetleri artık nostaljik 007 kalıplarından oldukça uzaklarda.⁸⁵

Bu bağlamda propaganda, istihbarat örgütlerinin fonksiyonları arasında en az bilinen ve açığa vurulanıdır. Propaganda maksadıyla çok değişik teknikler kullanılır. Klasik yöntem beyin yıkama yöntemidir. İşbirlikçi yazarlar, gazete sahiplerine sağlanan çeşitli yardımlar karşılığı oluşturulan manşetlerin altındaki yanlış ya da eksik haberler, halka nasıl düşünmesi gerektiğini telkin eden radyo ve TV yayınları, etki ajanları ile halkın tepkisinin yönlendirilmesi, liderlerin etkilenmesi için baskı grupları içinde yerel işbirlikçi kullanılması gibi örnekler uluslararası ilişkilerdeki örtülü baskı vasıtalarının psikolojik boyutunu oluşturmaktadır. Bu tür faaliyetlerin hepsi istihbarat toplumunun uzun vadeli ve titiz çalışmaları sonucu ülke liderleri ve kamuoyunu yönlendirmek üzere hazırladığı senaryoların ürünüdür.⁸⁶

Bu iş için belirlenen çerçeve istihbarat örgütlerinin; Dışişleri, İçişleri, Ekonomi-Maliye, Adalet Bakanlıkları, Kızılhaç, özel servis veren pilot üniversiteler, enstitüler, vakıflar, özel misyonu olan kardinaller, piskoposlar, hahamlar ve tüm misyoner örgütleri, yurtdışında yatırım yapan şirketler, yurtdışında temsilciliği olan medya kuruluşları ve haber ajansları ile de içiçe çalışmasına dayanmaktadır. Günümüzde istihbarat örgütleri artık, kendilerini deşifre edebilecek ve organizasyon ve planları riske atacak doğrudan faaliyetlerden mümkün olduğunca kaçınmakta ve bunun yerine daha az riskli bir olanak sağlayan propaganda-manipülasyon faaliyetlerine yönelmektedirler. Bu doğrultuda en önemli araçlar ise işbirlikçiler ve taşeronlar

⁸⁵ Hablemitoğlu, N. (2006) Etki Ajanları, Nüfus Casusları ve Fetullahçılar Raporu

⁸⁶ Yılmaz,A.G.E., (2007) s.98

olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte literatürde bu yerli işbirlikçilere-taşeronlara "etki ajanları", "yönlendirici ajanlar" ya da kapsamlı bir deyişle "nüfuz casusları" denilmektedir.⁸⁷

Halk deyimi ile "maşa" olarak da nitelendirebileceğimiz bu etki ajanlarının farklı işlevleri bulunuyor: Kimi, politikacı, kimi gazeteci , kimi akademisyen, kimi diplomat, kimi hukukçu, kimi tarikat-cemaat şeyhi, kimi de yüksek bürokrat ya da işadamı olarak, önce madden-manen bağlı oldukları, aidiyet duygusunu ve güvencesini hissettikleri ülke adına tüm yetkilerini kullanıyorlar.

İstihbarat servislerinin bilgi temin etmek için (servis dışından) kullandığı kişiler aşağıdaki şekilde tasnif edilebilir;

- Çeşitli resmi görevlerde bulunanlar, temsilciliklerde ve ülke dışındaki kuruluşlarda çalışanlar, işçiler, iş adamları,
- Siyasal ve kişisel hırs içinde olanlar, maddi sıkıntı çekenler veya zengin olmak isteyenler,
- Uyuşturucu, seks, alkol vb. zafiyeti olanlar,
- Milli ve manevi değerleri zayıf olanlar,
- İşledikleri hata veya suçlar nedeniyle devlet hizmetlerinden çıkarılanlar.

İstihbarat servisleri insan istihbaratı yolu ile bilgi temin etmek için aşağıdaki yöntemlerden birini veya karışımını seçebilir;

- İllegal örgütlerle işbirliği yapma veya maddi destek sağlamak.
- Önemli kişilerin iletişimini takip etmek.
- Gezi, inceleme, staj, kurs, eğitim, öğrenci değişimi amacıyla gelenler arasına istihbarat elemanlarının kamufle edilmesi.⁸⁸

Yukarıda anlatılanlar ışığında etki ajanlarına ilişkin en önemli özelliğin etkin propaganda ve kamuoyu oluşturma gücü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda

⁸⁷ Hablemitoğlu, N. (2006) Etki Ajanları, Nüfus Casusları ve Fetullahçılar Raporu

⁸⁸ Yılmaz, A.G.E., (2007), s. 150

medyanın toplumlar ve devlet sistemleri üzerindeki etkisi onu, kusursuz bir etki ajanı olarak ön plana çıkarmaktadır. İstihbarat örgütlerinin medyanın gündem belirleme, kamuoyu yaratma ve manipülasyon etkisini kendi planları dahilinde kullanmak ve amaçlarına ulaşmak için onu faaliyetlerinin merkezine almaları bu açıdan bakıldığında kaçınılmaz görünmektedir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında etki ajanlarına ilişkin en önemli özelliğin etkin propaganda ve kamuoyu oluşturma gücü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda medyanın toplumlar ve devlet sistemleri üzerindeki etkisi onu, kusursuz bir etki ajanı olarak ön plana çıkarmaktadır. İstihbarat örgütlerinin medyanın gündem belirleme, kamuoyu yaratma ve manipülasyon etkisini kendi planları dahilinde kullanmak ve amaçlarına ulaşmak için onu faaliyetlerinin merkezine almaları bu açıdan bakıldığında kaçınılmaz görünmektedir.

Toplum mühendisi olarak etki ajanlarının temel rolü propaganda operatörü olmaktır. Propaganda operatörleri, halkın zihnini denetim altında tutabilmek için “imaj” tasarımı üzerinde çalışırlar. Bu amaçla halkın haber alma aracı olan basın ve görüntülü yayının denetim altına alınması gereklidir. Özellikle basın dünyasında dış bağlantıları ile güdümlü, görüş yayıcı ve görüş oluşturucu işlevi bulunan gazete ve televizyonlarda ihaleci ve rant peşindeki holding sahiplerinin egemen olmasıyla seçkin köşe yazarları; yükseltelen ücretlerle, gazetecilik kimliğinden ayrılmadan etki ajanı olarak yönlendirici eleman konumuna getirilmişlerdir.⁸⁹

Yine bu noktada bir diğer etki ajanlığı faaliyeti ise medyada boy gösteren akademisyen ve uzmanlar üzerinden sergilenmektedir. Medyamızın içerisinde uzmanlaşma olmayışı, böyle bir anlayışın zahmetli ve maliyetli görülmesi neticesinde ihtiyaç duyulan uzman ihtiyacının akademik çevrelerden ve konuların uzmanı olan kişilerin davet edilmesiyle karşılanması sonucu ortaya çıkan bu faaliyet, konukların akademik ve uzman ünvanlarının medyanın etkisiyle birleşerek çarpan etkisi yapmasına ve son derece önemli sonuçlar ortaya çıkarmasına neden olmaktadır. İstihbarat örgütleri açısından ülkemizde görülen bu medya-uzman dayanışmasının etki ajanlığı faaliyetleri açısından niteliği açısından biçilmiş kaftan

⁸⁹ Yılmaz, A.G.E., (2007) s. 422

olduğu değerlendirmesi yapılabilir. Zira hem gerek akademisyenlerden, gerek uzman kişilerden ve gerekse medya organları ve mensuplarından oluşandan büyük bir havuz istihbarat örgütleri açısından seçeneklerin çoğalması ve organizasyonun başarıya ulaşacak şekilde yaygınlaşması anlamına gelmektedir.

Önce Soğuk savaşın sona ermesi, akabinde ise küreselleşme ile medyanın sermayenin kontrolüne girmesi sonrası çıkar ilişkilerinin medyaya egemen olmaya başlaması sonucu etki ajanlığı faaliyetleri yaygınlaşmış, etki ajanlığı ve uluşan istihbari faaliyetlerin medyaya sıçraması tavan yapmıştır diyebiliriz. Bugün medyanın halka ulaşmasını araç olarak kullanan, gerek medya içi ve gerekse medya dışı unsurların çok farklı istihbarat örgütlerince etki ajanı haline getirilmesi muazzam bir bilgi kirlenmesi ve kaos yaratmıştır. Bu durumda en büyük medya organları, ideolojik bir görev ve sorumluluk taşıyan medya organları ile doğrudan kişilere ulaşan interaktif medya önem kazanmaktadır. Günümüzde verilen mücadelenin bu sınıflamalar altındaki medyaya hakim olmak için verildiği söylenebilir.

3.2. Türk Medyasının Özellikleri

Birçok ülkede olduğu gibi, medyanın Türkiye'deki varlık nedenine de, öncelikle politik ve ekonomik yeniden üretime katkısı ile yani dış düzleme, içeriden ekonomik, endüstriyel bir alan da eklenmiştir. Medyanın endüstriyel alanda varlık bulması, daha ziyade son 50 yılın ürünüdür; ama daha çok da Türkiye ekonomisinin küresel yapılanmaya entegre olduğu 1980, özellikle de 1990 sonrasına dair bir süreçtir.⁹⁰

Türkiye'de medya endüstrisi bağlamında söylenecek ilk sözlerden biri de, endüstrinin geçmişi ve bugününde hep İstanbul'un merkez olması, geleneksel üretimden modern üretime geçişte tüm değişimlerin İstanbul merkezli yaşanması, İstanbul dışındaki yapılanmaların da ağırlıkla İstanbul merkezinden organize edilmesi, bölgeler arası iş bölümünün de ağırlıkla İstanbul tarafından belirlenmesidir. Burada İstanbul, salt bir 'mekan-bölge' olarak algılanmamalı tüm yapı üzerinde söz sahibi olan sermayenin sembolü olarak okunmalıdır.⁹¹

⁹⁰ Sönmez, M., (2010), Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı, s. 14

⁹¹ Sönmez, (2010), AGE, s. 15

Türkiye’de Medyanın en önemli parçası gazete ve televizyonlardır. Son yıllarda her ne kadar internet önemli bir çıkış yakalasa da, Türkiye’de gelişmiş ülkelerde yaptığı etkiyi yapamamaktadır. Bunun en önemli sebebi olarak; Türk halkının interneti yoğun şekilde kullanmasına karşın, kullanım amacının sosyalleşmekten öteye geçemeyerek, bilgi edinme amacıyla kullanılmaması, hayata yönelik fayda sağlamaması görülmektedir. Bu durum sonuç olarak Türkiye’de internetin yoğun ancak, etkin kullanılmadığı bilgisini ortaya çıkarmaktadır.

Öte yandan Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte rejim tarafından sosyal dönüşümü destekleyici bir faktör olması açısından desteklenen medya (o günkü imkânları göz önüne alındığında basın kelimesi daha doğru bir kullanım olarak görülebilir), zaman içerisinde Cumhuriyetçi elitlerle ve bürokrasi ile aynı düzlemdeki bir anlayış tarafından kontrol edilir hale gelmiş ve devletçi bazı tutum ve tepkileri refleksişmiştir. Öte yandan medyanın küreselleşme ile uluslararası etkilere açılması, özel televizyonların ortaya çıkması ve büyük sermayenin medyaya hâkim olması ile rejim hassasiyetleri yaşayan devlet kesimleri ve onları dikkate almak zorunda olan büyük sermaye, uzlaşmaya varmış; medya bir toplum inşası sürecinin etkin ve etkili bir aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu sayede ülke belli normlar dışına taşmadan modernleştirilmeye ve devlet birimleri-sermaye-siyaset üçgenindeki uzlaşmaya uygun olarak geliştirilmeye çalışılmıştır.

Medya da bu modernizasyon projesinin bir ayağı olarak hareket ederken, kamu yararı ve özgürlükler konusuna resmi ideoloji yanından bakmıştır. Türkiye’de modernleşme sürecinde eksik kalan meşruiyet sağlama işlevi de ordunun gücüyle doldurulmuştur. Ordu, modernleşme sürecinde daha çok verili koşulların etkisiyle toplumsal yapıdaki bütün katman ve kategorilerin dışında ve üzerinde meşruiyetini kendisi sağlayarak sistemin tek egemeni olmayı başarmıştır.⁹²

Medyanın başlangıçta devlet girişimiyle ve desteğiyle, küreselleşmeden sonra ise devlet onayı, denetimi ve desteği ile varlık göstermesi ve gelişmesi Türk medyasının

⁹² Hongur, A., (2006), 28 Şubat Sürecinde Ordu, s. 18

niteliğinin de sınırlarını çizmiş ve onu belli durumlar karşısında belli tutum ve davranış kalıpları olan bir şekle büründürmüştür.

Türkiye'deki medyanın, nedenleri ülkenin ekonomik/siyasal ve kültürel gelişme dinamikleriyle açıklanabilecek bu tarihsel özelliği, başka bir tarihsel özellik olan siyasal merkezin, her şeyi yukarıdan yerleştirmekten yana geleneğiyle ciddi bir hesaplaşmaya girme ihtiyacı duymayan aydın tavrıyla birleşince, ortaya bugünkü medya ortamını niteleyen başlıca özellikler çıkmıştır.⁹³ Bugünkü medyanın temel karakteristiğini, ulusal ölçekli medya ile siyasal ortamın birbirini karşılıklı olarak tamamlayan şu özellikleri belirlemektedir.

1. Yukarıda ve devlet destekli olarak gelişme pratiği, bu pratikle hiç hesaplaşmaya girmemiş bir gazeteci/aydın pratiğinin uzantısı olarak iktidara bağımlılık, onun siyasal/kültürel geleneğine ve yönetme pratiklerine karşı mesafesizlik;

2. 1990'lı yıllarla birlikte hız kazanan yatay, dikey ve çapraz bir tekelleşme ve buna bağlı olarak ekonomik istikrarsızlıklara, dolayısıyla sık siyasal iktidar değişiklikleri sonucunda ortaya çıkan politik dalgalanmalara karşı aşırı duyarlılıkla pekişen bir statükoculuk;

3. Ulusal ölçekli medyaya kıyasla belirli çoğulculuğu temsil etmekle birlikte, ekonomik, siyasal, hukuki engellemeler, donanım ve yetişmiş kadro eksiklikleri nedeniyle ya yok olmakta olan ya da büyük medyanın bir parçası haline gelen bir yerel medya;

4. Düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki engellemeler sürüyorken, sektörde sendikasızlaşmanın yaşanması ve bağımsız/etkili bir öz-denetim mekanizmasının eksikliği;

5. Yaşanan siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar ile medyaya erişimin yaygınlaşmasının yarattığı her zamankinden fazla bir gereklilikle, siyasal/ekonomik iktidar merkezlerinin medyaya bağımlılığı ve onu doğrudan ya da dolaylı olarak kontrol etme isteklerinin iyice artması;

6. Ekonomik/siyasal iktidar merkezleri arasındaki çıkar farklılaşmasının belirginleşmesinin bir yansıması olarak, medya sektöründeki rekabetin siyasal bir

⁹³ Konrad, Adenaur Vakfı, (1999), Türkiye'de Medya ve Seçimler, s. 6

hüviyet kazanması. Bütün bunların sonucu olarak, Türkiye’de çoğulcu bir medya pratiğinin yeşermesi için koşulların uygun olmadığı; medya ortamının niteliğini, belli grupların hegomonik mücadelesinin bırakıldığı görülmektedir.⁹⁴

Basının toplumsal görevleri ve etkileri, mülkiyetleri ve üzerlerinde uygulanan denetime göre değişmektedir. Basın kimlerin elindedir, bunları kim işletmektedir sorunu bugün için üzerinde çok konuşulan konulardan biridir. Bugün basını büyük sermaye işletmektedir.⁹⁵ Basında tekelleşmenin geldiği boyutu ve etkilerini gazeteci Necati Doğru ortaya koymaktadır. Doğru, tekelleşmenin çok yoğun olduğunu, basının iki gruba ayrıldığını, büyük sermayesi olanların gazete ve dergilerini yayımlayabildiklerini ve geniş kitlelere hitap ettiklerini söylemekte, sermayesi küçük olanların gazete ve dergilerinin daha küçük kitleye hitap edebildiğini belirtmektedir.⁹⁶ Özellikle de gazetelerin haber verme, bilgilendirme görevlerini ikinci plana atarak satış ve pazarlamaya ağırlık vermeleri gazetelerin saygınlığını önemli ölçüde sarsmıştır. Türk basın sektöründe gözlemlenen ticarileşme, gazete ve televizyonların holdinglerin yan kuruluşu olarak faaliyet göstermeleri, tekelleşme, günümüzde sektörü tehdit eden önemli bir unsurdur.

Türk basın sektöründe yoğunlaşmanın motor güçleri, 80’lerden itibaren sektör dışında da yatırımları olan büyük sermaye grupları olmuştur. Basın giderek ucuz girdilerle, basit üretim teknikleriyle, sübvansiyon ve resmi ilanlar gibi kaynak transferleriyle çalışabilen küçük sermaye gruplarının yaşama şansının azaldığı bir alan haline gelmiştir.⁹⁷ Özellikle ülkemizde okuma alışkanlığının düşüklüğü ve kültür-bilgi edinme amaçlı ürünlere ve hizmetlere ayrılan harcama miktarının azlığı düşünüldüğünde, büyük sermaye elindeki büyük medya araçlarının her tür yerel ve bireysel medya paylaşımlarına fırsat ve imkân vermesi, basınımızın güven tazelemesi ve medyanın görmezden geldiği ilkelerin öne çıkarılıp zemin bulması açısından çok önemlidir.

⁹⁴ Konrad, Adenaur Vakfı, (1999), Türkiye’de Medya ve Seçimler

⁹⁵ Tokgöz O., (1973), Çağımız Gazeteciliğinin Özellikleri, s. 274

⁹⁶ Nebiler H.,(1995), Medyanın Ekonomi Politikası, s. 56

⁹⁷ Dikenova., G., (2010), Medya, Tekelleşme Ve Türkiye Örneği, S. 74-75

Bu noktada medyanın asıl sorumluluğunu üstlenmesi gereken büyük medya araçları, ülkemizin sosyal dokusu göz önüne alındığında, televizyon kanalları, gazete ve dergiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira kabul etmek gerekir ki, Türkiye'de medyanın önemli iki gücü olan gazete ve televizyonlar tüm Türk medyasının niceliğine ve niteliğine yön veren ana unsurlardır. Türkiye'deki gazete ve medyanın yapısına ilişkin olarak Deniz Gökçe'nin Akşam Gazetesi'nde yayınlanan yazısından alınmış şu ifadeler olayın özünü ve vahametini özetler niteliktedir.

"Gazeteler ve televizyon şirketleri bağımsız değildir. Peki, gazeteler ve televizyonlar kime bağılıdır? Kamu otoritesine tabii. Yani siyasilere! Çünkü bizim ülkemizde bürokrasi, siyasi baskıya karşı koymaya çalışır, ama tam karşı koyamaz. Bu nedenle de bu ülkede siyasi, işadamı, bankacı, gazeteci,televizyon sahibi, gazete dağıtım şirketi sahibi toplumu kemiren halkadır. Bu zincir koparılmadıkça yani medya ile banka ve şirket bağı koparılmadıkça siyasilerde reçel kavanozunun içinde tutulamaz. Zincir kırılmazsa bazı kimseler medyayı kılıç diye kullanır ve siyasilerden taviz elde eder, bazı kimseler ise bu kılıçlara karşı kalkan bulundurmamak mecburiyetinde kalırlar. Bu nedenle de gazete ve televizyonların hiçbirisi kar etmemesine rağmen bir sürü kimse gazete ve televizyon sahibi olmaya kalkışır... ..Zincir kırılmadıkça da bu kılıç ve kalkan talebi devam edecektir."⁹⁸

Son olarak Türk medyasının özelliğini onu üç farklı döneme ayırarak noktalayabiliriz. 90'lara değin Türk medyası tamamen devlet güdümü, desteği ve denetiminde varlık gösteren bir medyadır. 90'lardan sonraki medya, özellikle küreselleşmenin de etkisiyle, sermayenin medyayı kontrol altına alarak siyaseti belirler bir hal aldığı ancak, yine de devlet ile uzlaşma ve işbirliği içinde olduğu bir süreçtir. 2002'den sonraki medya ise AKP'nin kendi sermaye tabanını milli burjuvazi hareketinin başlamasını tetiklemek için kullanması sonucu yeni büyük sermayeye kaptırmaya başladığı; ellerindeki bu gücü paylaşmak zorunda bırakıldıkları bir süreçtir.

Bu anlatılan dönüşüm ışığında denebilir ki, şirket tekeli biçimindeki medya modeli, kapitalist demokrasinin doğal sistemidir. Daha çok üst düzey kapitalist

⁹⁸ Deniz Gökçe, (2000), Akşam Gazetesi

demokrasilerde görülen bu modelde devlet radyo ve televizyonunun sınırlı kapsamda kaldığı özel sektörün ticari kaygılarla kamuoyu ve devlet üzerinde baskı kurma kabiliyetine sahip olduğu düzen öngörülmektedir. Medyanın gündemini daha çok görevli devlet yöneticilerinin belirledikleri ve az veya çok devlet denetiminde oldukları da doğrudur. Medya, devlet içinde olduğu gibi uluslararası ilişkilerin de önemli bir propaganda aracıdır.⁹⁹

Burada asıl önemli nokta küresel medya etiği ve ilkelerinin çıkarlar doğrultusunda görmezden gelinmesinin geçmişin medya baronlarını bugün zor durumlara düşürmüş olmasıdır. Gereken güce ve etkiye sahipken söz konusu değer ve ilkeleri idealizm olarak gören ve realist çıkar hesaplarına yönelen dönemin büyük medya güçleri, bugün yaşadıkları sıkıntı karşısında yalnız kalmaktadırlar.

Bu yüzden denebilir ki, hem sağlıklı işleyen, güvenilir bir medya hem de kamuoyunun faydası için küresel medya ilke ve değerlerini şiar edinmiş, sorumluluk sahibi bir medyaya ihtiyaç vardır.

3.3. 90'lardan Sonra Türk Medyasının Dönüşümü

Asil Nadir'in basın dışından bir sermayedar olarak basın alanına girmesi, diğer basın kuruluşlarını da bu tür bir arayışa itmiş ve Sabah gazetesinin bağlı olduğu Medya Holding'in % 10'u, 1991 yılında 9 milyon dolara Çukurova grubunun sahibi Mehmet Emin Karamehmet'e satılmıştır.¹⁰⁰ Daha sonra Milliyet gazetesine 1979 yılında hissedar olan Aydın Doğan, gazetenin sahibi olmuş¹⁰¹, 1994 yılında da Hürriyet gazetesini satın almıştır.¹⁰² Daha sonraları Uzan Grubu Star Gazetesi ile basın alanına girmiş, bu kuruluş daha sonra devlet kontrolüne geçmiştir. Basın dünyasında meydana gelen bu değişimin nedeni, ekonomik gücün ağırlığından¹⁰³ ve uluslararası sermayenin küresel bazda başlattığı değişimin Türkiye'ye sirayet

⁹⁹ Yılmaz, A.G.E, (2007) , s. 392

¹⁰⁰ Münir, M., (1993), Sabah Olayı, s. 188

¹⁰¹ Karaca E. (1995), Milliyet Olayı, s. 236

¹⁰² Arhan, F.; Demirer, T. ve diğerleri, (1988), Medya Eleştirisi ya da Hermes'i Sorgulamak, s. 121

¹⁰³ Desmoulins, N. T., (1995), Medya Ekonomisi, s. 10

etmesinden kaynaklanmıştır. Bu yeni dönemle birlikte yazılı basında Hürriyet, Sabah ve Milliyet; görsel mecrada ise ilk özel televizyon olan 'Magic Box Star-1', Kanal D, Show TV ve ATV 'medyalaşma sürecine girmeye başlayan basın-yayım sektörlerinin tekel güçleri oluşmaya başlamıştır.

1990'lara değin gazeteler ve dergiler üzerinde kurulu olan Türk 'medyası', 1990'larda Özal'ın liberalleşme ve dünyaya entegrasyon politikaları sonucunda sermayenin etkisine girmeye ve dönüşmeye başlamıştır.

Böylece Türkiye' de 1990 öncesinde mevcut olan radyo ve televizyonda devlet tekeli son bulmuştur. Devlet tekelinin yıkılması çok sesli bir dönemin başlamasıyla birlikte gerçek bir kargaşa ortamının doğmasına da yol açmıştır.¹⁰⁴ Yasaların uygun olmaması sebebi ile o dönem 1 Mart 1990 tarihinde Almanya merkezli olarak yayınlarına başlayan Star-1, Türk medyasının büyük bir hızla değişmesinin önünü açmıştır. Öte yandan değişimini öncelikle, sermayenin niteliksel ve niceliksel süreçlerine bağladığımız medyanın kendi tarafındaki tetikleyici unsuru ise Körfez Savaşı olmuştur diyebiliriz.

Özel TV'lerin ortaya çıkması esnasında patlak veren Birinci Körfez Savaşında medya bütün ilgiyi üzerine çekmiştir. Dünya ile birlikte ülkedeki herkes evde, kahvede, otelde, eğlence yerlerinde savaşı TV'den canlı olarak izlemiş, basından, 'günlük olarak neler olacak?' sorusuna cevap aramıştır. Bununla birlikte savaşın bir sonucu olarak küresel bazda teknolojik olarak bilgisayar teknolojisi geliştirilerek uydu teknolojisinden istifade etmeye başlamıştır.¹⁰⁵ Bu durum, ülke içerisinde de haberi en önce ve doğru olarak verebilme rekabeti sonucu medya araçlarının tüm ülkede yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Bu noktada şu ayrıntıyı aktarmak faydalı olacaktır. Özel kanalların artması ile herkes tarafından izlenen bir avuç resmi ve kontrol altındaki kanal yerine, çok büyük insan kitleleri politik ve askeri liderlerinin görmelerini ve duymalarını istemedikleri şeylere daha rahat erişebilmektedir. Ancak çok geçmeden, pek çok ülkenin

¹⁰⁴ Ulucak, E., (1998), Ankara Nereden Çıktı Bu Rük?

¹⁰⁵ Önder, Y., (2007), AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu ve Medyanın Gündem Belirleme Etkinliği, s. 25

propagandacıları, bilgi savaşçıları ve bunların yanı sıra teröristler ve dini fanatikler bu yeni medyadan kendi çıkarlarına yararlanma konusunda daha yaratıcı yöntemler bulmaya başlamışlardır.¹⁰⁶

Öte yandan savaş ile küresel olarak tüm medyada yoğun şekilde istifade edilmeye başlanan teknoloji, Türkiye'de medyanın gelişmesi bağlamında en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. Bu kapsamda teknolojinin Türk medyasında özel TV'ler ile başlayan etkisi; uydu yayınları, ileri ve hızlı basım-yayım teknolojileri, radyo yayınlarının başlaması ve daha kaliteli, daha geniş kapsamlı hale gelmesi, bilgisayar ve internetin medya aracı olarak kullanıma geçmesi ve nihayet dijital yayınlar ile devam etmiştir. Teknolojinin yoğun kullanımı sayesinde bugün medyamız, Batı standardında basım-yayım, reklamcılık ve filmcilik tekniklerine kavuşmasının yanı sıra habere ve haber kaynaklarına hızlı-etkin erişim imkânına da kavuşmuştur.

Türkiye'de esasen ilk olarak 1980'lerde başlayan bu teknoloji transferi ve gelişme süreci, 1990'lı yıllarda medya alanını tümüyle farklı bir alana taşımıştır. Dünyada ise medyadan para kazanma, yeni basım teknolojisinin ithalatının yapılabilmesi ve ekonomik gelişmenin hızlanması II. Dünya Savaşı sonrası mümkün olmuştur. Hem iç pazara dönük yüksek büyüme stratejileri sonucu reklam pastasının büyümesi, hem gazete basım teknolojisindeki gelişmeyle tirajın hızlanması, hem de ulaştırma, haberleşme altyapılarındaki gelişmeyle daha çok okuyucuya ulaşma zeminin yaratılması medyadan para kazanmanın yolunu açmıştır.¹⁰⁷

Bu yıllarda kolay birikim sağlanan finans sektörüne yatırımda bulunanlar başta olmak üzere pek çok sermaye grubunun, hemen kendilerine bir gazete veya televizyon kurmak istemeleri, yani medya sektörüne girme çabaları “medya ile silahlanmak” refleksinin yansımaları olarak ortaya çıkmıştır.¹⁰⁸

Bu durum Türk basın işletmelerinde aynı sahiplik ve aynı kontrol altında toplanma oranının da yüksek olmasına yol açmaktadır. Böyle bir pazar yapısı

¹⁰⁶ Yılmaz, A.G.E.,(2007),s. 395

¹⁰⁷ Sönmez, M. (2004) Türkiye Medyasında Yeni Sahiplik Yapısı: Cepheler ve Profiller, s. 108

¹⁰⁸ Sönmez, M. (2003) Filler ve Çimenler, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 10

içerisinde, pazara girebilmek, işletmeler açısından güçlü bir sermaye yapısını gerektirir. Bu pazarda söz sahibi olabilmek için pazarda en az yüzde kırk hissesi olması gerekir. Türk basın sektörü beş altı büyük işletme arasında paylaşılmış durumdadır ve ürettikleri ürünler nitelik açısından birbirine çok benzemektedir. Medya sektöründe tekelleşme devam ederken, promosyon savaşları, özel televizyon ve radyo istasyonlarının kurulması; dağıtım ve reklam alanında kartel, anti sendikal anlaşmaların çoğalmasıyla Türk basın sektöründe kartelleşme olgusu hız kazanmıştır.¹⁰⁹

Ancak, Türk medyasının 1990 yılı ile birlikte başlayan değişim ve dönüşüm sürecinin odak noktasında her zaman sermaye yer almıştır. Özal'ın Türkiye'nin liberalleşmesinin önünü açan politikaları ile sermaye medya alanına girerek onu asıl gayesinden saptırmış ve medyatik tekelleşmeyi başlatmıştır.

Televizyon kanallarındaki artışla birlikte, gazetelerin birbirleriyle rekabetine bir de televizyon ile rekabet eklenmiş, çapraz mülkiyet yapısına bağlı olarak medya grupları gazetelere ek televizyon kanallarını da satın alma yarışına girmişlerdir. Sabah Gazetesi ile ATV; Milliyet ve Hürriyet gazeteleri ile Kanal D; Türkiye Gazetesi ile TGRT; Zaman Gazetesi ile Samanyolu TV aynı grupların eline geçmiştir. Bu satın alma yarışlarına son yıllarda yabancı sermaye ile işbirlikleri eklenmiştir. Yukarıda adı geçen holdingler, dünyada medya sektörünü elinde bulunduran şirketlerle birleşmişlerdir: Doğan Grubu Time Warner ortaklığı ile CNN Türk; Doğuş Grubu-NTV ile NTV - MS (Microsoft) NBC (General Electric), NBC ortaklığı ile CNBC-E.¹¹⁰

Burada durumun izahatı noktasında sermayenin basına göz koymasına neden olan pek çok olgu ortaya çıkmaktadır. Tabii ki bunların içinde en önemli olan etken, yasama, yürütme ve yargıdan sonra en büyük güç olarak ortaya çıkmış bu dördüncü gücü paylaşma ve bu güç sayesinde siyasi çevrelerde de itibar görme isteği olmuştur. Basın kuruluşu sahibi olmak, sermayeye aynı zamanda gerektiğinde kendini savunmak, gerektiğinde rakibine saldırmak imkânını sağlamaktadır. Böylece basın sektörüne girmiş bulunan sermaye sahipleri, diğer alanlardaki yatırımlarının

¹⁰⁹ Atılğan, S. (2001) Türk Basın Sendikacılığında Gazetecilerin Yasal Hakları, s. 15-16

¹¹⁰ Tılıç, D. [Derleyen], (2003), Türkiye'de Gazetecilik, Ankara: ÇGD Yayınları s. 147

etkinliğini arttırmak, basını diğer alanlardaki yatırımlarının reklâmlarında kullanmak, basını kullanarak pazarlama faaliyetlerinin gücünü arttırmak, devlet ihaleleri kazanmak, özelleştirmelerden pay almak, devlet bankası kredilerinden yararlanmak, devlet teşviklerinden ve benzeri rantlardan öncelikli pay kapmak, hatta başta finans sektörü olmak üzere tüm sektörler için kamuoyunda güven yaratmak fırsatını elde etmiştir. Sermayedarlar, basının sahip olunan şirketler arasında sinerji yaratmak için önemli bir unsur olduğunu fark etmiştir.¹¹¹

Bu yeni dönem medyada faaliyet gösteren sermaye sahiplerine, yalnız medya sektöründeki üretimleriyle (gazete ve dergi basarak ya da televizyon kanalı işleterek) bu alandaki sermayelerinin büyütülemeyeceğini, ancak bir sanayi kompleksi haline gelerek ya da içinde diğer sanayi ve hizmet sektörlerinin olduğu bir holdingin parçası olarak büyümenin gerçekleşebileceğini göstermiştir. Bu süreçte yaşanan gelişmeler sonucunda, finans, medya ve telekomünikasyon sektörleri ile perakendecilik birbirinden ayrı düşünülemez sektörler haline gelerek, bu dönemdeki büyüme sürecinin sacayaklarını oluşturmuştur.¹¹²

1990'ların başında Hürriyet gazetesini alarak medya sektörünün en önemli ismi haline gelen Doğan, ekonominin olduğu kadar politikanın da yol haritasının ilgili hedeflere ulaşmasında kilit bir isim olmuştur. Etkili bir TÜSİAD üyesi olan Doğan'ın kızı Arzuhan Yalçındağ da 2003'te TÜSİAD yönetim kurulu üyeliğine girmiş 25 Ocak 2007'de ise TÜSİAD Başkanlığı görevine getirilmiştir.¹¹³

Doğan Grubu, pazarlama alanında da medyada güçlü bir isim olmuş, Milpa ve Hürriyet Pazarlama gibi dağıtım şirketleri de Doğan bünyesinde faaliyet gösteren şirketler içinde yer almıştır. Finans sektöründe de önemli bir isim olan Doğan, 1994 yılında Dışbank'ı satın alarak bu sektöre girmiş toplam cirosunun 2000 yılında üçte birini, 2001 yılında ise dörtte birini bu sektörden sağlamıştır.¹¹⁴ 1990'lı yıllardan itibaren değişen medya sahiplik yapısı ile birlikte, siyasi bir avantaj haline dönüşen basın ve buna bağlı olarak da gazetecilik mesleği çok daha popüler ve magazinsel bir

¹¹¹ Erol, G., (2010), Türk Basımında Yaşanan Dönüşümün Gazeteci Kimliğine Yansıması, s. 20-21

¹¹² Erol, AGE, (2010) s. 22

¹¹³ Yıldız, G. D., (2010), Medya, Tekelleşme ve Türkiye Örneği, s. 65

¹¹⁴ Yıldız, A.G.E., 2010, s. 65

kimliğe bürünmüştür. Yazı işlerinin bağımsızlığının devreden çıkması sonucu olarak medya sahibinin çıkarları doğrultusunda işlevini sürdüren bir basın sektörü 2000'li yıllara damgasını vurmuştur.¹¹⁵

Türk medyasındaki tekelleşmenin kökünde; medyanın, sermayenin ticari ve siyasi menfaatler amacıyla onu bir manipülasyon ve propaganda aracı olarak kullanması yatmaktadır. Bu amaçla 90'lı yıllardan itibaren promosyon savaşları ile var olmaya çalışmış, promosyon sayesinde birbiri ile rekabet etmiştir. Promosyon ile varlık gösteren ve rekabet eden medya, zamanla büyük zararlar getiren ve sermayenin transfer desteği olmadan ayakta duramayan bir yapıya dönüşmesine yol açmıştır.

Medyayı bir bataklığa sürükleyen promosyon savaşlarının temelinde ise, reklam pastasından daha çok pay almak gayesi yatmaktadır. Dinç Bilgin bu konuda "promosyon işinin çılgınlığa vardığını, uyuşturucu gibi gittikçe dozajının artırılması gereğinin duyulduğunu ve verilen lüks hediyeler yüzünden çok büyük zararlar edildiğini belirtmektedir".¹¹⁶ Sonuçta medya serbest piyasada rekabet eden sermayenin bir unsuruna indirgenmiş, sosyal rolü ve faydası unutulmuş, asıl amacından ve değerlerinden saptırmıştır. Tekelleşmenin bu etkileri medyanın kendisini de vurmuş, küçük medya organları ile bağımsız yayın yapmaya çalışan unsurlar promosyon ve sermaye transferi ile varlık bulan piyasada ayakta kalamamış veya yavaş yavaş yok olmuş ya da büyük sermayenin güdümüne girmiş veya onun tarafından satın alınmış buna paralel olarak da siyasi güç odaklarına yanaşmak zorunda kalmıştır. Böylece medyamızda basın-yayın ilke ve değerlerine bağlı, sosyal sorumluluğunun farkında, kamu yararına yayın yapan unsurlar ortadan kalkmıştır.

2001 ekonomik krizinden sonra ise medyamız, yurt içi sermayenin kısmen el değiştirmesine ve küresel sermayedeki yapısal değişiklik ve dönüşümlere bağlı bir süreç yaşamıştır. Bu süreç içerisinde büyük medya devleri el değiştirdiği görülmüştür. Özellikle sosyolojik bir gerçek olarak karşımıza çıkan, AKP iktidarlarının tetikleyip siyasal destek sağladığı yeni muhafazakâr burjuva sınıfı hareketi, İstanbul sermayesinin yaşam alanını sıkıştırıp baskı yaratmış ve sonuçta

¹¹⁵ Yıldız, A.G.E., (2010), s. 65

¹¹⁶ Koloğlu, O., (1994), Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, s. 89

bazı büyük medyanın el değiştirmesinin yanı sıra yeni büyük medya devlerinin de ortaya çıkmasına da sebep olmuştur.

Bu konuda örnek olması açısından Mustafa Sönmez'in Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı adlı kitabındaki şu satırlara yer vermekte fayda vardır. "DYH , 2009 ve 2010 dönemin AKP iktidarınca, çeşitli vergi usulsüzlüğü iddialarıyla ciddi ölçüde fiziki daralmaya zorlansa da, 2010'da gazete,dergi kitap yayıncılığı, Radyo-TV yayıncılığı, baskı, yeni medya operasyonları ve ticari program yapımcılığı ile Türkiye medyasının ve eğlence sektörünün hâkim grubuydu." Bu noktada doğan grubunun son olarak Milliyet Gazetesini de elinden çıkarmak durumda kaldığını eklemek gerekmektedir. Doğan'ın iktidarın baskılarına bu denli maruz kalması ise bünyesinde onu kıyasıya eleştiren elemanları barındırmasının yanı sıra politikalar anlamında hükümetten tam anlamıyla memnun olmayan İstanbul sermayesinin de sesi olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır diyebiliriz.

Öte yandan yine Sönmez'in aynı kitabında hükümet yanlısı yayın yaptığı iddia edilen Zaman gazetesi için ise şu satırlara yer verilmektedir. "Zaman Gazetesi organik olarak herhangi bir sermaye grubuna bağlı olmasa da gazetenin Fetullah Glen cemaatine yakınlığı biliniyor. Öte yandan cemaate bağlı medya kuruluşları arasında Zaman Gazetesinin yanı sıra elektronik yayıncılıkta Samanyolu TV, Mehtap TV, Aksiyon isimli bir haftalık haber dergisi, Cihan Haber Ajansı, Sızıntı dergisi de bulunuyor." "Zaman, 880 bin abonem var iddiasını (YAY-SAT'ın satış rakamlarına göre) 2009'da 886 milyon TL'yi bulan yazılı basın reklamlarını verenlerin de önüne koyuyordu. Buna reklam verenler ne kadar inanıyor, bilinmez, ama özellikle AKP iktidarının yükselişi ile birçok ünlü marka, Zaman'ın reklam taleplerini geri çevirmeyi de göze alamadı."¹¹⁷

Bu konuda bir diğer önemli veri ise Veysel Batmaz'ın Medyaya Düşman Yetiştiriyorum adlı eserinde yer almaktadır. "Tüm 'mainstream' medya, bir yabancı ortak histerisine kapılmış durumda ya da birinden diğerine transfer oluyor. Bulamayanlar da arıyorlar. Bunu da 'yeni dünya düzeninin' gereği (bu sözü Nuri olakoğlu, Fehmi Kuru'ya söylemiş, 29 Ekim 2001 Cumhurbaşkanlığı kokteylinde,

¹¹⁷ Sönmez, M., (2010), Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı, s. 47-53

Fehmi Kuru aktarıyor) olarak görüyorlar. Acaba bu yenedünya düzeni, akılcı bir medya sektörünü de gerekli kılmıyor mu?”¹¹⁸ Elbette burada Veysel Batmaz’ın dile getirdiği yabancı ortak arayışı, uluslararası sermayeyi ortak alarak siyasi baskıdan kurtulmaya çalışmaya yöneliktir. Bunu göz ardı etmemek lazımdır. Anlatılan bu dönem medyamızın ikinci büyük kırılma noktasını oluşturmaktadır ki, dikkat edilirse medyamızda yaşanan her iki büyük kırılmada ülkenin top yekün bir kırılma yaşadığı, yeni bir makasa atladığı dönemlerdir. Yani diyebiliriz ki, medyamız ülke her gömlek değiştirdiğinde yapısal bir dönüşüm yaşamakta, sosyolojik olarak toplum zihniyeti ve devlet algısının bir yansımasını sunmaktadır.

AKP iktidarı ile medyanın ezberi bozulmuştur. Medyada yalnızca patronların el değiştirmesi süreci yaşanmamış, aynı zamanda medya elemanlarının da bir kısmı edilmiş, yerlerine ya yeni isimler meydana çıkmış ya da siyasi erkin desteklediği kesimlere yakın isimler gelmiştir. AKP iktidarının medyada yarattığı en büyük değişim ise, güçlü bir iktidarın, medyanın siyaseti etkilediği, onu belirlediği, kamuoyu yaratma gücünü elinde tuttuğu yapıyı tersine çevirmesidir. Bugün artık, hala büyük oranda İstanbul sermayesinin kontrolünde olmasına karşın siyasi erke boyun eğmiş veya en azından onun tepkisini çekmemeye çalışan, bir medya vardır. Bu durum Sınır Tanımayan Muhabirler tarafından hazırlanan Özgür Basın Sıralamasında açıkça görülmektedir.

Özgür basın sıralamasında ilk kez yayımlandığı 2002 yılında 139 ülke içerisinde 99. 2003'te 166 ülke arasında 116., 2004'te 167 ülke içerisinde 113., 2005'te 167 ülke içerisinde 98., 2006 yılında 168 ülke içerisinde 98., 2007'de de 169 ülke içerisinde 101., 2008'de 173 ülke içerisinde 102. olmuştur.¹¹⁹ 2010 yılının ekim ayında açıklanan son bilgilere göre ise, 178 ülke içinde 138. olarak büyük bir gerileme göstermiştir.¹²⁰

Medya'nın dönüşümü konusunda bahsetmemiz gereken son nokta ise, önce bilgisayarın ilerleyen süreçte de internetin günlük hayatımıza girişidir. İnternet ile bilginin hızlı dolaşımı ve bilgiye hızlı, kesintisiz erişim imkânı doğmuştur. Bilişim

¹¹⁸ Batmaz, V., 2005, İstanbul: Karakutu Yayınları s. 57

¹¹⁹ Önderoğlu, E., 2008, Türkiye Basın Özgürlüğü Sıralaması'nda 102. Sırada, BİANET

¹²⁰ Son Dakika Haber Sitesi, 2010, Özgür Basın Sıralaması Açıklandı

imkânlarının gelişip son derece ucuz hale gelmesi, bilişimin (bilgi-iletişim) üzerindeki büyük sermayenin kontrolü ortadan kaldırdığı gibi bilişimin özgürleşmesine de imkân tanımıştır. Bugün artık internet sitelerinin sayısı yüz milyonları aşmıştır. Kişisel web sitesi ve blog sayfaları ile büyük kitlelerin ilgisini çeken milyonlarca insan, hemen her mecrada yayın ve reklam yapan milyonlarca işletme mevcuttur. İnternetin medya devlerini zorda bırakan ve medyayı dönüştüren büyük gücü ise, insanlara kendilerini özgürce ifade etme fırsatı ve tercih etme hakkı vermesidir.

Türkiye’de de medya, internet kullanımı arttıkça ve internet kullanıcısı bilinçlendikçe dönüşmeye devam etmektedir. Bugün, en basit anlamda, ülkemizde dergicilik, yazılı haber basını, müzik-sinema sektörleri internetin sağladığı erişim imkânları, seçeneklerdeki optimizasyon ve kontrol edilemezlik nedeniyle büyük darbe almıştır.

3.4. Medya-Sermaye İlişkisi

Medya ve siyasetin aslında ticaretin emrinde olduğu, bugün, öncesinden daha iyi görülebiliyor.¹²¹ Büyük holdinglerle bağlantılı olan medya kaçınılmaz olarak o grupların genel ekonomik çıkarlarına göre rota çizmek zorundadırlar.¹²²

Dünya çapında medyaya sermayenin girmeye başlamasını ve gücünü keşfederek onu tamamen kontrolü altına almaya başlamasını, patronların kamuoyunu etkileyip yönlendirmek ve bu sayede siyaseti etkileyebilme isteklerine bağlayabiliriz. Öte yandan zamanla reklam sektörünün gelişmesi, medyanın yaygınlaşarak günlük hayatımızın işleyişi açısından en önemli unsur haline gelmesi onu bir rant alanı haline de getirmiştir. Bu noktada siyaset-sermaye ve medya arasında bir daha asla eskiye dönmeyecek çok sıkı bir çıkar işbirliği oluşmuş, bu amaca hizmet eden devasa bir network tüm dünyayı sarmıştır.

¹²¹ Kuru, F., (2003), Yeni Şafak Gazetesi

¹²² Münir, M., (2006), Sabah Gazetesi

Özellikle uluslararası şirketlerin küresel hale gelmesi ile birlikte karlılığı maksimize etmek için ortaya atılan ortak değerlerin yaygınlaştırılması düşüncesi medya ile sermayeyi aynı anneden beslenen yapışık ikizlerine çevirmiştir.

Sönmez özellikle ortak değerler düşüncesinden küreselleşmeye dönüşen süreçte sermaye ve medyanın birbirlerini keşfini şu şekilde ifade etmektedir. "Yeni dönemin kuralları medyadaki sermayeye sadece ve sadece gazete-dergi basarak, TV kanalı işleterek bu alandaki sermayeyi büyütmenin mümkün olmadığını öğretti. Reklam gelirleri ve satış gelirlerine rağmen bu alandaki büyümenin yolu, ancak bir sanayi kompleks haline gelerek ya da içinde bankaların, diğer sanayi ve hizmet şirketlerinin olduğu bir holding yapısının parçası haline gelerek sermayeyi büyütme, medyanın sinerjisinden yararlanarak olabilirdi."¹²³ Sönmez'in de işaret ettiği gibi günümüz medyası, artık, dev şirketlerin mallarını daha iyi satmak, kamuoyu oluşturarak siyasi otoriteleri baskı altına almak, ülkelerin yönetiminde doğrudan ve en etkin şekilde söz sahibi olmak için kullandıkları bir sömürü aracı haline gelmiştir.

Türkiye'de de durum sermayenin medyayı keşfetmesi onu eline geçirmesi açısından farklı değildir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi ilk özel televizyonun kurulmasıyla dönüşmeye başlayan Türk medyası zamanla patronların mallarını satmak, dostluk ilişkileri kurmak ve siyasete etki etmek için kullandıkları bir araç haline geldi.

Bu açıdan Sait Yılmaz'ın Türkiye ve Terör isimli kitabında yer verdiği şu değerlendirmeler önemlidir. Türkiye'nin en önemli güvenlik sorunlarından birisi de bazı etki ajanlarının yuvalandığı sermaye-medya ağıdır. Türk medyasında bu tür kişilerin yuvalanmasını mümkün kılan gelişmeler tarihsel olarak iki dönüm noktasının sonucudur. Birincisi 1960'lı yıllarda embriyonik olarak başlayan köşe yazarlığı nitelemesinin gazetecilik yerine geçmesidir. İkincisi ise holdinglerin kontrolüne geçen medyanın 1980'li yıllar ile birlikte enformasyon ve eğlence taşıma işlevi yanında ansiklopedi vb. şeylerin pazarlama aracı haline gelmesidir. Bu iki olgu medyanın yozlaşmasının önünü açmıştır. Böylece medya patronları rant kapmak, kredi bulmak, teşvik kazanmak için medyada kendi adamlarını beslemeye

¹²³ Sönmez,A.G.E. (2004), s. 112

başlamıştır. 2000'li yıllar ile birlikte Türk medyası büyük ölçüde -sözde her fikre yer vermek adına, bölücü, AB ve ABD ajanlarının Türk değerlerini acımasızca yozlaştırdığı bir kurgunun mekanizması olmuştur.¹²⁴

Diğer taraftan gazeteci Emin Çölaşan'ın Kovulduk Ey Halkım, Unutma Bizi kitabında aktardığı gibi Aydın Doğan gibi pek çok büyük sermaye sahibi medyayı itibar kazanmak için de kullanmıştır. Attığı her adımda karşılık bulan ve her adımında daha da cesaret bulan sermaye medyada birbirlerine karşı verdikleri kirli rekabet ve baskı unsuru olma yarışını etik ve düzeni feda ederek sağladılar. Medyanın temel ilkeleri sadece reklamlarda daha fazla müşteri çekmek için kullanılan sloganlar haline geldi. Düzgün işleyen, sağlıklı ve bir medyanın temel değerleri olan sosyal sorumluluk, basın ahlakı gibi değerler sermayenin serbest piyasasında kendini bulması için dalgalanmaya bırakıldı. Sonuç olarak medyamız önce dağıldı, sonra tekkellerin elinde toplandı ve sonra yabancı sermayeye açıldı.

Bu bağlamda bugün medyamız, söz konusu yabancı ortakları da olan tekellerin kontrolü altında toplanmış durumdadır. Türkiye'de halen 37 gazete yayınlanmakta olup, toplam tiraj 4.696.000 civarındadır. Beş gruptaki gazetelerin sahipleri ve tirajları şu şekildedir: (1) Holding gazeteleri (%49.7). (2) Cemaat ve tarikat gazeteleri (%44.04). (3) Yabancı fon ile desteklenen gazete (%1). (4) Tek işleri gazetecilik olanlar (% 4.4). (5) İdeoloji gazeteleri (%1.7). Bu gazete gruplarından 1 ve 4. gruptakiler ticari, diğerleri siyasi amaçlı olarak çıkmaktadır. Etki ajanlarının cirit attığı holding gazeteleri, gazetecilikteki ticari zararlarını diğer sektörlerde devletten aldıkları ihaleler ile karşıladıklarından iktidar ile iyi geçinmek zorundadır. Az bir farkla 2. sırada olan ise İslamcı gazeteler ise iktidarın ideolojisini yayma ve muhaliflerini bastırma misyonu edinmişlerdir.¹²⁵

Süreci daha iyi anlayabilmek için şunları söyleyebiliriz. Uzun yıllar boyunca yüksek enflasyonun seyrettiği ülkemizde piyasada bugün satılan en ucuz ürünlerden birinin gazete olduğu bilinmektedir. Satışlarda gözle görünür bir artış sağlanamamasına rağmen şirketler rekabeti arttırmak için birbirinin aynı pek çok

¹²⁴ Yılmaz, S. ,(2011),Terör ve Türkiye , S.169

¹²⁵ Yılmaz,, A.G.E., (2011) , S.170

gazeteyi piyasaya sürmüşler, uğradıkları zararlara rağmen fiyatı düşürerek rekabete devam etmişlerdir.¹²⁶ İskender Baydar'ın deyimiyle bu dönem Türk basını Taş Devrini değil ama Tabak-Çanak Devrini görmüştür.¹²⁷

Neticede giderek daha pahalı olan yayıncılıkta "gelir kaynaklarının düşüklüğü nedeniyle yabancı sermayenin eline geçmesine yönelik sonuç"¹²⁸ yavaş yavaş doğmaya başlamıştır. Ancak, yaşananlar tüm kesimler için (sermaye patronları, medya çalışanları, siyasetçiler, bürokrasi, halk) sinyal vermesine rağmen kimse tepki vermemiştir. Sonunda Türkiye ekonomisinin tüm dünyayı etkileyen krizden payını fazlasıyla alarak çökmesi sonucunda medyada bir gecede çöküşün eşiğine gelmiştir.

Tarihin en derin krizinin yaşandığı ve ekonomideki küçülmenin %10'a yaklaştığı 2001 yılında basında ve diğer medya kuruluşlarında yeni bir yapılanma süreci ortaya çıkmıştır. Finans sektöründe de kolları olan bir dizi medya patronunun bankası krizden yaralanmış, Tasarruf Mevduatını Koruma Fonu'na devredilmiştir. Bu patronlardan bazılarının medya kuruluşları etkisini yitirirken, bazılarınıninki de yok olmuştur. Bununla birlikte krize iç piyasada yaşanan daralma nedeniyle reklâm harcamalarına ayrılan pay, bir başka deyişle medyanın kazanç kapısı büyük oranda düşüş göstermiştir. Bütün bunlar sektörde daralma tensikata ve ücretleri düşürmeye, kısaca sektörde küçülmeye yol açmıştır. 90'lı yıllarda ekonomi ortalama %3 büyürken, finans sektörü %13 gibi dikkat çekici bir büyüme sergilemiş, sayıları 80'e ulaşan bankaların reklâm harcamalarıyla medyada yapay bir büyüme, şişkinlik oluşmuştur. Bankacılığın, Kasım 2000 ve Şubat 2001 çöküntülerinden başta basın sektörü olmak üzere tüm medya sektörü de etkilenmiştir. Bu süreçte reklâm harcamaları finanstan başlayarak iç talebin daralmasından etkilenen tüm sektörlerde kesintiye uğramıştır. Dinç Bilgin'in Etibank'ına el koyulmasıyla Sabah Gazetesi, ATV ve Dergi Grubu'nda; İhlas Finans'a el konulması da Türkiye Grubu'nda sarsıntılar yaratmıştır. Erol Aksoy'un İktisat Bankası Fon'a geçince, Cine 5; Kamuran Çörtük ve Süzer'in bankalarına el konunca da BRT ve Kent TV; Ceylanlar'ın Bank Kapital'ine el konulunca da CTV sektör dışı kalmıştır. Reklam verenler Derneği'nin ve Hürriyet'in verilerine göre, 2000'den 2001'e reklâm harcamaları yüzde 51 düşüştü

¹²⁶ Koloğlu, O., (2003), Babıali'den İkitelli'ye Geçerken, s. 33

¹²⁷ Baydar, İ., (2006), Takvim Gazetesi

¹²⁸ Kongar, E., (2003), Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe, s. 108

1.1 milyar dolardan 550 milyon dolara inmiştir. Medya bu gelir azalmasına tensikatlarla tepki vermiş, peyderpey 5 bin çalışanını işsiz bırakmıştır. Medyanın patronları tarafından silah olarak kullanılması, katlanılabilir bir zararla yaşamını sürdürmesini sağlamış, daha büyük çöküşler yaşamasını engellemiştir.¹²⁹

Yaşanan bu ciddi çöküş ülkenin Batı ekonomisine tam uyumlu bir modele geçmesiyle birlikte yabancı sermayeye açılmıştır. Türkiye'yi, gücü yerli medyayı ve yerli sermayenin gücünü kat be kat aşan yabancı sermaye, ellerindeki küresel basın ve iletişim şirketleriyle ülkeye girmeye başladılar. Ancak yabancı şirketlerin ülke medyasına girişi daha ziyade 2003 yılını buldu. Zira kriz sonrası oluşan kaos ve bozulan istikrar ancak 2 yıl sonra düzelmeye başlamıştı. Küresel şirketler medyamıza sermayeleri ya da ellerindeki dev medya kuruluşları üzerinden giriş yaptılar. Bu konuda açıklayıcı olması açısından aşağıda 2003 ve 2007 yıllarına ait medyamızdaki yabancı şirketlerin durumunu gösteren tablolara yer verilmiştir.

Elbette bu durumun ortaya çıkmasında 2003 yılından sonra yasada yapılan değişiklik son derece etkili olmuştur. 3984 sayılı yasanın 29. Maddesine göre, medyaya %25'ten daha büyük hisselerle yabancı ortak alınması yasak olduğundan uluslararası sermaye Türk pazarını karsız görüyor ve giriş yapmıyordu. Ancak kriz sonrası banka ve şirket sahibi pek çok holdingin batması bunların elindeki medya kuruluşlarının da TMSF eliyle satışını gündeme getirdi. Bu noktada satış yapılabilmesi için yeni bir yasaya ihtiyaç olduğu anlaşıldı.

Böylece 3984 sayılı Kanundaki yabancı sermayeye ilişkin %25'lik sınırlama, Fon'un satacağı televizyon yayıncısı şirketler için kaldırıldı ve bu yabancı medya kuruluşları için önemli bir fırsat teşkil etti.¹³⁰ Yukarıdaki tablolarda ortaklık paylarına ilişkin olarak yazılan % 25'in üzerindeki paylar bu bağlamda değerlendirilmelidir.

¹²⁹ Sönmez, A.G.E., (2004), s. 117

¹³⁰ Öngören Hukuk Bürosu (2004) Medyada Yabancı Yatırımcılar İçin Önemli Bir Fırsat ve Yeni Haberler

Kısacası fırsatı değerlendiren yabancı sermayenin de ülkeye girişi ile rekabet daha da kızıştı. Medya küresel şirketlerle işbirliği yapan yerli holdinglerin bir silahı haline geldi.

Tablo1.1. 2006 Yılında Satın Alma Şeklinde Yabancı Yatırımcının Türkiye’de Medya Sektörüne Yaptığı Yatırımlar

Satın alan şirket	Ülke	Hedef şirket	Hisse oranı	Tarih	İşlem Değeri (m ABD\$)	İşlem Yapısı
Axel Springer	Almanya	Doğan TV	25%	Kasım 2006	480.3	Satın Alma
Galata Televizyon ve Radyo Yayıncılığı Tic. A.Ş. (CanWest & Global Yatırım)	Kanada	Joy FM	-	Ocak 2006	3.2	TMSF Satışı
Haliç Televizyon ve Radyo Yayıncılık Tic. A.Ş. (CanWest & Global Yatırım)	Kanada	Joy Türk FM	-	Ocak 2006	1.8	TMSF Satışı
News Netherlands BV	Hollanda	TGRT (Huzur Radyo ve TV A.Ş.)	57%	Eylül 2006	82.4	Satın Alma
Providence Equity Partners Inc.	ABD	Digital Platform İletişim Hizmetleri A.Ş. (Digitürk)	47%	Ocak 2006	250.0	Satın Alma
Tiger Global Private Investment Partners III L.P ve Feroz Dewan	ABD	Lift Medya	Açıklanmadı	Haziran 2006	Açıklanmadı	Satın Alma

G/D: geçerli değil.

Kaynak: Biçer, B. F. (2008) Yüksek Lisans Tezi

Tablo1.2. 2007 Yılında Satın Alma Şeklinde Yabancı Yatırımcının Türkiye’de Medya ve Eğlence Sektörüne Yaptığı Yatırımlar

Satın alan şirket	Ülke	Hedef şirket	Hisse oranı	Tarih	İşlem Değeri (m ABD\$)	İşlem Yapısı
Velios	Rusya	AFM Uluslararası Film Prodüksiyon	51,90%	Ekim 07	28,5	Satın Alma
Deutsche Bank	Almanya	Doğan Gazetecilik	22,00%	Temmuz 07	88,0	Satın Alma
Wall AG	Almanya	Era Outdoor	30,00%	Kasım 07	Açıklanmadı	Satın Alma
Seat Pagine Gialle	İtalya	Katalog Yayın ve Tanıtım	50,00%	Kasım 07	7,6	Satın Alma
Colony Capital LLC	ABD	Mars Entertainment Group	55,00%	Nisan 07	44,0	Satın Alma
Sportingbet	İngiltere	Maslin Properties Limited	100,00%	Şubat 07	76,1	Satın Alma
International Marketing	Rusya	Zap Medya ve İletişim	100,00%	Eylül 07	13,0	Satın Alma

Kaynak: Biçer, B. F. (2008) Yüksek Lisans Tezi

Elbette bu noktada son olarak yabancı sermayenin bir diğer işlevinden daha söz etmek gerekir. Kendilerine yabancı şirketleri ortak olarak kabul eden Türk şirketleri bu stratejiyi yalnızca ekonomik sebeplerden dolayı benimsememişlerdi. Belki de ekonomik sebeplerden daha önemli olan nokta, siyasi gücün neler yapabileceğini gören medya patronu yerli sermayenin kendisini güvenceye almak istemesi idi. Onların düşüncelerine göre hükümetler küresel güce sahip dev şirketlere istedikleri gibi davranıp, zarar veremezlerdi. Her şeyden önce bu büyük şirketlerin küresel ekonomik ve siyasi güçleri, yatırım veya baskı yapmaya çalışan hükümetleri durdurabilirdi. İşte bu nedenle hem ekonomik anlamda rahatlamak hem de dokunulmazlık elde etmek isteyen Türk medyası güçlü ve büyük yabancı şirketlerle ortaklıklar kurmaya başladı. Bu ortaklıklar beklenen siyasi ve ekonomik avantajları

sağlamasının yanı sıra, hızlı bir teknoloji transferi de yaratarak piyasayı daha da girift bir hale dönüştürdü.

3.5. Siyaset - Sermaye İlişkisi

"Üretim sisteminin ortaya çıkardığı üretim ilişkileri, insanların değer yargılarının ve görüşlerinin oluşmasında belirleyici oluyor. Çünkü paylaşım ve gündelik yaşam konusu, üretim biçiminden bağımsız olamıyor. Bilindiği gibi, dünyadaki egemen sistem olan kapitalizm, insan gereksinimlerini karşılamak için değil, yatırımcının kazanmasını sağlamak için"¹³¹ üretimi ve tüketimi maksimize eden, girdi maliyetlerini düşüren bir pazarı öngörüyor. Fiyatın piyasa da kendiliğinden belirlenmesi de kazançları olabildiğince yükseltiyor.

Bu sayede geleneksel sanayi güçlerinin kontrolündeki sermayenin birikimi hızlanarak, sanayi ötesi-finans dönemine geçilmesinin önünü açıyor. Bu ise fordist üretimin keşfedilmesi ile küresel sermaye-küresel şirketler çağına giden yolu açmaktadır.

"1980 sonrasında "post-Fordizm/esnek üretim" gibi kavramlarla tanımlanan bir yeni bir üretim biçiminin ortaya çıkışıyla birlikte, özellikle üretimin örgütlenmesinin değiştiğini, dikey entegrasyon modeli ile örgütlenmiş, girdilerin büyük bir kısmını kendi bünyesinde üreten büyük şirket modelinin değiştiğini görüyoruz. Bu gelişme içinde, üretim sürecinin farklı aşamalarını birbirinden ayırmak ve bu değişik aşamaları değişik mekânlarda üretme imkânı ortaya çıktı. Teknolojik gelişme ve ekonomik rasyonalitenin yönlendirdiği bir seçim doğrultusunda, üretimin belirli kısımları farklı tedarik zincirleri içinde, aynı ülkedeki başka yerlere, aynı şehirdeki başka firmalara, aynı ülke içindeki başka bölgelere veya farklı ülkelere dağıtılabildi."¹³²

Bu durum siyasetin etkisine açık olan sermayenin bu etkiden sıyrılabilmesi imkânını tanıdı. Bu sayede sermaye farklı gücünü ve ilişkiler ağını farklı şehirler ve nihayet küreselleşmenin tüm dünyayı sarması sonucu tüm dünyaya yaydı. Bu durum

¹³¹ Köse, Z., (2010), Sermaye, siyaset, medya

¹³² Buğra, A.,(2010), Ekonomi Siyaset İlişkisi Basit Değil, s. 31

sermayenin farklı ülkelerdeki siyasetçi, toplum ve ekonomik aktörlerle geliştirdiği ilişkilerinden doğan gücünü küresel anlamda tekrar siyasete sokmasına yol açtı. Bu andan sonra sermaye gerek düzeylerde gerekse küresel düzeyde siyasete kendi aday ve taleplerini empoze etmeye, başladı. Siyaseti rant ve bağışlar ve yolsuzluklar yoluyla finanse eden sermaye bu sayede kontrolü giderek daha da fazla eline geçirdi. Sermaye içerisinde her düzeyde görülen tekelleri rekabet ortamı siyasete de yansıdı. Siyasi odaklar ideolojik gruplaşmaların arkasında sermaye ile olan ilişkilerini de dikkat eden bir bölünmeye gitti.

Bu yeni süreç ülkemizde de karşılık buldu ve yeni bir dönüşüm süreci başlattı. Elbette bu dönüşümün yaşanmasında başkaca dinamiklerin de katkısı olmakla birlikte, sermayenin süreç üzerindeki etkisi diğer tüm bileşenlerden daha fazla olarak ortaya çıktı.

Dünyadaki post-fordist dönüşüm olgusundan ülkemizde 1990'ların 2. Yarısından itibaren etkilenmeye başlamıştır diyebiliriz. 'Anadolu burjuvazisi', 'yerel sanayi', 'yerel sanayi odakları' gibi kavramların ortaya çıkması bu zamana rastlamaktadır. 2000'li yıllarda, özellikle siyasi İslam'ın yükselmesi ve AKP'nin iktidara gelmesi ile birlikte, bu üretim modelinin Türkiye'ye yansımaları, muhafazakâr burjuvazi, muhafazakâr burjuvazinin politik seçimleri, tavırları ve bunun demokratikleşmeyle ilişkisi gibi bir sorgulamayla birleşti ve birlikte yürümeye başladı.¹³³

Bu bağlamda 2000 sonrasında temayüz eden sermaye gruplarına baktığımız zaman, bunların devletle ilişkilerinin çok yakın ilişkiler olduğunu görüyoruz. “Eski burjuvazi devlet eliyle yaratıldı, yeni burjuvazi kendi kendine rekabetçi ortamda gelişti” varsayımı doğru değil. “Yerel merkezlerde sermaye oluşuyor ve buradan büyük işadamları çıkıyor” tezi de gerçekliği yansıtmıyor. Ankara sermaye birikimi süreçlerini etkilemeye devam ediyor ve bu süreçleri anlamak için hala eski merkezlerde ne olup bittiğine bakmamız gerekiyor.¹³⁴

¹³³ Buğra, A.,(2010), Ekonomi Siyaset İlişkisi Basit Değil, s. 31

¹³⁴ Buğra,(2010) AGE, S. 34

Türkiye’de sermaye öncelikle devlet eliyle birikir, devlet eliyle el değiştirir. Rekabetçi piyasalar, sermaye birikimini düzenlemekte çok sonra gelir. Devlet rant yaratır ve rant dağıtır. Siyasi partiler ve onları destekleyen sermaye sınıfları bu amaçla örgütlenirler. Hükümeti yani rant olanaklarını ellerine geçirdiklerinde, bu rantı paylaşma mekanizmalarını hayata geçirmeye çalışırlar. Bürokrasi kâh ayak direr, kâh ayak uydurur. Hükümet ne kadar başta kalırsa bürokrasi o kadar çok ayak uydurur.¹³⁵

Ülkemizde post-fordist sürecin yansımaları gelişmiş ülkelerdeki gibi olmadı. Türkiye’de Anadolu içinde gelişen sermaye, omurgasında İslami-muhafazakâr sermayenin de bulunduğu AKP hareketi başarılı olunca pozisyonunu revize etti. Zaten özü itibarıyla sağ dünya görüşüne yakın olan sermayenin AKP etrafında kümeleşmeye başlaması, sonuçta onun merkez sağı tamamen kapatmasına yol açtı. Zaten Türkiye’de sermaye de dâhil her tür unsur, devlet ve kültürel etkenler üzerinde şekillendiğinden tüm bir ülke kutuplaşmalar üzerinden konumunu belirlemeyi karakterize etmiş durumdadır.

Bu noktada Profesör Doktor Ayşe Buğra’nın şu gözlemine yer vermek gerekmektedir: Türkiye siyasi kutuplaşmanın önemli olduğu bir ülke, bunu göz ardı edemeyiz. Bütün kurumların içinde, bütün grupların, bütün sosyal tabakaların içinde bölünmeler oldu. Bu iş dünyasına da yansdı. Hükümet bu ayırım doğrultusunda, üniversitelere müdahale ettiği gibi, medyaya müdahale ettiği gibi, belki de bir korunma içgüdüleriyle, her yerde kendine yakın grupların oluşması yönünde hareket etti. Yeni sermaye gruplarının ortaya çıkmasında rol oynadı ve sermayenin yapısını değiştirmekte etkili oldu. Hükümetin sermayeyle ilişkisinin süreklilik içinde biçimlendiğini, eski burjuvaziyle rahat ve huzurlu bir ilişki içinde olduğunu söylemek mümkün olmadığı ölçüde, Türkiye’deki durum her yerdeki duruma benziyor demek de çok kolay olmuyor. Burada devamlı bir kopuştan, eskiyle bağları koparmaktan bahsediyoruz. Eskiyle kopuş ve toplumun dönüşmesine farklı biçimlerde demokratikleşme adı da verilebiliyor. Şimdi böyle bir dönüşüm ve kopuş sermayenin içinde de yaşanıyor.¹³⁶

¹³⁵ Sayın, Ş., (2010), Demokratik Rant Devleti, AKP ve Mali Kural, s. 38

¹³⁶ Buğra,(2010) AGE, S. 34

Burada son olarak uluslararası sermayenin siyasetimizle olan ilişkisine de değinmekte fayda var. Gerek devlete borç veren, gerekse ülkede yatırımlar yapan uluslararası sermaye, Türkiye'deki çıkarlarını IMF, WB, kredi derecelendirme kuruluşları gibi organlar ile gözetirken, küresel siyasi aktörleri de devreye sokmaktan geri durmamakta ve yerel siyasi organlar üzerinde baskı kurmaya çalışmaktadır. Ülke içinde daha rahat hareket etmek, farklı imkânlardan faydalanmak ve yerel bazda da bir güç olmasını sağlayacak toplumsal dinamikleri kontrol altına almak isteyen küresel sermaye post-fordist üretim anlayışını bir yaklaşım olarak benimseyerek etkili olmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda yerel büyük sermaye politik hesaplarla yabancı sermayeye ne kadar ihtiyaç duyuyorsa, küresel sermaye de aynı sebeplerle yerel sermayeye o kadar ihtiyaç duymakta ve onunla ortaklıklar kurma yoluna gitmektedir. Böylece küresel sermaye yerel düzene ve dengelere sızarak, oluşan ranttan faydalanmaktadır.

3.6. Medya-Siyaset İlişkisi

Medya, en etkili bilgi aktarım ve propaganda aracı olduğu için; büyük bir kamuoyu oluşturma gücüne sahiptir. Bu nedendir ki, her daim, hem kendisini kontrol eden sermaye gruplarının, hem de onlarla ilişki içindeki siyasi odakların etkisi altında kalmakta, manipülatif, gerçek amaç ve değerlerinden uzak bir araca dönüşmektedir.

Siyasetçinin topluma ulaşabilmesi, kendisini anlatabilmesi ve iktidara sahip olabilme isteği nedeniyle basına ihtiyaç duymaları, siyasetçi ile medya arasında bir ilişki kurmaktadır. Ancak bu ilişki niteliği itibarıyla; karşılıklı etkileşim ve toplumun yararını gözetmek ilkesinden uzak, tamamen kendi çıkarlarına odaklanan bir yapı arz etmektedir. Söz konusu yapı, baskı ve manipülasyon düzleminde basından siyasete doğru olabileceği gibi, siyasetten basına doğru da olabilir.

Thomas Meyer, “Medya Demokrasisi” adlı kitabında siyasetin bu söz konusu gücünü ve medyanın manipülatif etkilerini şu şekilde ortaya koymaktadır. “Siyaset

alanı medya sisteminin etkisi altına girer girmez önemli ölçüde değişir, medya sisteminin kurallarına bağımlı hale gelir. Medya sisteminin mantığı siyaseti sömürgeleştirirken yalnızca siyasalın betimlenme şeklini ya da diğer sistemlerle ilişkisini yeniden yapılandırmaz; siyasal süreci “üretim” düzeyinde, yani siyasal alanın benzersiz bir yaşam biçimi olarak ortaya çıktığı düzeyde etkiler. Medya mantığının kuralları, siyasal mantıktaki kurucu faktörleri, birçok durumda onlara yeni anlamlar vererek ve medya yasalarından alınan yeni öğeler ekleyerek yeniden kalıba döker. Bu anlamda sömürgeleşme, siyasetin medya sisteminin mantığına neredeyse koşulsuz teslim olması demektir”¹³⁷

Grant ise medya ve siyasiler arasındaki ilişkilerin karşılıklı çıkar esasına dayandığını belirtmiştir. Medya seçim öncesi herhangi bir siyasi partinin basın-yayın organı gibi hareket edebilir. Siyasi partinin programını, ideolojisini, fikirlerini, sesini halka duyurarak kamuoyu oluşturabilir, popüleritesini ve oylarını arttırmak için çalışabilir. Desteklenen parti iktidara geldiğinde ise bu defa iktidarın bazı nimetlerinden yararlanma sırası medyaya gelecektir. Ancak bu karşılıklı çıkar ilişkisinde uyumsuzluk çıkarsa ilişkiler iki taraf açısından tam tersi boyutlara taşınabilir. Medya karalama çalışması başlatabilir, hükümette ilgili kuruluşlar vasıtasıyla çeşitli gerekçeler kullanarak medyanın haber alma ve bilgi toplama özgürlüklerine sınırlamalar getirebilir.¹³⁸

Esasen konunun özünde medyanın sermaye tarafından satın alınması yatmaktadır. Can Ataklı bu durumu şöyle ifade etmektedir. “Basına egemen olan sermaye grupları basın dışında yapmış oldukları işler nedeniyle siyasilerin dediklerini yapmak durumuna gelmişler, iktidarın elinde bulundurduğu güçle sermaye sahiplerini genelde ekonomik olarak tehdit etmesi, sermaye sahiplerinin de devletten ihale ve kredi almaları, basın dışı kazançlarını sürdürmek ve arttırmak için siyasilerle ilişkilerini en üst düzeyde tutmaları, siyasetçilerin ise hem iyi geçinmek hem de basında yer almak için basın patronlarının isteklerine boyun eğmesi, basın ve siyaset ilişkisindeki çarpıklığı meydana getirmiştir. Siyasetçiler geleceklerini kurtarmak için

¹³⁷ Meyer, T., (2002), Medya Demokrasisi, Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir, s.72

¹³⁸ Arslan, A., Medya-Politika ilişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme

yine kendilerinin meydana getirdiği basın patronlarına teslim olmuşlardır.¹³⁹ Bu suçlamaların ortaya çıkardığı sonuç, siyasetin basını kendi elinde tutmak için gerekeni yaptığı, basınında gücüyle siyaseti yönlendirdiğidir. Dolayısıyla siyaseti politikacılar değil, büyük sermayenin sömürüsü olan basın belirlemeye başlamıştır.¹⁴⁰

Türk medyasında ise demokratik bir ortam bulunmadığı, ilke ve değerlere bağlı, toplumsal sorumlulukları göz ardı etmeyen yayıncılık terk edildiği için durum daha grift ve olumsuz bir hal almıştır. Mustafa Karaalioğlu durumu iyi anlatan ifadelerden birinde bulunmuştur. “Türk medyası, siyasi konular hakkında haber ve bilgi verme fonksiyonunun ötesine geçmiştir. Özellikle televizyon ve gazete neredeyse siyasetin belirleyicisi ve siyasetle yarışan unsurlar olarak gelişmektedir. Medya sahipleri hem etkinliğin hem de ayakta kalabilmenin garantisi olarak devletle ve siyasal iktidarla ilişki kurmayı özellikle tercih etmektedirler.”¹⁴¹ Bu da sonuçta doğruları yansıtmayan ve karşılığında da güvenilmeyen bir medya yaratmaktadır.

Bu bağlamda denebilir ki, sermaye kontrolü ve siyaset güdümündeki medyanın en önemli problemi taraf tutma problemidir. İnsanlara verilen siyasi haberin içeriği medya kanalına sahip medya patronlarının yani medya elitlerinin hükümetle olan ilişkilerine göre şekillenmektedir. Medya ve siyaset iç içe geçmiş yapılar haline gelmişlerdir.¹⁴²

Medya, 1990 sonrası, siyasal alanda etkinliğini daha çok hissettirmeye başlamıştır. Medyanın bu kadar etkin olmasına neden olarak, siyasal partilerin halkın beklentilerini karşılayamaması, demokratik oluşumların özellikle sivil toplum kuruluşlarının yeterince etkin olmaması gösterilebilir. 1990’lardan sonraki siyasal alandaki değişiklik her ne kadar sadece medya ile açıklanamasa da, medyadaki değişimin ifade edilmesinde önemli bir araç olmuştur. Türkiye’deki siyasal bölünmüşlük, popülizmin sonucu olarak yaşanan siyasal yozlaşma vb. nedenlerle, kamuoyu oluşturmak ve seçmeler etki sahibi olmak için medya siyasetin bir bir aracı

¹³⁹ Ataklı, C., (1997), Basın-Siyaset İlişkilerinde Yozlaşma, s. 1252

¹⁴⁰ Türköne, M., (1996), Merkez Nereye Taşındı?, s. 1252

¹⁴¹ Karaalioğlu, M., (2005), Medya-Siyaset İlişkileri

¹⁴² Ünal, M. A., (2005), Medya ve Toplum İlişkisini Anlamak Üzere Bir Çerçeve, s. 71-72

ve uzantısı haline getirilmiş, medyanın sermaye ve siyaset odaklarının çıkarları uyarınca kitleler üzerinde propaganda faaliyetlerinde bulunulması asli amaçlarının yerine geçmiştir.¹⁴³

Bu konuda belki de tüm basın tarihimiz içindeki en iyi örneği DYH ve onun sahibi olan Aydın Doğan'ı teşkil etmektedir. Aydın Doğan, Hürriyet'ten ayrılan Emin Çölaşan'ın yayınladığı ve Doğan Grubu ile AKP iktidarı arasındaki ilişkileri açığa vuran kitabına ilişkin olarak telefonla katıldığı bir televizyon programında karşısındaki Emin Çölaşan'a seslenirken geçmişten günümüze dek basın-siyaset arasındaki ilişkileri de ortaya koyuyor.

“Kendisine güvenmeyen, şeffaf olmayan adam gazetecilik yapmasın. İktidarlar bunu dener, her iktidar dener. Rahmetli Turgut Bey döneminde oldu, Tansu Hanım döneminde de oldu, başka partiler döneminde de oldu. Denerler ama biz onlara boyun eğmeyiz.”¹⁴⁴

Bu noktada aynı programda Emin Çölaşan'ın şu anlattıkları da Aydın Doğan'ı doğrular niteliktedir. “Tansu Çiller döneminde... ..benim ve Uğur Dündar'ın Hürriyetten tasfiye edilmemiz karşılığında Başbakan Tansu Çiller Aydın Beye bir otomobil promosyon kampanyası için izin vereceklerini söylüyor. Aracılar koyuyor, haber gönderiyor. Dünyada medyayı elinde bulunduran sermaye gücü siyaseti manipüle eden aktör görünümünde iken, Türkiye'de durum özellikle de AKP iktidarı ile tam tersine dönmüştür.”¹⁴⁵ Türkiye'de uzunca bir süredir, sermayenin medya dışı işlerinden dolayı siyaset medyayı manipüle eder hale gelmiştir. Bu durum elbette ki medyamızın kendi içerisinde aradan geçen bunca yıla rağmen hassasiyet gösterdiği bir değerler bütünü ortaya koyamaması, kendi içerisinde demokratik bir düzen sağlayamamasından kaynaklanmaktadır.

Medyanın siyasi iktidar karşısındaki durumunu anlatabilmek açısından bir kaç örneğe daha yer vermek yerinde olacaktır.

¹⁴³ Kırılı, Ö., (2004), Türkiye'de Medyanın Siyaset Üzerindeki Rolü ve Etkisi, S. 18-19

¹⁴⁴ Yanardağ, M., (2008), Medya Nasıl Kuşatıldı?, s. 60

¹⁴⁵ Yanardağ, (2008), AGE, s. 47

Yine aynı programda sunucu olan Merdan Yanardağ'ın Aydın Doğan'a POAŞ için kesilen 1 Katrilyonluk rekor ceza sorulduğunda aldığı yanıt ilginçtir. "Ben bu cezanın siyasi olduğunu zannetmiyordum ama sonradan böyle olduğunu anladık. Şimdi bunun bir siyasi karar olduğu kanaatindeyim. Bir vergi cezası uydurdular bize."¹⁴⁶ Emin Çölaşan'ın ifadeleri de söz konusu iddialara destek çıkar niteliktedir. "Aydın bey'in bana söylediği bir laf vardır; hükümet en sağlam bankayı bile isterse iki tane maliyeci gönderir, iki tane müfettiş gönderir bir günde batırır. Aynen böyle dedi. Medya patronlarının yumuşak karnı işte bu basın dışı ilişkilerdi. AKP bunları oradan yakaladı. İşin perde arkası, içyüzü budur."¹⁴⁷

Fatih Altaylı ise aynı programa Aydın Doğan'dan sonra bağlanarak kendi başlarına geleni anlattıktan sonra bir tespitte bulunmaktadır. (O dönem başında bulunduğu Sabah Gazetesini kastederek) "Galataport meselesini biz yazdık, büyük rezaletti. Özelleştirme İdaresi'nin yaptığı pek çok meseleye karşı çıktık. Maliye bakanı ile çatır çatır kavga ettik, pek çok meselede. Çeşitli bakanlıklarla kavga ettik. (Aydın Doğan'ın bir tek biz muhalefet ettik sözlerine cevaben) Zaten eğer dedikleri doğru olsaydı hükümet Sabah Gazetesine el koymazdı. Niçin Sabah Gazetesine el koydular da, başka bir gazeteye koymadılar? Bizim bağımsız duruşumuzdan dolayı oldu bunlar. Biz hükümeti desteklemeyince gazeteye, televizyona el koydular."¹⁴⁸ Tespiti ise şöyle Altaylı'nın; "Eğer siz bir iktidara karşı, devlete karşı böylesine açık bir pozisyona düşersen, basın dışındaki işlerinizden kaynaklanan nedenlerle açık verirseniz, o zaman gazetecilik işinde de doğru dürüst davranamazsınız."¹⁴⁹

Mustafa Sönmez ise daha eskilerden bir örnek veriyor Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı adlı kitabında. "Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal ile Cem Uzan, ilk özel TV yayını TRT tekeline rağmen yurt dışından başlattılar. Uzan ailesi bu ilk özel korsan kanalı Özal'ın tepe tepe kullanımına açtı. TV yayıncılığını Star Gazetesinin çıkışı tamamlandı. Devamında, İmar Bankası üzerinden grubun yasa dışı birikim sürecinde medyayı açık seçik silah olarak kullanan Uzan Grubu, tehdit-şantaj aleti olarak kullandığı medyanın yanına Genç Parti'yi ekleyerek gücünü pekiştirmek

¹⁴⁶ Yanardağ, M., (2008), Medya Nasıl Kuşatıldı?, s. 59

¹⁴⁷ Yanardağ, A.G.E., s. 43

¹⁴⁸ Yanardağ, A.G.E., s. 82

¹⁴⁹ Yanardağ, A.G.E., s. 83

istedi. Sonunda AKP, iktidarının ilk dönemlerinde Uzan'ı kuşattı ve Uzan'ın tüm hile-hurdası ortaya çıkarılarak bütün şirketlerine, medyasına el konuldu."¹⁵⁰

Elbette ki buraya kadar anlatılan durum yalnızca Batı yanlısı veya liberal ya da sol tandanslı medya için geçerli değil. AKP hükümeti ile birlikte basına girmeye başlayan yeni muhafazakâr sermayenin ve eskiden marjinal görünen ancak şimdi medyanın önde gelen unsurlarına dönüşen eski muhafazakâr medyada, benzer ilişkiler ve süreçler içerisinde bulunmaktadır.

Bu konudaki en dikkat çekici örnek ise 'Deniz Feneri' davasıyla ortaya çıkan medya-siyaset-sermaye ilişkileri ağının derinliğidir. Konuya ilişkin olarak Oray Eğin'in 'İmha Planı, Medya Nasıl Çökertildi' adlı kitabındaki şu satırlar son derece önemli ve aydınlatıcıdır.

“AKP'nin Kızılay'ı denilen Deniz Feneri'nin paraları aralarında Kanal 7'nin de olduğu şirketlere aktardığı bu dava sonucunda ortaya çıktı. AKP'nin atadığı dönemin RTÜK başkanı Zahid Akman'ın da dâhil olduğu, siyasete uzanan bir skandaldı.” Eğin Cüneyt Ülsever'den bir alıntıyla devam ediyor; “Mahkemeye göre (Almanya'da davayı sonuçlandıran mahkeme) ortada uluslararası bir suç şebekesi var ve şebekenin lideri Kanal 7 Yönetim Kurulu Başkanı Zekeriya Karaman. Şebeke üyeleri arasında Kanal 7 genel yayın yönetmeni Mustafa Çelik ve RTÜK başkanı Zahid Akman'ın da adları geçiyor. Yargıç dün karara bağlanan davanın Almanya tarihinin en büyük dolandırıcılık olayı olduğunu vurguluyor. Adı geçen kişilerin ortak bir yönü daha var. Hepsi TC. Başbakanı R. Tayyip Erdoğan'ın dava arkadaşları, dostları! Erdoğan bir belediye kanalı olan Kanal 7'yi zamanında bugünkü yönetime satan kişi. Ayrıca Deniz Feneri başkanlığı sırasında özel haklarla donatılmış. Deniz Baykal'a göre bu haklar Mehmetçik Vakfı'na dahi verilmemiş.”¹⁵¹ Anlatılanlar esasen kamuoyu desteğini arkasına alan bir siyasi gücün yerleşik medya düzeni ile nasıl çatışabileceği ve hatta medyayı nasıl dönüştürebileceği, nasıl yeniden yapılandırabileceğine dair bir örnektir.

¹⁵⁰ Sönmez, A.G.E, (2010), s.39

¹⁵¹ Eğin, O., (2011), İmha Planı, Medya Nasıl Çökertildi, s. 39-40

Diğer taraftan yine Oray Eğin, Bunları Kimse Yazmadı isimli kitabında İslami ve muhafazakâr medyanın basın anlayışına da ciddi eleştiriler getirmektedir. Eğin şöyle demektedir: Yıllardır merkez medyasının iktidarla göbek bağı olduğu için gazetecilik yapamadığını, muhalif olamadığını savunan İslamcı Basın şimdi aynı tuzağa düşüyor. Gazeteciliği araç olarak kullanıp, iktidara kavuştuklarında farksızlaşmaları düşündürücü.¹⁵²

Anlatılanlar ortaya koymaktadır ki, medyamız, ilk özel televizyonun yayına başladığı günden beri değişmektedir. O günlerden beri büyük sermayenin tam bir tekeline sahne olan Türk medyası, bugün ise o sermayeye yeni rakipler çıkması ve bilindik, alışıldık siyasi düzenin bozulmuş olmasından dolayı yeniden şekillenmektedir. Kendi iç demokrasisini, şeffaflığını ve ilkelerini oluşturamadığı için siyasi baskılar karşısında tutunamamakta, ülkede her köklü siyasi değişimin ardından medya da önemli ölçüde el değiştirmektedir.

Son olarak konuyu toparlaması açısından medya ve siyaset ilişkileri için şunları ifade edebiliriz. “Siyasetçinin toplumu kendi amaçları doğrultusunda bilgilendirme ve yönlendirme isteğinin varlığı ve basını bir güç olarak elinde bulunduran grupların çıkar peşinde koşmaları sonucunda basın ve siyaset ilişkisi toplumun yararına olmaktan çıkmış bu iki yapının yararına çalışmaya başlamıştır. Özellikle basın alanına büyük sermaye gruplarının girmesi ve bu grupların diğer şirketlerinin işlerini yürütmede basını bir silah gibi kullanmaları sonucunda basın bağlı bulunduğu sermaye grubunun işlerini yapan siyasi grupları desteklemeye, yapmayanları ise kösteklemeye başlamıştır. Bu durum basın kuruluşları arasında büyük rekabetlerin doğmasına neden olmuş, bu rekabetin altında ezilen basın kuruluşları siyasetin teşviklerine ihtiyaç duymaya başlamıştır. Siyasetin basın içi ve basın dışı teşvikleri, basının kendi çıkarları doğrultusunda siyaseti desteklemesi sonucunda basın siyasetin bir propaganda aracı haline gelmiştir.”¹⁵³ Öte yandan 2000’lerle birlikte özellikle medya sahibi büyük sermayenin çok daha büyümesi ve farklı alanlarda yatırımlar yapması, onun devlet olanaklarına sahip siyasi iktidarlar karşısındaki mücadele gücünü zayıflatmış ve basını siyasetin güdümüne sokmuştur.

¹⁵² Eğin, O., (2009), Bunları Kimse Yazmadı: İsim İsim Medya, s. 100

¹⁵³ Taşdemir, E., (2005), 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset İlişkisi, s.178-179

4. 90'LARDAN İTİBAREN SİYASETİ ETKİLEYEN MEDYATİK PROPAGANDA UNSURLARI

4.1. Günümüze Değın Önemli Gelişmeler Bağlamında Medyanın Siyasete Etkileri

4.1.1. I. Körfez Savaşı

Irak savaşı öncesi ve sonrasında basınımızda ilginç bir propaganda faaliyeti görülmüştür. Ulaşılabilir gazete arşivlerinden derlenen bilgilerden elde ettiğimiz sonuç basınımızın savaş sürecinde özellikle de savaş öncesinde Avrupa kaynaklı görüş ve haberlere daha olumlu içeriklerle yer verdiği, dönemin lideri olan Özal'ı ise kıyasıya eleştirdiği yönündedir. Sürecin basındaki yansımaları, siyasi iklim ve halk üzerindeki etkileri şu şekilde olmuştur.

Irak'a müdahale için uluslararası bir konsensus arandığı günlerde 27 Eylül 1990 tarihli Hürriyet gazetesinin ilk sayfasında şu habere yer veriliyordu.

"Özal'dan Bush'a iki konuda yeşil ışık. 1- Amerika'dan Körfez için askeri talep gelirse buna destek verebiliriz. 2- Türkiye Körfez'de kurulacak bir güvenlik örgütünde rol oynayabilir." Haberin üzerindeki fotoğrafın altında ise şu ilginç başlık dikkat çekiyordu: Amerikan basını büyük yer veriyor. Haberin içeriğinde ise ABD gezisini sürdüren Özal'ın Amerikan basınından büyük ilgi gördüğü aktarılıyordu.¹⁵⁴

7 Ekim 1990 Tarihli Türkiye Gazetesi'nde ise savaşa ilişkin şu habere yer veriliyordu. "Körfez'de sessizlik" Kalın puntolu bu ana başlığın üzerinde ise daha küçük puntolarla şu ifade yer alıyordu. "Diplomasi trafiği devam ediyor... Saddam barışa yanaşmıyor." Aynı haberin son bölümünde ise ABD'nin tekstile uyguladığı kotayı kaldırdığına yer veriliyordu. Savaş'la ilgisi olmayan bu haberin ABD'ye tekstil ihracatında kota engeline takılan Türkiye'deki bir gazetede savaş haberinin altına iliştirilmesi medyada propagandanın başladığını gösteriyordu.

¹⁵⁴ Hürriyet Gazetesi, 27.09.1990

Artık ABD ile açık pazarlık halinde olan Türkiye, kendi iç kamuoyunuda savaşa hazırlamak için propaganda faaliyetlerine hız veriyordu. Savaşın başlamasına çok kısa bir süre kala, 3 Aralık 1990 tarihinde Milliyet'te sürmanşetten, Özal masada yer istiyor. Türkiye de, Bush-Saddam pazarlığına katılmanın peşinde pazarlıkta neler olabilir körfez krizi nedeniyle uğradığı kaybın tazmini, petrol krizi olasılığına karşılık petrol garantisi, güçlü Irak'a karşı askeri güvence, petrol boru hattının kullanılmaması nedeniyle uğranacak zararın tazmini, Irak'ta donmuş alacakların tazmini, askeri yardım artırılması.

Bu arada Saddam'ın Bush'un barış çağrılarına şartlı evet verdiği, iyi niyet olarak elindeki rehinelere bıraktığı gibi haberler manşetleri süslerken, Bülent Ecevit, Özal'ı savaş çığırkanlığıyla suçluyordu.¹⁵⁵

Bir anda esen diyalog rüzgârlarıyla basın Özal'ın aleyhine dönüyordu ve ABD'yi ikili oynamakla suçluyordu.¹⁵⁶

Bu arada savaşın ayak seslerinin duyulması ile birlikte altına hücum da başlamıştı. Sadece Türkler değil, turistler dahi altın takılara rağbet ediyor, savaş nedeniyle yükselmesi beklenen altın fiyatları haberi elinde altın tutanların hızla para kazanmasını sağlıyordu.¹⁵⁷

Öte yandan yine Milliyet'in 13 Aralıktaki haberinde Alman Ubersee Rundschau dergisi Avrupa'nın Savaşta Türkiye'nin rolüne ilişkin görüşünü açıkladığına yer veriyordu: Türkiye ABD'nin şubesi.¹⁵⁸

Takip eden günlerde ise AT'nin savaştan yana olmadığı, çözümün barışçıl yollardan aranması gerektiği vurgulanıyor, muhalefetin Özal'ı suçlayan ifadeleri sürmanşete çekiliyordu. Son olarak ise Çevik Güce Avrupa ülkelerinin asker göndermekten çekindiği vurgulanıyordu.

¹⁵⁵ Milliyet Gazetesi, 06.12.1990

¹⁵⁶ Milliyet Gazetesi ,AGG, 08.06.1990

¹⁵⁷ Milliyet Gazetesi, AGG, 10.06.1990

¹⁵⁸ Milliyet Gazetesi ,AGG, 13.06.1990

Almanya, İtalya ve Belçika çevik kuvvete asker göndermezse yedekler çağrılacak,¹⁵⁹ NATO ile kriz. Çevik Kuvvet gelmezse üsler kullanılmayacak.¹⁶⁰

Aralık ayının sonuna gelindiğinde ise ülke, iyice savaş atmosferine girmeye başlamıştı. Halka bu yöndeki propaganda gazetelerin manşetlerinden ve TRT ekranlarından yapılıyordu. "Savaşa uygun adım.." Haberde Türkiye'de sınır köyleri boşaltılıyor, seyyar hastaneler kuruluyor ve alarm durumuna geçildiği anlatılıyordu. Ayrıca TRT Savaşa hazır başlığının altında TRT'nin milli duygulara hitap eden Kurtuluş Savaşını anlatan programlar yaptığı anlatılıyordu.¹⁶¹

Ocak ayı ile birlikte Körfezde sular iyice ısınıyordu. BM'nin Irak'a tanıdığı süre 15 Ocakta doluyordu ve artık geri sayım başlamıştı. Bu arada basın Türkiye'nin kaygılarının sınırı asker yığmasının asıl sebebi olduğunu yazıyordu. "Irak'ı yedirtmeyiz"¹⁶² Saddam ise sınırı yığınak yapan ve İncirliği kullanacağı anlaşılan Türkiye'yi yine tehdit ediyordu: Türkiye'de Savaş Alanı - Körfezde çatışma Arap ülkeleri ile sınırlı kalmayacak."

Savaşın başlaması için BM'nin tanıdığı sürenin dolmasına 1 hafta kala Türk basınında Avrupa'nın görüşlerine paralel düşünceler manşetlere çıkmaya, Özal kıyasıya eleştirilmeye başlanıyordu.

9 Ocak tarihli Milliyet'te savaşla ilgili rutin haberlerin üzerinde sürmanşetten ilginç bir haber servis ediliyordu. "Türk paşanın Hitler'le pazarlığı" Bu manşetin üzerindeki küçük başlıkta ise şu görüş iletiliyordu. " 47 yıl önce savaşa çekilmek istenmiştik" Haberin Türkiye'nin savaşta ABD'nin yanında yer alması halinde 1 koyup 3 alacağını düşünen Özal'a yönelik olduğu açıktı.

3 gün sonraki bir başka haberde ise Avrupa tarafından dile getirilen savaş karşıtı görüş ve öneriler "Özal mini savaş dedi" manşetine iliştilmiş ve Avrupa'yı dünya kamuoyu olarak gösteren şu iki madde veriliyordu. 1-dünya savaşı çözümü

¹⁵⁹ Milliyet Gazetesi, 24.12.1990

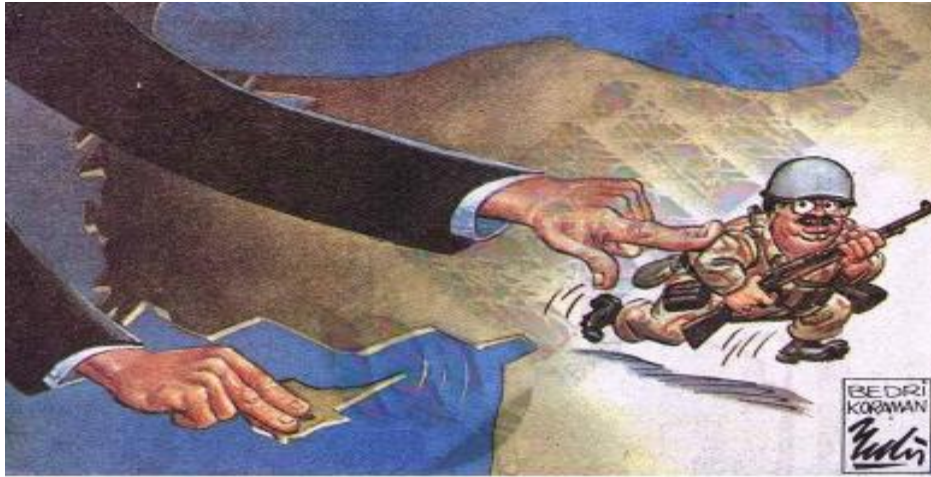
¹⁶⁰ Milliyet Gazetesi, AGG, 26.12.1990

¹⁶¹ Milliyet Gazetesi ,AGG 27.12.1990

¹⁶² Milliyet Gazetesi ,AGG, 03.01.1990

umudunu yitirmek istemiyor 2- Cumhurbaşkanı ABD basınına ikna bombardımanına tuttu." Bu manşeti ilginç kılan ise haberin Özal'ı eşine pasta yedirirken çekilmiş bir fotoğraf karesi ile birlikte verilmesiydi.

Hemen ertesi gün ise propaganda haberin gerçekliği ile birleştiriliyor ders kitaplarına girebilecek bir örnek teşkil ediyordu. 2 Trilyonluk panik - Savaş tamtamları Çankaya'dan çalınıyor" haberin içeriğinde ise şu mesaj iletiliyordu. "Panik son bir kaç gün içinde bir kaç boyutta yaşanıyor. Önce bankalarda sonra batıya giden göçte. İki günde 400 dolarlık döviz, 500 milyar TL çekiliyor." Belli ki, ekonomik bir kargaşa ve kriz yaklaşmaktaydı.¹⁶³ 16 Ocak tarihli haberde ise Özal'ın bir konuşmasındaki bazı cümleler cımbızlanıp ilk sayfadaki yerini alıyordu. "Thatcherin yerini ben aldım -Bush en çok bana güveniyor"¹⁶⁴

Grafik.1. Özal'ın ABD'den talimat aldığı propagandası yapan karikatür

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 30.12.1990

Ve savaş... 16 Ocak gecesi Amerikan hava bombardımanı ile Körfez Harekâtı da resmen başlamış oluyordu. Ertesi gün ilk sayfaların büyük bölümü savaşa ayrılıyordu. "Bağdat yanıyor - Başta Saddam'ın karargâhı, Irak'a bomba ve füze yağıyor."¹⁶⁵ Tercüman ise Bush'un açıklamasına yer veriyor ve Savaş başladı" manşetini atıyordu. Bu haberin altında ise "Türkiye'den uçak kalkmadı" başlığındaki haberde bombardımana katılan uçakların Suudi Arabistan'dan kalktığı aktarılıp halk teskin ediliyordu.

¹⁶³ Milliyet Gazetesi, 13.01.1990

¹⁶⁴ Milliyet Gazetesi , AGG, 16.01.1990

¹⁶⁵ Milliyet Gazetesi , AGG, 17.01.1991

23 Ocak 1991 tarihli Milliyet ise özellikle bir haberle öne çıkıyordu. "Savaş biter Türkiye lider". Manşetin altında "Özal ANAP'lılarla görüştü" başlığı giriliyor ve "45 Anaplı vekille gruplar halinde görüşen cumhurbaşkanı şöyle konuştu: Savaş sonrası ABD meydanı boş bırakmaz. Kurulacak yeni Ortadoğu sisteminde Türkiye lider rol oynar" bilgileri aktarılıyordu.

Savaşın başlamasının üzerinden 22 gün geçtikten sonra 8 Şubat günü Milliyet yine AT'den bir haberi sürmanşete çekiyordu. "Türkiye'ye ağır saldırı - AT' Özal'a güvenmiyorum... Yayılmacı emelleri olabilir... Ankara sorun olacak" Haberin içeriğinde ise; Alman Hıristiyan Demokrat milletvekili Otto Habsburg, Kerkük ve Musul'un Türkiye sınırlarına dâhil olması gerek dediği, Fransız dışişleri bakanı Calude Cheysson'ın ise Türkiye'nin Irak topraklarında gözü olduğunu öne sürdüğü ve Özal'a güvenmiyorum dediği bildiriliyordu.¹⁶⁶

Savaşın sonuna doğru Saddam'ın şartlı ateşkesinin reddinin bir gün sonrasında Özal, Bush'la telefonda görüştüğünü ve Irak ordusuna karşı kuşatmanın kaldırılmamasını ve ekonomik ambargonun devam etmesini istediğini söylüyordu. Haber Milliyet'in manşetine "Kuşatmaya devam" manşetiyle taşınıyordu. Bu arada sık sık AT'nin savaş sonrası Irak'a ilişkin görüşleri de aktarılmaya başlanmıştı.

Ertesi günün Milliyet' inde ise Özal'ın savaş öncesi adeta kehanet gibi görülen ve o dönem Türkiye ve ABD'nin anlaşığı, Türkiye'nin ABD'nin derin planlarına ortak olduğu yönünde yorumlara sebep olan açıklamalarının bir bir çıkmaya başladığını gösteren bir ilk sayfaya yer veriliyordu. Gazete manşetinde "Türkiye Şemsiye" diyor, içerikte ise ABD dışişleri bakanı "Ankara'ya yeni güvenlik modeliyle geliyor" diye aktarıyordu. Bu haber Özal'ın savaştan önce, Türkiye savaştan sonra kurulacak yeni düzende lider olur açıklamasıyla örtüşüyordu. Muhalefet ise o günlerde Özal'ın Saddam'ın Kuveyt'e saldıracağını dahi önceden bildiğini iddia ediyordu. (Milliyet Gazetesi, 03.03.1991) Hemen ertesi gün ise Özal'ın AT'ye artık bizimle masaya oturmanızın zamanı geldi mesajı yolladığı ve AT'nin Türkiye'yi gündeme aldığı bildiriliyordu. Aynı gün aynı sayfadaki başka bir haberde ise Türkiye'ye artan rol" başlığı altında İngiltere dışişleri bakanı Hurd ve NATO genel sekreteri Worner'ın

¹⁶⁶ Milliyet Gzatesi,22.02.1991

savaş sonrası Türkiye'nin hem bölgede, hem de NATO'daki rolünün artacağını söyledikleri bildiriliyordu. (Milliyet Gazetesi, 04.03.1991)

Öte yandan Savaş sürecine girilmesi ile birlikte Özal'ın Kürtçe yayın ve Kürtçe eğitimi gündeme getirmesi siyasi çevreler ve asker üzerinde rahatsızlık yaratıyordu. Savaş başladıktan sonra Özal'ın kurduğu ANAP'ta bu aykırı ve kabul edilemez istekler nedeniyle ayrışmalar yaşanıyor, Mesut Yılmaz partinin kontrolünü eline geçirmeye başlıyordu. Diğer taraftan Demirel, Erbakan ve Ecevit de Özal'ın ortaya attığı fikirlerin kabul edilemez olduğunu, bu tür düşüncelerin bölücülerini cesaretlendirdiğini iddia ediyorlardı. Basın'ın büyük puntolarla dikkat çektiği bu görüşler halk arasında da yankı buluyordu.

Görüldüğü üzere basın propaganda konusunda son derece etkili ve dikkatli şekilde çalışmaktadır. Manşetlerin içeriği kadar haberlerin içeriği de önemlidir. Bununla birlikte ve belki de daha önemlisi haberin nasıl bir fotoğrafla birlikte işlendiği ve etrafında hangi haberlerin yer aldığıdır. Zira insan beyni parçalar arasında bir bütünlük sağlayacak şekilde benzerlikler arama, ilişki kurma, bir araya getirme ve tek bir anlam çıkarma özelliğine sahiptir.

Grafik.2. Özal'ı Amerikan Gençlerini Savaş İçin Askere Çağıran Ünlü Posterdeki Gibi Tasvir Eden Karikatür

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 30.12.1990

4.1.2. 28 Şubat Süreci

28 Şubat'a gidilen süreçte ordunun hükümetten ve uygulamalarından son derece rahatsız olduğu bilinmektedir. Üstelik asker iktidarın asıl sahibi olarak kendini gördüğünden TUSİAD'ın ve dolayısıyla sermayenin desteğini de almaktadır.

Öte yandan dönemin başbakanı olan Necmettin Erbakan'ın sınırları zorlayan bazı uygulamaları ve askerinin açık tepkisine karşı geri adım atmaması, koalisyonun ortağı olan Tansu Çiller'in de koalisyon ortağına bu konuda destek vermesi işleri kaçınılmaz sona doğru sürüklüyordu.

Erbakan'ın dış ziyaretlerdeki tercihlerini Batı yerine Arap ülkelerinden yana kullanması, Libya ziyaretinde ortaya çıkan çadır sıkandalı ve Batı'yı açıkça eleştirip, düşmanlaştıran düşünce, söylem ve tutumlarıyla dış desteğini de kaybeden dönemin hükümeti yine de icraatlarından vazgeçmeyince durum çıkmaza giriyordu. Bu andan sonra müthiş bir propagandaya başlanarak, gerekli kamuoyu desteği sağlanıyor ve hükümetin istifasıyla sona erecek bir süreç başlıyordu.

Döneme ilişkin basına yansıyanlar üzerinden yapılan propagandanın boyutları ve yönü hakkında bilgi edinebiliyoruz.

26 Ocak tarihli Milliyet Gazetesinde Evren Değer imzasıyla ilk sayfaya çıkan haberin başlığında "Komutanlar uyardı" deniyordu. Haber komutanların hükümet konusunda rahatsızlık duyduğu konuları maddeleştirerek halka duyuruyordu. Haberin hemen solundaki bir başka haber ise az önce bahsettiğimiz habere ayrı bir anlam katıyordu. Haber Uğur Mumcu'nun anma gecesinden bilgiler aktarıyor ve geceye katılanların gözyaşlarına hâkim olamadıklarını bildiriyordu.

Hürriyet 20 Aralık 1996'da "Bu defa işi silahsız kuvvetler halletsin" manşetiyle çıkıyor ve fitili ateşliyordu. Haberde süreç boyunca sık sık demeçler verecek olan meçhul 'üst düzey bir generalin' görüşleri aktarılıyordu. Artık gazetelerde ve TV'lerde hükümetin halkı korkuya sevk edecek söylem ve icraatları yavaş yavaş temel gündem maddesi olmaya başlıyordu.

27 Ocak tarihli Milliyette ise büyük puntolarla "Türbana yeşil ışık" haberi giriliyor içerikte ise, Refah Parti'li bakan Esengün'ün "başörtüsü işini çözmek, imamhatipler'i açmak görevimizdir. Hacca karayolu ile gitmeyi sağlayıp kurban derisine uzanan ellerin önüne geçeceğiz dediği aktarılıyordu. Ertesi günün Milliyeti'nde ise "MGK'dan uyarı" haberi, adalet bakanı Kazan'ın sokak defilelerini edebe aykırı bulduğu için yasaklatacağı ve Refah Partisi'nin türban yasasını meclise sunacak aşamaya getirdiği haberleri ile birlikte veriliyordu. Yine bir ertesi gün ise Refah'a iki fren manşeti Erbakan'ın elinde silah tutan bir fotoğrafı ile birlikte servis ediliyor ve Halktan gelen tepkiler üzerine Refah Partisi'nin Türban Yasasında geri adım attığı vurgulanıyordu.

Şekil.3. Refah'a İki Fren Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 29.02.1997

Kudüs gecesi DGM'lik başlığı altında RP'li belediye başkanı Bekir Yıldız'ın düzenlediği ve İran Büyükelçisinin de katıldığı Kudüs gecesi için DMG'nin inceleme başlattığı aktarılıyordu. Bu 28 Şubat için bir dönüm noktası olacaktı. Bir diğer haberde ise kısa sürede tüm yurdu saracak olan sürekli aydınlık için bir karanlık eylemlerinin başladığı "Işıklar 1 dakika sönüyor" başlığı ile veriliyordu. Bu iki haberin bir arada kullanılması ile yaratılan etki oldukça kuvvetliydi.

Siyaset, basında askerlerin rahatsızlıklarının giderek arttığına dair haberler ile gittikçe geriliyor, muhalefet ayağa kalkıyor, koalisyon ortağı olan DYP içerisinde çatlaklar oluşuyordu.

2 Şubat Tarihli Sabah Gazetesi ise “Bu ne rezalet başlığıyla çıkıyor ve Kudüs Gecesi’nde İran büyükelçisinin şeriat çağrısı yaptığını aktarıyordu. Haberin hemen altındaki bir başka büyük kutuda ise haberde aktarılan fikri onayıcı bir başka açıklamaya yer veriliyordu. “İran: Refah’ın hedefi İslami düzen kurmak.”

4 Şubattaki Milliyet'te ise ilk sayfa baştan aşağı irticai tehlikeyi işleyen haberler ile doluydu. Manşetler şöyleydi. "Tehlikeli gidiş", "Türbana formül", "Sağduyu çağrısı"

Şekil.4. Erbakan-Çiller Laiklik Karikatürü

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 09.02.1997

5 Şubat tarihli Milliyet ise tankların Sincan’dan geçişini manşete çekiyordu. "Sincan manevrası iktidarı sarstı" Haberde Ordunun gelişmelerden oldukça rahatsız olduğu, DYP'nin içinde ayrışmalar yaşandığı ve muhalefetteki DSP ve CHP'nin laik Cumhuriyete aykırı eylemleri nedeniyle hükümet hakkında gensorular hazırladığı aktarılıyordu. Aynı günün Sabah’ında da gündem aynı. “Tanklar Sincan’da”.

Manşetin altındaki başlık ise çok daha ilginç. “Son dönemde şeriat yanlılarının gövde gösterisiyle gündeme gelen Sincan’da dün sabah 20 tank ve 15 kariyer geçit yaptı” Haberin sol altında ise general Koman’ın ifadelerine yer açılmıştı. “Sincan’da olsaydım kendimi tutamazdım”

9 ve 10 Şubat tarihli Milliyet Gazetelerinde son haftalarda ilk sayfayı kaplayan irtica tehdidi haberleri yerini aniden Önce Mesut Yılmaz'ın iktidarın değişmesi gerektiğine ve kendilerinin Refah Partisi ile anlaşma yapmayacaklarına dair açıklamaları ertesi gün ise, Ecevit'in Baykal'a işbirliği çağrısı yaptığı haberi alıyordu. 13 Şubatta ise ABD'nin uyarısı sür manşetten halka iletiliyordu: Laiklik uyarısı. Haber ABD dışişleri bakanı Albright'ın kaygılarını başbakan Erbakan'a ilettiği söyleniyordu. 17'sinde ise bu kez AB'nin kaygıları aktarılıyordu. "AB'de laiklik kaygısı". Haber, İtalya başbakanından ABD'ye Türkiye'deki yönetim İslami yapı oluşturma peşinde uyarısı yapıldığı anlatılıyordu. 24 Şubattaki Milliyet ise cumhurbaşkanı Demirel'in sözlerini manşete çekiyordu. "Yetkim olsa seçime götürürüm"

Öte yandan yine Milliyet, kritik MGK'dan iki önce Sivil dayanışma manşeti'nde Türk-İş, DİSK ve TESK'in işlerin çığırından çıktığı, laikliğin tehdit altında olduğu ve gerekirse Ankara'ya yürüyebilecekleri demeçlerine yer veriliyordu.

1 Mart tarihli gazetenin neredeyse tamamı 28 Şubatta askerler ve hükümet arasında yaşanan gerginliğe alınan kararlara ayrılmıştı. Örneğin Cumhuriyet Gazetesi “Muhtıra gibi tavsiye” manşetiyle aktarıyordu MGK’da alınan kararları ve yaşananları okuyucularına. Hürriyette ise manşet "Aynen imzaladı" oluyor, içerikte "MGK'nın 9 saatlik tarihi toplantısında Atatürk ilke ve inkılâplarının ödünsüz uygulanması kararı verildi" deniyordu. Belli ki, Atatürk ilke ve inkılâpları uygulanmıyor ve Türkiye başka bir yerlere doğru gidiyordu.

Şekil.5. MGK Sonrası Alman Kararlar Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 01.03.1997

3 Mart'ta ise Milliyet, hükümete tavsiye olarak sunulan MGK kararlarının Erbakan tarafından reddedildiği ve Erbakan'ın siyasi parti liderleriyle temas turuna başlayacağı yazıyordu. 4 Martın manşeti ise "DYP: Çekiliriz" oluyordu. Haberde askerin tutumunun DYP'yi nasıl geri adım atmaya zorladığı ve DYP'nin askerlerin tepkilerine hak vererek koalisyon ortağını uyardığı yazıyordu. 3 Mart tarihli Hürriyet ise sürmanşette "Sürpriz çıkış" manşetiyle geçtiği haberde genelkurmay genel sekreterinin "ordu ile uyum içindeyiz" diyen Erbakan'a "ordu, Atatürk'e inananlarla uyum içindedir" yanıtını verdiği bildiriliyordu. Hemen aşağısındaki Manşette "Hoca direniyor" başlığı öne çıkıyordu. İlk sayfa Atatürkçülerin ordudan yana oldukları ve Erbakan'ın orduya direndiği için Atatürk düşmanı olduğu izlenimini veriyordu. Hürriyet'in bu ilk sayfası propaganda için iyi hazırlanmış bir örnekti.

Aynı gazete 6 Mart tarihinde "Ya uy, ya çekil" başlığıyla çıkarken haberde Ecevit ve Baykal'ın "Ya laik devleti içinize sindirin ya da çekilin" dedikleri aktarılıyordu. 9 Mart tarihinde yayınlanan Milliyet'te artık rutin hale gelen irtica haberinin altındaki farklı bir haber dikkati çekiyordu. Manşet şu şekildeydi Cumhurbaşkanı medyayı övdü". Haberin içeriğinde Demirel'in bağımsız medyaya vurgu yaptığı ve medyanın

kamuoyu oluşturmak konusundaki rolü ve gücü üzerinde durduğu aktarılıyor, Demirel'in "demokrasi ve medya vazgeçilmeyecek bir parlamento haline geldi. Bu çok güzel bir şey. Böylece bir vatandaşlar meclisi ortaya çıkarmaktır" sözleri iletiliyordu.

Artık medyada Demirel'in de belirttiği üzere propaganda ve kamuoyu oluşturma yönündeki faaliyetler rutin hale gelmiş ve her gün ekranları, manşetleri süslüyordu. Ta ki, 18 Haziran'da Erbakan istifasını verip hükümeti bozana kadar. İstifa ile uzun bir süreç bitmiş, Refah-Yol hükümeti düşmüş oluyordu.

O döneme ilişkin manipülasyon ve propaganda faaliyetlerinin perde arkasına dair en ilginç açıklama ise yıllar sonra Can ataklıdan geliyordu. Ataklı şöyle diyordu: Komutanlarla her gün konuşulup söyledikleri manşet yapılırdı. Bir gün, paşam bugün ne yazalım? diye sordular. Paşa da kafanıza göre bir şey çakın dedi. Sonra komutan söylemiş gibi haber yazdılar."

Öte yandan TV'lerde de objektiflikten uzak bir yayın hâkim olmuştu. Örneğin 2-3 Mayıs tarihlerinde Kanal D'de andıç, Uğur Dündar'ın ağzından suçlayıcı bir ifadeyle okunduktan sonra, andıçta ismi yer alan Akın Birdal vuruluyor ve ölmesi beklenirken hayata tutunmayı başarıyordu.

28 Şubat sürecinde medyadaki propagandayı ve hem siyasetin, hem de halkın nasıl manipüle edildiğini anlamak için son olarak 2011 yılında 28 Şubatın yıl dönümünde Taha Akyol'un Haber Türk TV'de yaptığı açıklamalara yer verelim.

"Çevik Bir, Aydın Doğan'a telefon açarak Genelkurmay'a çağırıyor. Genelkurmay Başkanlığı'nda Karadayı karşılıyor, diyor ki "Türkiye'de büyük bir yeşil tehlike var. Bunda medyaya büyük görevler düşüyor. Biz medyanın yeterli duyarlılığı gösterdiği kanaatinde değiliz. Çevik Bir Paşa, benim adıma sizinle görüşecek.' 28 Şubat süreci başlamıştı, MGK olmuştu, 1997 yılının Mayıs-Haziran aylarında olabilir. Yan odaya geçiyorlar, Çevik Bir Paşa ve Aydın Doğan beraber yemek yiyorlar. Duvarda bir harita var, yeşile boyanmış. Diyor ki, 'Sizin gazetede şu yazarlar irticaya destek veriyorlar, ordu düşmanlığı yapıyorlar. Bunları işten çıkaracaksınız.' Bu listenin içinde ben varım, Yalçın Doğan var, o zaman Genel

Yayın Yönetmeni olan ve ordunun hoşlanmayacağı manşetler atan Derya Sazak var, Umur Talu da var. Aydın Bey listeye bakıp diyor ki, 'bunları işten çıkarmam. Zor dönemlerde, asker sıkıştırınca gazeteci atan bir patron olamam.' Onun üzerine Çevik Bir diyor ki, 'O vakit bir subay göndeririz, gazeteyi o yönetir'. Aydın Doğan da 'peki yarın gönderin' diyor. Sertleşen ortamın sonunda Çevik Bir üslup değiştiriyor. 'Siz irticanın farkında değilsiniz. Bütün yazarları toplayın, 28 Şubat'a karşı çıkan ve sempati duyan bütün yazarlarıyla bir öğlen yemeği yiyelim. Türkiye'nin nasıl yeşilleştiğini, yüksek yargıya anlattığım gibi yazarlara da ben anlatırım' diyor. Çevik Bir'le birlikte yemek yedik. Bütün yazarlar var, sadece Umur Talu, protesto etmek için gelmedi..."

Şekil.6. 28 Şubat Basından Derlemeler

Kaynak: <http://www.stargazete.com/orjresim/100308-121019-man1kk.html> (e. t. 21.06.2011)

4.1.3. Öcalan'ın Yakalanması ve Dava Süreci

Türkiye'nin Suriye sınırına askeri yığınak yapması sonucu Suriye'den yollanan Abdullah Öcalan ülke ülke gezerek iltica başvuru yapıyor ancak, gerek Türkiye'nin kararlı tutumu, gerekse ABD desteği sonucu gittiği hiçbir yerde barınamıyordu.

1 Şubat tarihli Milliyette durum şu manşetle anlatılıyordu "Köşe kapmaca" Ertesi günkü manşet ve altındaki başlık ise şöyleydi. " Apo kapıda kaldı-Öcalan havada. Ülke ülke sığınacak yer arıyor"

Yine 2 Şubat günü Hürriyetin başlığı ve haber içeriğinde ise şunlara yer veriliyordu. "Pin pon topu gibi" "Sığınacak yer bulamayan katil Apo, iki gün boyunca Avrupa hava sahasında ülkeden ülkeye pin pon topuna döndü. Önce Hollanda'dan kovuldu Apo bilmecesi sürüyor. Avrupa'da çaldığı kapılar yüzüne kapanan Öcalan, önce Hollanda'dan kovuldu. Learjet 55 tipi uçakla Atina'ya yönelen Apo, Türkiye'nin baskısıyla burada da tutunamadı. Yunanistan bile istemedi Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi, 'Apo Atina'da' bilgisi üzerine derhal Dışişleri'ne çağrıldı. Atina, "Yunanistan'a gelmesini ne istiyoruz, ne de yararlı olacağına inanıyoruz" diye açıklama yaptı. İsviçre de kapıyı yüzüne kapadı. Çok güvendiği Yunanlılardan da yüz bulamayan Apo'nun, bu kez rotasını İsviçre'ye çevirdiği öğrenildi. Ankara derhal devreye girdi ve İsviçre, kesinlikle kabul etmeyeceğiz garantisini verdi."

Artık tüm kamuoyu ve siyaset Öcalan'ın durumuna kilitlenmiş, yakalanıp yakalanmayacağını sorguluyor, ABD ve İsrail'in yardım edip etmeyeceği, o güne dek PKK faaliyetlerine izin veren AB'nin ve düşmanca tutumlar takınan Yunanistan'ın ne yapacağı merak ediliyordu. Medya tüm olan biteni yazılı basın, haber bültenleri ve tartışma programları ile yoğun şekilde işliyordu.

Ve 16 Şubat günü Öcalan yakalanarak Türkiye'ye getiriliyor. Başbakan Bülent Ecevit'in tarihi açıklaması tüm televizyon kanallarından canlı veriliyordu. Gazeteler ise ilk sayfalarını tamamen bu habere ayırmışlardı.

Hürriyet, "Zafer" dev manşetiyle girerken haberin altında "Bebek katilini yakalayıp getiren Türkiye bütün dünyaya büyük devlet olduğunu kanıtladı. Halk sokaklara döküldü. Halkın büyük özlemle beklediği haberi Başbakan Bülent Ecevit bu sabah saat 11.00'de açıklayınca tüm yurttaki büyük bir bayram sevinci yaşandı. Yüz binlerce kişi ellerinde bayraklarla sokaklara dökülüp sevinç gösterileri yaptı." yazıyordu. Milliyette ise, "Apo Türkiye'de" Manşeti altına "Tarih değişti. Öcalan yakalanıp getirildi" ifadeleri ekleniyordu. Hemen yanda ise başbakan Ecevit'in tarihi konuşması tam metin veriliyordu.

Hürriyet Ve Apo yakalandı

17 Şubat 1999 Çarşamba Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953

İşte büyük Türkiye ZAFER

Bebek katilini yakalayıp getiren Türkiye bütün dünyaya büyük devlet olduğunu kanıtladı.

Halk sokaklara döküldü
Halkın büyük özlemle beklediği haberi Başbakan Bülent Ecevit dün sabah saat 11.00'de açıklayınca tüm yurttaki bayram sevinci yaşandı. Yüz binlerce kişi, bayraklarla sokaklara dökülüp sevinç gösterileri yaptı.

Devlet, sözünü tuttu
Ecevit, sabaha karşı saat 03.00'te Türkiye'ye getirilen çetebazın, başkanı Türk adalati önünde döktüğü kanların hesabını vereceğini belirtti. Ecevit, "Devlet söz vermişti, sözünü tuttu" diyerek sunulan sözleri okuttu.

Gençlere tarihi çağrı
"Bebek katili Abdullah Öcalan'ın tuzakına düşerek, dağlarda, mağaralarda, hem kendilerini ateşe atan, hem de analara, babalara, tüm milletimize derin acılar okuttu gençlere çağrıda bulunmak istiyorum."

Dağdakilere çağrı
Devlete teslim olun
"Artık çıkamaz yolum sonuna geldiniz. Kendinizi devletin adalati teslim edin. O zaman kaçkınız mültezimiz de sizin Meclis gündemindeki programla yasaşandan mutlaka yarınlarımızın sağlığına katkıdır."

Kışkırtmaya kapılmayın
"Gelin artık analarınıza babalarınıza kavuşsun, hastaneleri dinlendirin. Sizi baskıyanlara, sizleri alıp atanlara, suikast tutukları eylemlerine, açlık grevlerine kışkırtmaya kalkışanlara da artık yeter deyin."

Büyük bir başarıdır
"Bu operasyonu, Genelkurmayımızla MIT'nin tam uyum içinde çalışmaları sayesinde başardık. Tebriklerimi ve şükranlarımı sunuyorum. Allah, milletimizi insanlığı terörden ve savaşlardan korusun." ● 8 ve 12

Operasyonu bilen 10 kişi
Cumhurbaşkanı Demirel, Başbakan Ecevit, Genelkurmay Başkanı Org. Kıvrıkoğlu, İçişleri Genel Komutanı Org. Bekir, Başbakan Yardımcısı Özkan, Dışişleri Bakanı Çetin, MIT Mübaşkanı Atasoyun, Genelkurmay Harekât Başkanı ve Başkavaklı Albay Dönmezoğlu Kongeneral Büyükanal, MIT Mübaşarı Yardımcısı Albay, Dışişleri Mübaşarı Başkaran. ● 8'de

2 Şubat'ta geldi
Çatı 4 Şubat'ta öğleden MIT, hemen Kenya ya özel bir ekip gönderdi. Apo'nun Yunanistan'ın Nairobi'deki Elçiliği'nde bulunduğu sığınakta.

Tim Nairobi'ye gidiyor
Öcalan'ın yakalanması için oluşturulan Genelkurmay Özel Harekât Dairesi'ne bağlı 10 kişilik özel tim, uçakları Çatı Çatı'na atıldı. 300 kişi bir uçakla Kenya'ya gönderildi.

Öcalan yakalanıyor
Öcalan dün akşam saatlerinde Yunan Büyükelçiliği'nden ayrıldı. Aracı takibe alan özel tim, Kenya'ya ulaştı. Öcalan'ın yakalandığı ve havaalanında bekleyen özel uçakla gönderildi.

Ankara'ya telefon
Bir anda sesler geldi. Kuleye Ankara'da bir numara verildi ve hemen tonuna geçilmesini istendi. Kule, Ankara'ya aradı ve hemen izin izni verim talimatı aldı.

Operasyon zirvesi
Aynı saatlerde Ankara'da bir zirve yapıldı ve büyükelçilerin çağrısı'nda Öcalan'ın anı bir operasyonla yakalanıp Türkiye'ye getirilmesi kararlaştırıldı.

Tümgeneral Alan yönetti
Apo'nun yakalanmasında görev alan Özel Kurvetler'in Komutanı Tümgeneral Engin Alan, operasyonu Ankara'dan yönetti. Apo'yu almaya Kenya'ya giden bölde belirlenen tim komutanlığını ise bir tümgeneral ile bir albay üstlendi. Timde, Kenya makamlarıyla diyaloga kurmak için bir de Dışişleri yetkilisi yer aldı.

İnisi izni verilmeli
Öcalan uçakta kolbaşı kelepçelendi. Bandırma'ya inişin planlanan uçağı, hava muhalefeti yüzünden İstanbul'a yollandı. Ancak olaydan haberi olmayan kule, izin izni vermedi.

İmralı'da mı
Öcalan, bir iddialara göre helikopterle imralı'ya götürüldü. Adana çevresinde savaş gemileri ve SAT komandoları denizine gözlemeye başladı.

Şimdi hesap zamanı...
ABDULLAH Öcalan bir dahile bir tek sorununun üzerine kavuşmuştu.
Bundan böyle sığınacak yer aramayacak. Dağda bulduğu sığınakları yere düşürüp, her birini bir yerinde, her birinde yeni yerleşim merkezine kadar kalacak. Çatı'ya, onun isteyeceği kadar su verecektir.
● Devamı 9. sayfada

GÜNÜN YAZISI
Oktay EKŞİ

Rahat uyu bebeğim katilin yakalandı
● Yazısı 8. sayfada

Demirel: Hükümeti kutuyorum
● Hükümeti tebrik eden Cumhurbaşkanı Demirel, "Operasyonu emniyet güçleri, birleşse, başta Genelkurmay ve MIT'ye, devletin ve milletimizin adına şükranlarımı sunuyorum" dedi. ● 9'da

Atina'yı hizaya getiren cümle Savaş nedeni sayarız
● Türkiye, Apo'nun Kenya'da bulunduğu günlerde, Yunanistan'ın "Himaye ederseniz bunu savaş nedeni sayarız" diye savardı. Bu mesaj, Öcalan'ın yakalanmasında kritik rol oynadı.
● Dışişleri Bakanlığı 12 gün süreyle Nairobi'deki Yunan Elçiliği'nde gizlendiği ortaya çıktı. Sınırda hükümetin soru durumuna kalda, Yunan muhalefeti sınırdaki hükümeti saldırdı. ● 11'de

Büyük devlet
● Çok cesaretle karşıladık. Çok istedi kaybettik. Vatanın bir bölgeyi sığınak muhtalip çıktık. Ansa, yitirdik. Vatanın, tam aksine bilindik. Zafer, diğer devlet adamlarını, yitirmiş vatansever sığınak, sığınak sığınakları ve inatın bir halde sığınak.
● Yazısı 9. sayfada
Ertan ÖZKOK

Şekil.7. Zafer Haberi

Kaynak: Hürriyet Gazetesi, 17.02.1999

18 Şubatta Takvim Gazetesi "İmralı boşaltıldı" manşetine Öcalan'ın mahkemesi ve cezası için yer olarak daha önce Adnan Menderes ve Yılmaz Güney'in de kaldığı İmralı adasındaki cezaevinin seçildiği ve cezaevindeki tüm mahkûmların başka yerlere nakledildi diyerek açıklık getiriyordu. Hürriyet ise "Tükeniş" manşetinin detayında "Bazı anlar vardır... Bir fotoğraf, sayfalarca yazının etkisinden daha çok iz bırakır. İşte, bir zamanlar Türkiye'ye küstahça tehditler savuran 30 bin kişinin katili terörist Abdullah Öcalan için zamanın durduğu an." ifadelerine yer veriyordu. Milliyet Gazetesi'ndeysen Hürriyet'teki resmin aynısı üzerine "Teslimiyet" dev manşeti atılıyor ve alt tarafa terörist başının ilk sözcükleri iliştiliriyordu. "Türkiye'ye hizmet etmeye hazırım"

Öcalan'ın yakalanması tüm medyada coşku ve kahramanlık hislerini ayağa kaldıran bir propaganda ile tüketildikten sonra Öcalan'ın sonunun ne olacağına ilişkin tartışmalar başlıyor. AB asılmasına çıkıyor ve Türkiye'ye baskı yapıyor. Radikal gazetesi durumu "Avrupa'ya hukuk güvencesi" manşetiyle özetlerken içerikte Deniz Zeyrek Bern'in Cenevre'den geçtiği bilgiler "Avrupa'daki Yunanistan temsilcilikleri ve uluslararası kuruluşlara yönelik PKK işgalleri ve protestoları sürerken, Türkiye Avrupa'ya PKK lideri Abdullah Öcalan'ın bağımsız yargı tarafından adil bir yargılama sürecine tabi tutulacağı garantisini verdi" şeklinde aktarılıyordu. Bu arada Avrupa'da ve Türkiye'de PKK'luların gösterileri, mahkûm olanların ölüm oruçları başlıyor ancak, devlet hiçbirine kulak asmayarak mahkeme gününü tayin ediyordu.

Bu arada hükümet ortakları arkalarına aldıkları rüzgârla erken seçime gidiyor ve seçimlerden zaferle çıkıyorlardı. Bu aynı zamanda halkın tüm baskılara karşı devlete verdiği desteği temsil ediyordu.

Mahkeme gününe gelindiğinde Öcalan'ın bıyiksız hali dikkat çekiyor, içeride mahkeme öncesi nasıl bir savunma hazırladığı, kendini nasıl savunabileceği merak ediliyordu.

Şekil.8. Teslimiyet Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 18.02.1999

Gazete manşetleri mahkemenin o ilk günü ve ertesi gün şu şekildeydi.

Hürriyetin manşeti "Hesap günü" şeklindeydi. Haberin devamında "Bugün, kurşunlanan bebeklerin, şehit düşen Mehmetçiğin, polisin, korucunun, vatandaşın, yakılan ocakların, 15 yıldır akan kanın, dinmeyen gözyaşının hesap günü... Çünkü bebek katili Abdullah Öcalan İmralı Adası'nda Türk adaletinin karşısına çıkıyor. Kanlı terör örgütünün başından, yaptıklarının hesabı tek tek sorulacak. Milliyet ise "...Ve Apo hesap veriyor üst başlığı altında "Tarihi Duruşma" Manşetine yer veriyordu. Haberin içeriği ise "30 bin ölümden sorumlu Öcalan Türk adaletinin karşısına çıkıyor" yazıyordu.

Mahkemenin ilk duruşmasının ertesi günü olan 1 Haziran tarihinde Hürriyet, Öcalan'ın "Yaşamak istiyorum" sözlerini manşete çekerken içerikte "Aralarında bebeklerin de bulunduğu 30 bin kişinin ölümünden sorumlu tutulan Abdullah Öcalan, dün, karşısına çıkıp, "Saygılarımla efendim" dediği hâkime, barış için hayatta kalması gerektiğini söyledi." deniyordu. Milliyet ise "Günah çıkardı" manşetinin altında "Öcalan'dan itiraflar: Şehitlerin acılarını paylaşıyorum. Eylemleri kabul ediyorum. Pişmanım. İşkence ve baskı yapılmadı. Fırsat verin dağdakileri 3 ayda indireyim" ifadelerine yer veriyordu.

Basın mahkemeyi oldukça başarılı bir şekilde gündemde tutuyordu. AB'nin yaptığı baskı, operasyonun perde arkası ve şehit ailelerinin ifadeleri tansiyonu yüksekte tutarken, siyaset ve aydınlar arasında başlayan asmak çözüm olmayabilir. Asmak uluslararası kamuoyunda işimizi zora sokabilir gibi görüşler yavaş yavaş daha çok dillendiriliyordu. Sonunda haziran ayının 29'unda karar açıklanıyor ve basında çok geniş bir yer buluyordu.

Hürriyet haberi "Bebeklerin ahı" üst başlığı altında "İdam" manşetiyle veriyordu. Haberin içeriğinde ise, "30 bin kişinin kanına giren bebek katili Abdullah Öcalan, çünkü duruşmada "vatana ihanet" suçundan ölüm cezasına çarptırıldı" deniyordu. Yine aynı haberin altında ise ikinci bir başlık dikkat çekiyordu. Başlıkta "Tarihin cilvesi" ifadesi kullanılıyor, detayında ise, "Apo'nun idam cezasına çarptırıldığı 29 Haziran günü, isyancı Şeyh Sait'in asıldığı güne rastladı. Şeyh Sait de 29 Haziran 1925'te Diyarbakır'da asılmıştı" deniyordu. Karar Milliyet Gazetesinde ise yine büyük bir manşetle "İhanete idam" şeklinde veriliyor, açıklamada ise, karar metnine yer veriliyordu. Hürriyet bu haberin hemen sol yanına "şehit ailelerinin mutluluğu" haberini ekliyor ancak yine büyük bir propaganda başarısı ile iki haberin arasına mahkeme başkanı Okyay'ın "İdama karşıyım" demecini, sağ tarafa dünyanın "İdam etmeyin" çağrısını ve sayfanın altına da Hasan Cemal'in "İdam yerine" adlı yazısının bir bölümünü ekliyordu.

Nitekim idamın aksi yönde başlatılan bu propaganda giderek siyasete ve sermaye çevrelerine hâkim oluyor; sonunda, meclis idam cezasını kaldırarak verilen hükmü ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çeviriyordu. Bu süreç boyunca basında

yapılan propaganda ile siyaset üzerinde açık bir etki yaratılıyor, idamın kaldırılması yönünde harekete geçmeye hazır olan siyasi düşünce için ortam yaratılıyordu. Bu açıdan bakıldığında Öcalan davası sonrasında başlatılan ve sonunda idamın kaldırılmasına dek uzanan süreç, propaganda, manipülasyon ve kamuoyu yaratma adına başarılı bir örnek olarak tarihe geçiyordu.

Hürriyet
Türkiye Türklerindir
30 Haziran 1999 Çarşamba
Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953

Bebeklerin ahı İDAM

30 bin kişinin kanına giren bebek katili Abdullah Öcalan, dünkü tarihi duruşmada "vatana ihanet" suçundan ölüm cezasına çarptırıldı.

Tüm suçları sabit
Ankara 2 No'lu DGM, sanık Öcalan'ın "Silahlı terör örgütü PKK'yı sevk ve idare ederek, devletin topraklarından bir kısmını ayırmaya çalıştığı"nın sabit görüldüğünü açıkladı.

"Flaş" haberler
Yabancı ajanslar, haberi "flaş" koduyla dünyaya duyurdu. CNN başta olmak üzere Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere televizyonları yayınlarını keserek defalarca verdi.

PKK'dan tehditler
Çeşitli açıklamalarla tehditlere başlayan PKK, Avrupa'nın birçok kentinde gösteriler düzenledi. Avrupa başkentlerinde alınan yoğun güvenlik önlemleri artırıldı.

Son sözleri
Ülkenin geleceği barıştan geçiyor
Vatana ihanet suçlamasını kabul etmiyorum. Vatanın birliği için, özgür yaşam için mücadele verdiğime inanıyorum. Cumhuriyete karşı değil, demokratik cumhuriyet için mücadele ettiğime inanıyorum. Tarihi yanlışların büyüdüğü sorun umarım çözüme ulaşır. Bu dava, buna katkı sağlasın, istiyorum. Bundan sonra demokratik cumhuriyet ekseninde *adil ve garantö bir barış ve kardeşlik için başlangıçtaki kararlı* sözümü, çağrımı tekrarlıyorum. İnsanı, devleti ve tüm toplumsal güçleri üzerine düşünmeye çağıriyorum. Ülkenin geleceğinin savaktan değil, barıştan geçtiğine inanıyorum. Herkesi selamlıyorum.

Şehit ailelerinde buruk sevinç
İdam kararı, şehit ailelerinde *buruk bir* sevinç yarattı. Onlar acılarının bir nebze dinceğini söylerken, yurt çapında PKK'yı protesto gösterileri yapıldı.

Kararı işittiği an
Apo, son söz olarak vatana ihanet suçlamasını kabul etmediğini söyledi, barış ve kardeşlikten söz etti. Saat tam 10.28'de Başkan Ökyay, idam kararını ve 59. maddeden cezadan indirimi yararlandırmadığını açıklarken, Öcalan yuvalarından tırlama gözleriyle heyete baktı, sonra başını öndüne eğdi.
■ ÖCALAN HABERLERİ 1, 19, 20, 21, 22, 23 VE 24. SAYFALARDA ■

Şekil.9. Öcalan'a İdam Haberi

Kaynak: Hürriyet Gazetesi, 01.06.1999

4.1.4. AB ile Müzakereler (Aday Ülke Statüsü)

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul edilmiş, böylece 500 yıllık adaylık sürecinde yepyeni bir aşamaya geçilmişti. O gün medya sabahtan akşama kadar özel yayınlarla bu olayı vermiştir. Haber kanalları en popüler isimlerini Brüksel'deki zirveye yollamış ve gün boyu canlı yayınlar yapmış, diğer kanallar yetkin isimlerle zirveyi takip etmiş ve haber bültenlerinde olayı bir kutlama havası içerisinde yansıtmışlardır. Medyanın hemen tüm kalemleri adaylığın ilan edildiği günü büyük bir coşku ve zafer havası şeklinde yansıtmış, artık AB'nin resmen bir parçası haline geldiğimizi duyurmuşlardır. Böylece hemen siyasette AB rüzgârları esmeye başlamıştır. Ancak bundan daha önemlisi AB'ye desteğini ve inancını kaybetmeye başlayan halk yapılan yayınlar sonucunda sürece tekrar inanmış ve kamuoyundaki destek zaman zaman en tepe noktalara kadar çıkmıştır.

Aşağıda 10-13 Aralık 1999 tarihleri arasındaki gazete manşetler incelenmiştir.

10 Aralık 1999 Milliyet sürmanşetten "Kader kelimelerde" diyor detayda ise, "AB'de karar metni için sözcük savaşı" "AB'de heyecan dorukta. Türkiye'nin adaylığı için her şey sonuç bildirgesinde yer alacak Kıbrıs'la ilgili ifadede düğümleniyor. Günlerdir çeşitli metin taslakları üzerinde kelimelerle oynanıyor. Atina'nın tüm çabası bildirgeye yeni şartlarını sokmak" deniyordu. Milliyet gazetesi aynı gün bir de "Avrupa'da büyük final" manşetiyle basılan Helsinki Özel eki veriyor ve süreci her yönüyle ele alıyordu.

Şekil.10. Helsinki Zirvesi Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 10.12.1999

Hürriyet aynı gün manşette "Bir adım kaldı" derken içerikte "36 yıl önceki Ankara Anlaşması ve 12 yıl önceki tam üyelik başvurusundan sonra, bugün, Avrupa'ya bir adım daha atıyoruz" diyordu.

Zaman ise, 10 Aralık günü Esen Başyurt'un imzası ile çıkan haberde "Türkiye'nin tarihi günü" başlığının altını " Aylardan beri süren pazarlıklardan sonra bugün AB'ye adaylığımızın açıklanması bekleniyor. Siyasi gözlemcilerin genel kanaati yıllardan beri AB adaylığımızın önündeki en büyük engel olan Yunan vetosunun kalkacağı ve Yunanistan'ın AB adaylığımıza engel olmayacağı yönünde" şeklinde dolduruyordu.

Türkiye Gazetesinde ise Mim Kemal Öke'nin imzasını taşıyan "Avrupa" başlıklı makale dikkat çekiyordu. Öke yazısında "Kıbrıslı Rum fanatikler, Denктаş, New York'tan çekilsin, akabinde de Atina, Türkiye'nin AB adaylığına veto koyma bahanesi bulsun diye ara bölgede tahriklere başvuruyorlar. Ama, şu aşamada metin durmak, soğukkanlı olmak lâzım. Görünen o ki, Atina'nın üzerinde AB başkentlerinin, Güney Kıbrıs'ın üzerinde de Atina'nın "makul olun" telkini var." diyordu.

Zirve öncesi medyanın beklentisi ve yaptığı haberlere yansiyordu. Medya yoluyla yayılan bu hav siyaseti ve halkı adeta kuşatmıştı. Zirve günü ise herkes Helsinki'ye kilitlenmişti.

Türkiye Gazetesi "Hava soğuk gündem sıcak" başlığının altını "Finlandiya'nın baş şehrini beyaza boyayan kar çabuk eridi. Kar fırtınası sürerken Yunan Başbakanı Simitis'in yaptığı açıklama bir an için ortalığı buz gibi yaptı. Ama çabuk eriyen kar gibi, Simitis'in sözleri de etkisini kaybetti. Çünkü Türkiye'nin adaylık meselesi ilk defa bu kadar ciddi bir şekilde gündeme oturmuştu. " yorumuyla dolduruyordu.

Hürriyetin manşeti "İlk Müslüman aday" olurken haberin devamında "Avrupa Birliği dün 36 yıldır kapısında bekleyen Türkiye'ye adaylık teklif etti. Böylece AB ilk kez nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan bir ülkeye adaylık teklif etmiş oldu. Ancak hiçbir koşul öne sürmeyeceğini açıklayan AB'nin bazı şartlar getirmesi kriz yarattı. Türkiye'nin ret cevabı, AB'nin Dış ilişkiler Sorumlusu Xavier Solana'nın Ankara'ya gelmesine neden oldu. Görüşmeler sonuç verdi ve Ecevit Türkiye'nin olumlu cevabını ilettiler."deniyordu. Yine Hürriyet'teki bir diğer haberde ise "Ankara'da heyecanlı Cuma" başlığının altında "Helsinki zirvesinden Türkiye'nin adaylığı ile ilgili sonuç dün Ankara'da olağanüstü bir diplomasi trafiğine ve kritik anların yaşanmasına yol açtı. Ankara'nın, dün öğle saatlerinde 'bu şartlarla adaylığı kabulümüz zor' mesajıyla başlattığı 'kriz yönetimine' dayalı diplomatik taktiği, Batılı başkentleri tedirgin etti. Batılı liderler, 'adaylığı kabul edin' telkiniyle Ankara'yı telefon yağmuruna tutarken, AB de ilk kez adaylık statüsü verdiği bir ülkeye özel temsilci gönderme zorunluluğunu duydu." yorumu yer alıyordu.

Milliyette ise Manşet "Asrın buluşması" oluyor, Haberde "Düğünden düğüne. AB adaylığında iki pürüz aşıldı. Ecevit bugün gidiyor" deniyordu. Ayrıca ilk sayfa boyunca verilen diğer haberlerde de Yunanistan'ın kriz yaratan isteklerinin, Türkiye'nin kararlı duruşu ve AB ülkelerinin bastırması ile nasıl aşıldığı detaylı şekilde aktarılıyordu.

Şekil.11. Asrın Buluşması Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 11.12.1999

Zaman'da zirveyi manşetten görüyor ve sıkıntılı sürece vurgu yaparak "Bıçak sırtı diplomasi" cümlesini tercih ediyordu. Haberin içeriğinde "Avrupa Birliği'nin Yunan tezlerini destekleyen şartlarla Türkiye'yi adaylığa kabul etmesi, görüşmeleri kilitledi." ifadeleri kullanılıyor ve Türkiye sertleşti, Kıbrıs ve Ege şartı, Solana Türkiye'de alt başlıkları ile süreç aktarılıyordu.

12 Aralık tarihli Milliyet'te manşet "Üyelik uzak değil" oluyor, Ecevit'in ağzından "Ecevit Helsinki'de umut verdi: Avrupa Birliği hedefine çok daha kısa sürede ulaşabiliriz" ifadelerini aktarıyordu.

Aynı tarihli Hürriyet Sedat Ergin imzalı haberinde Cumhurbaşkanı Demirel'in görüşlerine yer veriyordu. "Türkiye artık Avrupa'dadır" manşeti altında "Önceki gece saat 22.30 suları. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Helsinki zirvesinin Türkiye'yi 12. tam üye adayı ilan eden kararından son derece hoşnut ifadelerle söz ediyor. Cumhurbaşkanı, kararın getirdiği koşullara ilişkin çekincelerini korumakla birlikte, daha çok olumlu yönlerini projektör altına tutan bir yaklaşımı savunuyor:" deniyor ve Demirel'in ağzından şu ifade aktarılıyordu "You are a candidate"

Türkiye Gazetesi ise "Türkiye Avrupa'nın parçası" manşetini Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın ağzından iletmişti "Türkiye sadece coğrafyası ve

yaklaşımlarıyla değil, tarihiyle de Avrupalıdır” sözleriyle devam ettiriyor ve hem Crirac'ın hem de Schröder'in yorumlarına yer veriyordu.

Bir gün sonra ayın 13'ündeki manşetler ise heyecanlı ve umut dolu havanın devam ettiğini gösterir nitelikteydi.

Hürriyet "Türkiye en çekici aday" manşetini Amerikan Time dergisi ve AB Dönem Başkanı Lipponen'in sözleriyle detaylandırıyor. "Amerikan Time dergisi, Türkiye'nin dinamik ekonomisi ve kuvvetli sivil toplumu nedeniyle Avrupa'ya, Doğu Avrupa ülkelerinden daha cazip geldiğini yazdı. AB Dönem Başkanı Finlandiya'nın Başbakanı Lipponen de 'üyelik daha çabuk olabilir' diyerek derginin görüşlerini destekledi."

Milliyet İsmail Cem'in sözlerini manşetine çekiyordu "Lahey lehimize". Haberde yine Cem'in Yunanistan ile aramızdaki diplomasi savaşında her iki tarafında lehine ve aleyhine olan durumları yine Cem'in bakış açısından yansıtılıyordu.

Zaman Gazetesi aynı gün birden fazla haberle okuyucusunun karşına çıkıyordu. Bunlardan İlki "AB'nin kararında etkili faktörler" başlığıyla verilen haber olurken bir diğeri "Clinton'dan tebrik mektubu" başlıklı haber oluyordu. Haberde "ABD Başkanı Bill Clinton, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) adaylığı kabul etmesini, Türkiye, ABD ve AB için kalıcı yararlar getirecek tarihi bir adım olarak nitelendirdi." deniyordu. Yine bir başka haberde ise " AB'ye uyum hızlanmalı" başlığı kullanılıyor ve ODTÜ Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hüseyin Bağcı'nın görüşleri aktarılıyordu "AB'nin Helsinki'de 1997'de Lüksemburg'da yaptığı yanlış düzelterek tarihi bir karar verdiğini ifade eden ODTÜ Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hüseyin Bağcı, "AB'ne hızla uymalıyız. Siyasi irade ne kadar güçlü olursa yasal düzenlemelerde uyum sürecimiz o kadar hızlanmış olur" Türkiye Gazetesindeyse gündem "Akbulut: 600 yıldır Avrupalıyız" başlığı ile öne çıkan haber oluyordu. Haberin devamında Akbulut'un görüşlerine yer veriliyordu. "TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut, Yoksullara Yardım Vakfı tarafından düzenlenen “7. Yoksullarla Dayanışma Haftası”nın açılış töreninde yaptığı konuşmada, Türkiye'nin 600 yıldır

Avrupalı olduğunu belirtti. Bu yeni bir oluşum değil, kökeni 1839 yılındaki Tanzimat fermanına dayanıyor. Bu 200 yıllık bir hedeftir”

4.1.5. 2001 Ekonomik Krizi

2001'deki ekonomik kriz cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Başbakan'a anayasa kitapçığı fırlatması ile ortaya çıkan bir ekonomik çözüme sürecinin başlangıcı olmuştu. Aslında uzun süredir kötü giden ekonomi, biriken sorunlar ve artık sorunun kendisini oluşturan sistem çöküş sinyalleri veriyordu. MGK toplantısında yaşanan olay ise bu gidişatın patlayıp bir kriz olarak tüm ülkeyi sarmasına yol açmıştı. Medyada hükümeti suçlayan ifade ve görüşler her yerdeydi. Siyaset de medyanın yarattığı bu havadan etkilenerek bir yol ayrımı dönemine giriyor; DSP bölünüyor, AKP kuruluyor ve nihayet yılsonunda kasım seçimleri ile siyasette yeni bir sayfa açılıyordu.

Şekil.12. Ekonomik Kriz Haberi

Kaynak: Zaman ve Hürriyet Gazeteleri, 23.06.2001

Zaman "Krizin iki faturası" "Fatura 1: Devletin zirvesinde MGK toplantısında patlak veren kriz zaten bıçak sırtında olan ekonomiye büyük bir darbe vurdu. Para piyasalarında panik başladı. Fatura 2: Cumhurbaşkanı ile hükümet arasındaki kriz nedeniyle yapılamayan Milli Güvenlik Kurulu'nun gündemi, Katılım Ortaklığı Belgesi'ne cevap niteliğindeki Ulusal Program'dı."

Hürriyet: "İşte Fatura" "Kavga ülkeye pahalıya patladı. Birkaç saat içinde Merkez Bankası'ndan yaklaşık 5 milyar dolar çekildi. Borsa çöktü. Faizler fırladı."

Milliyet "Buna hakkınız yoktu" "Sezer ile Ecevit MGK'da kavga etti... Borsa çakıldı, faiz fırladı, ekonomi sarsıldı. Yani bu 'tuhaf' kriz, sürekli kemer sıkamayan vatandaşları ezdi."

Şekil.13. Buna Hakkınız Yoktu Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 23.06.2001

Sabah, "İpler Koptu" "Cumhuriyet tarihinde eşi görülmemiş kriz. İşte zirvedeki büyük kavga: Sezer, Anayasa'yı Ecevit'e fırlattı. Özkan, 'Nankör!..' diye bağırdı."

Radikal, "Türkiye sizinle gurur duyuyor" "Sezer, Ecevit'i 'yolsuzluklara karşı pasif kalmakla eleştirdi; Özkan, Sezer'e 'Bu ihanettir' dedi; Başbakan MGK'yı terk etti, işte sonuç: Ekonomik ve siyasi kriz."

Posta, "Lütfen Sağduyu" "Devletin zirvesindeki iki isim Sezer ve Ecevit kavga edince piyasalar karıştı. İstikrar programını tehlikeye sokan bu krizin bedelini yine vatandaş ödeyecek."

Cumhuriyet, "Ülkeyi soydurtmayız" "Devlette kriz; yolsuzluklar MGK'da Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ı karşı karşıya getirdi. Eleştiriler üzerine Ecevit toplantıyı terk etti. Sezer, MGK toplantısını askerlerle sürdürdü."

Türkiye'yi ve insanları çok seviyoruz

POSTA

20 ŞUBAT 2001 SALI 125.000 LİRA

4 SAYFALIK BULMACA GAZETESİ Bugün ve her gün POSTA ile bedava

ANADOLU, FEN VE MESLEK LİSELERİNE HAZIRLIK DENEME SINAVI CEVAP ANAHTARI 12. sayfada

LÜTFEN SAĞDUYU

✓ Devletin zirvesindeki iki isim Sezer ile Ecevit MGK'da kavga edince piyasalar karıştı. Borsa dibe vurdu, faiz fırladı, bir anda 5.1 milyar dolar uçtu

✓ İstikrar programını tehlikeye sokan bu krizin bedelini yine vatandaş ödeyecek. Halk, Sezer ve Ecevit'e krizi büyütme çağrısında bulunuyor

İpler böyle koptu

SEZER: Yolsuzluğu ortaya çıkarmaya çalışıyorum, siz engelleyorsunuz. Camianın gözünde tutuluyorsunuz. Siz temsillemiyorsunuz, biriktin. Biz temsil ediyoruz. Benî küçük düşürüyorsunuz. Devlet Denetleme Kurulunu görevlendirin. Anayasal hüküm. Pislikler ortaya çıkılsın. İstikrarı sürdüren siyasi yolsuzluğa göz yumulmasına izin vermeyin. Böyle devlet yönetimi olmaz. Yolsuzlukları örtmeyin.

SEZER: Ecevit'in parafından dönme! Aşağı baksın Lütfen! Bunları söylemek zorundayım.

ECEVİT: Bitti mi?

SEZER: Hayır, bitmedi. Yargıyı emrinde alıyorsunuz. Yasamayı bekle altına aldınız. Yolsuzluk yapıpı söylemler hâlâ kabilinde. Bir bakarsın görevden alınmayı beceremediniz. Bu dosyalar bakanların tek tek bulaşığı yolsuzluklar ile ilgili. Utanma gideceğin, engelleyemiyecelisiniz. (Elinde) Anayasa'yı Ecevit'e doğru itmek! Anayasa'yı biliyorsunuz, bilene de sormuyorsunuz. Sanki Anayasa'ya aykırı kararname gönderiyorsunuz.

HİDŞAMETTİN ÖZKAN: (Ayşe Kallıp Ecevit'e seslenir) Anayasa'yı paraf istiyorsunuz. Benî küçük düşürüyorsunuz. Bu de lider siz Cumhurbaşkanı seçti. Kendinizi ne sanıyorsunuz? Hükümeti mücahadesini engelleyen sizsiniz. Bu ihanettir.

SEZER: Benî Meclis seçti.

İndiye yüzlerine yansıdı! Ecevit, Yılmaz ve Özkan, Başbakanlık'ta bir değerlendirme toplantısı yaptıktan sonra gazetecilerin önüne çıktı. Üç de çok dâğıncıl görünüyordu.

İlk kez yaşandı

Cumhurbaşkanı Sezer dünkü MGK'da hükümetin yolsuzlukla mücadele edemediğini söyleyip sert bir üslup kullanınca ipler koptu. Ecevit, toplantıyı terk etti. Ardından da "Cumhurbaşkanı herbiye dağı bir delupla bana ağır ihmalarda bulundu. Devlet görevlerinde yeri yoktur. Ya aynı üslupla yanıt verecektim ya toplantıyı terk edecektim. Önem için toplantıya tek ettim" dedi.

Piyasalarda çök!

Bu açıklama zaten bıçak sırtındaki ekonomiye ağır darbe indirdi. Borsa, sarıtlını en hızlı ikinci düşüşünü yaşadı ve hisse senetleri yüzde 14,8 değer yitirdi. Yüzde 40 civarındaki geçici repo faizleri yüzde 70'a fırladı. Bankalar dövizle hücüm edince Merkez Bankası'ndan bir anda 5,1 milyar dolar (5,5 katrilyon) döviz çıktı. Bono faizleri yüzde 110 seviyelerine yükseldi.

'Kriz sürerse vandık'

Devlet başkanı cumhuriyet tarihinde en büyük borçlanmasına hazırlanıyordu. Faizler yükselince-ğığiden devletin hâledeki kaytı 200 trilyona ulaşacak. Ekonomi uzmanları zirvedeki isimlerin sağduyulu olmaması ve krizin sürmesi durumunda Türkiye'yi çok daha zor günlerin beklediğini kaydediyor. # 8, 10, 11. sayılarda

YAZILI GERGINLIK

Koşk ve hükümetten yapılan yazılı açıklamalar gerginliği artırdı. Hükümet "Kimse başbakana saygısızlık yapamaz" dedi. Sezer krize Özkan'ın yol açtığını ima edip Ecevit'e "nezaketsiz" dedi

Hepsi hatalıydı

SEZER: Kavgaya elinde dosyaları hastalık geldi. Yanlış üslup ve yöntem kullandığı için kriz medleri oldu.

ECEVİT: Buruldesini kullandı çünkü krizi saklamayı beceremedi. Sert toplantı

Şekil.14. Erbakan Lütfen Sağduyu Haberi

Kaynak: Posta Gazetesi, 20.02.2001

Star, "İşte O Tartışma" "Cumhurbaşkanı Sezer, Başbakan Ecevit'i yolsuzluk soruşturmalarını frenlemekle suçladı. Ecevit kapalı kapılar ardındaki krizi kamuoyuna taşıdı."

Yeni şafak, "Hortum Patladı" "Hükümetin yolsuzlukların denetimi konusunda Köşk'le çatışması MGK toplantısında 'devlet krizi' çıkardı. Toplantıya 15 dakika geç gelen Ecevit, Cumhurbaşkanı Sezer'in hükümeti yolsuzluk ve hukuka saygısızlıkla suçlaması üzerine Bakanlarla birlikte 15 dakika sonra Çankaya Köşkünü terk etti."

Akit, "Kamuoyu MGK'daki Sezer-Ecevit kavgası ile şoka uğradı... Sezer'in 'hukuka saygılı olun' dediği Ecevit, devlet geleneğinde görülmeyen bir tavır sergileyerek toplantıyı terk etti ve 3 defa TV kameraları önüne geçti. Milli Gazete "Ne yaptığını bilmiyor" "Başbakan Ecevit'in Milli Güvenlik Kurulu'ndaki gerginliği kamuoyuna şok bir şekilde açıklaması piyasaları göçertti. Merkez Bankası'ndan döviz talebi 5 milyar dolara ulaştı, gecelik faiz oranları yüzde 760'a fırladı. Borsa 8 bin 500'e kadar düştü."

Şekil.15. Erbakan-Erdoğan Savaşı Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 23.06.2001

Şekil.16. DSP'de Deprem Haberi

Kaynak: Posta Gazetesi, 09.07.2002

4.1.6. ABD ile Tezkere Krizi

2001 terör olaylarından sonra Afganistan'a operasyon düzenleyen ABD'nin ikinci hedefi Irak olmuştu. Amerikanlar Irak'a müdahale için planlar yaparken en uygun saldırı noktası ve konuşlanılacak yer olarak Türkiye'yi seçmişlerdi. Bu doğrultuda Türk hükümetine başvuru yapan ABD makamları tarihe 'tezkere krizi' olarak geçen bir oylama sonunda Türkiye'den vize alamamış ve harekât noktalarını güneye kaydırmak zorunda kalmışlardı. Tabii bu arada Türkiye'ye kızan Amerikanlar bölgede ortak olarak kendilerine Irak'ın kuzeyindeki Kürt oluşumları seçmiş, bu oluşumların Türkiye'deki Kürt nüfusu etkilemesine ve PKK'nın faaliyetlerine göz yummuşlardı. Hatta daha sonra belleklerde çuval hadisesi olarak yer edecek olan baskınla Irak'taki Türk irtibat bürosunu basmış ve askerlerimizin başına çuval geçirip suçlu muamelesi yaparak Türkiye'den intikam almaya çalışmışlardı. O dönem yaşananların basındaki yansımaları ise şu şekildeydi.

21 Şubat 2003 tarihli Milliyet Gazetesi "Tezkere görüldü". Haberde ABD ile bugün görüşecek olan başbakan Gül, ardından Türkiye'nin kararını açıklayacak" deniyordu. Artık tezkere süreci resmen başlamıştı.

23 Şubat'ın Hürriyet'inde manşet, "Meclisin gündemi Irak" olurken haberde "Meclis, haftaya Irak tartışmalarının gölgesinde giriyor. Türkiye ile ABD arasındaki müzakerelerin tamamlanmasının ardından Meclis'e sevk edilecek Başbakanlık Tezkeresi, üs ve limanlarda modernizasyon amacıyla ABD askerlerinin Türkiye'ye gelmesine izin veren ilk tezkere gibi kapalı oturumda görüşülecek" deniyordu.

Sabah ise, 24 Şubat tarihli sayısında "İşte mutabakat" manşetiyle çıkıyordu. Haberde "Türkiye ile Amerika arasında Irak anlaşması büyük ölçüde şekillendi. Mali destek Kongre kararına kadar köprü kredi olarak verilecek" yazıyordu.

26 Şubat'ın Milliyet "Asker rahatsız" manşetiyle baskıya çıkarken içerikte "Kürt parlamentosunun tavrına ve Kürtlere uçaksavar verilmesine dikkat çeken askerler, bu şartlarda tezkere onaylanmamalı" sözlerini aktarıyordu.

Tezkerenin oylandığı 1 Mart ve ertesi gün haber gündeme oturmuştu. Hürriyet "Tartışmalı tezkere reddedildi" manşetini atarken, içerikte "TBMM Irak konusundaki olağanüstü toplantısında Türk askerinin yurtdışına gönderilmesi ve yabancı ülke askerlerinin Türk topraklarında bulunmasına ilişkin tezkere 264 evet oyuna karşılık salt çoğunluk olan 267 bulunamadığı gerekçesiyle reddedildi" şeklinde haber veriyordu.

Milliyet'in manşeti "Erdoğan tribünde" olmuştu. Haberde " AKP lideri oylama öncesi milletvekillerini tribünde kalmayalım, sahaya inelim diye ikna etmeye çalıştı. Ama AKP'liler, Erdoğan'ı tribüne çıkardı" ifadelerine yer veriyordu.

Şekil.17. Tezkere Oylamasının Sonucu Haberi

Kaynak: Star Gazetesi, 02.03.2003

Star Gazetesi'nde manşet "Tayyip'e rağmen no" olurken haberin detayında "Türk insanının hayatını 'at pazarlığı' olarak gören Bush'un hesabı da şaştı" deniyordu.

Sabah ise, "Hesaplar altüst" manşetinin altında "Meclis, Irak operasyonu için düğmenin basılmasını sağlayacak hükümet tezkeresinin önüne set çekti" haberini giriyordu. Televizyonlarda da günden Tezkerenin reddi idi. Tezkere boyunca Meclis TV'ye kilitlenen ülke, oylama sonrası haber kanallarındaki yorum ve demeçleri takip ediyordu. Gece ise çok izlenen TV kanallarındaki ana haber bültenlerinde yüksek tansiyonlu tezkere haberleri büyük ilgi görüyordu.

Tezkere şantajı

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, tezkere hemen çıkmazsa Türkiye'nin notunun indirilebileceğini söyledi

Şekil.18. Tezkere Şantajı Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 12.03.2003-16.03.2003

Şekil.19. Cheney Tehdit Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 15.03.2003

Medya olaya ilk anda Türkiye'nin bir uydu devlet olmadığını gösterdiği yönündeki bir algıyla yaklaşmasına karşın, takip eden günlerde rüzgâr tersine dönüyor ABD'nin tezkerenin reddini ne şekilde cezalandıracağı konuşuluyordu. Elbette medyadaki hâkim kanının bu yönde olması toplumu ve siyaseti de iyiden iyiye baskı altına alıyordu. Sonunda medya üzerinden yapılan tartışmalarda ortak kanaat olarak her zaman siyasete müdahale ettiği için tepki gören askerın tezkere sırasında ağırlığını yeterince koymadığı, bu sonucun Türkiye'ye ekonomik, siyasi ve terör boyutuyla pahalıya mal olacağı yönündeydi. Aksini savunan muhalefet ise

medyada kendine yeterince yer bulamıyor, ülke, yayılan bu algı doğrultusunda bir ruh haline giriyordu.

4.1.7. Kıbrıs Sorunu-Annan Planı

Kıbrıs'taki çözümsüzlük Rumlara AB'ye giriş için tarih verilmesi üzerine yeni bir aşamaya girmişti. Adayı tek bir devlet olarak almak isteyen AB son BM nezdinde girişimlerde bulunarak BM genel sekreteri Annan'ın adını taşıyan bir plan dâhilinde adanın birleşmesi için referandum yapılmasını sağladı.

Referandum 24 Nisan 2004 yapılmıştı ancak Nisan ayıyla birlikte, AB'ye giriş için Kıbrıs'ı bir engel olarak gören sermaye ve Kıbrıs'ı bir sorun olmaktan çıkarmak isteyen yeni siyasi anlayış medyayı harekete geçiriyordu. Muhalefette ise Türkiye'deki sol partiler, sendikalar ve KKTC CUMHURBAŞKANI Denktaş vardı. Medyada yürütülen propaganda çalışmasında yoğun olarak işlenen tema evet oyu verilmesi, Denktaş'ın artık gitmesi gerektiği ve AB için Kıbrıs sorununu çözülmesinin şart olduğu idi.

Nisan ayının ilk günü Milliyet'in manşeti "Referandumda tavrımız evet" olurken, haberin detayında "başbakan Tayyip Erdoğan'ın, bir Rum gazetecinin sorusu üzerine şu yanıtı verdiği yazıyordu: Biz bu yola iyi niyetle çıktık. Sonuna kadar da götürmek isteriz."

Ertesi gün Sabah Gazetesi ise, "Rumlara 'Hayır unutul' uyarısı" manşetini atıyordu. Alt başlıkta "Verheugen, 'evet' için Rumlara uluslararası baskı yapılmasını istedi" deniyor, detayda ise AB Komiseri "Rumlara hayır derse kuzeydeki tecridin süremeyeceğini" söyledi. Denktaş dün de "Hayır" iması yaptı. MGK ise, çözümü desteklediğini duyurup planı incelemek için toplantıya 3 gün ara verdi. ABD Başkanı Bush, Erdoğan'ı çabalarından ötürü kutladı" bilgisine yer veriliyordu.

3 Nisan tarihli Hürriyet ise Denktaş'ın "Ben bu plana 'hayır' derim" ifadelerini manşet yapıyor ve "KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş, Annan Planı'nın

olumsuzluklarını göz önünde bulundurduğunda, plana "hayır" diyeceğini ve neden "hayır" diyeceğini de halka açıklayacağını söyledi" diyordu. Böylece Denktaş sermaye ve hâkim siyasi güç tarafından istenmeyen adam ilan ediliyor, çözümün önündeki en büyük engel olarak dışlanıyordu.

7 Nisan tarihli Vatan Gazetesinin manşeti "Talat: Türk halkı rahatlıkla "Evet" diyebilir" olurken, içerik kısmında "Başbakan Mehmet Ali Talat, içindeki sorunların büyük bölümü çözülen Annan Planı'na Kıbrıs Türk halkının gönül rahatlığıyla 'Evet' diyebileceğini yineledi" deniyordu. Ertesi günün Vatan'ında ise "AB: Kuzey'e yardım ederiz" olurken haber, "AB, Kıbrıs'ta referandum öncesinde, Annan Planı'nın reddedilme ihtimalinin yüksek olduğu Güney Kıbrıs'ı ve Rum lideri Papadopoulos'u üstü kapalı uyardı" şeklinde devam ediyordu.

Yine Vatan Gazetesi 8 Nisan tarihindeki ilk sayfasında ise "AB: Kuzey'e yardım ederiz" manşetiyle çıkıyor ve "AB'nin, Kıbrıs'ta referandum öncesinde, Annan Planı'nın reddedilme ihtimalinin yüksek olduğu Güney Kıbrıs'ı ve Rum lideri Papadopoulos'u üstü kapalı uyardı" deniliyordu.

Sabah Gazetesi ise 16 Nisan'da "AB Rumlara gözdağı verdi" manşetini atıyor, manşetin altında ise "Verheugen: Rum tarafı "Hayır" derse iki ayrı devlet kesinleşir ve artık KKTC'ye tecrit süremez" dediğini yazıyordu.

17 Nisan tarihli Milliyet'te ise ABD'nin Rumlara bir uyarısı yer alıyordu. ABD dışişleri bakanı Powell'ın "Hayır demek akıllıca olmaz" sözünü manşete çeken gazete, haberin içeriğinde Powel'ın, "Annan Planı altın bir fırsat. Rumlara AB'ye yalnız girerse uluslararası ortamda işler çok karışır" dediğini aktarıyordu.

Bu arada 19 Nisan'da yayınlanan Hürriyet gazetesi medyanın Rum kesiminde siyaseti ve halkı yönlendirmek konusunda nasıl başarılı bir iş çıkardıklarını gösterir nitelikteydi. Hürriyet manşetine Rum Metropoliti'nin Güney Kıbrıs'ta gazetelere düşen ifadelerini çıkarıyordu. "Rum Metropoliti: Evet diyen cehenneme gider" manşetinin altında "Rum papazlar, Annan Planı karşıtı propagandaya hız verdi. Girne Metropoliti Pavlos, Rumlara uyararak "Referandumda 'evet' dersanız cennette yeriniz

olmaz" dedi. Baş Metropolit Hrisostomos ise "ENOSİS'i 1 Mayıs'ta gerçekleştireceklerini" belirterek, "Yunanistan ile birleşmeyi şampanyayla kutlayacaklarını söyledi" deniyordu.

Ve nihayet Referandum günü ve ertesi günü medya...

Haber kanallarında tüm gün katılımcıların yorum ve tartışmalarına yer veriliyor, çok izlenen televizyon kanallarının çok izlenen ana haber bültenlerinde Kıbrıs asıl gündem maddesiydi. İnternetteki haber kaynakları da asıl esas gündem maddesi olarak Kıbrıs'taki referandumunu belirlemişlerdi.

Şekil.20. Ada'da Karar Anı Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 24.04.2004

Gazetelerse büyük manşetlerle süreci aktarıyorlardı. Referandum günü ve ertesi gün çıkan ve çok satılan bazı gazetelerin manşetleri şu şekildeydi:

Sabah, 24.04.2004: "Kıbrıs'ta söz ilk kez halkların" "AB üyesi Birleşik Kıbrıs" için referandum bugün: Kıbrıslı Türk ve Rumlar, tarihte ilk kez, kaderlerini kendi elleriyle çizecek"

Milliyet, 24.04.2004: "Ada'da karar anı" " Annan Planı ile ilgili son kararı bugün Kıbrıs halkları verecek. Her iki tarafta da geçerli oyların yarısından fazlası kararı oluşturacak"

Zaman, 24.04.2004: "Kıbrıs halkının 'kader' sorusu" "Kıbrıs halkı, bugünkü tarihî referandumda tercihlerini sandığa yansıtarak adanın 'kaderini' belirleyecek."

Hürriyet, 25.04.2004: "Tarihi referandum sonuçlandı. KKTC-Evet: %65, Rum Kesimi-Hayır: % 75" "Kıbrıs'ta, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın sunduğu çözüm planı için yapılan referandumlarda, resmi olmayan kesin sonuçlara göre, Kıbrıslı Türkler yüzde 65 oranında evet derken, Rumlar yüzde 76 oranında hayır dedi"

Sabah, 25.04.2004: "Kıbrıs Türk Halkı 'EVET' dedi" "KKTC'de Annan Planı'nın oyladığı referandumun resmi olmayan kesin sonuçlarına göre, Kıbrıs Türk halkının yüzde 64.91'i, plana "evet" dedi. "YSK'dan alınan bilgiye göre, KKTC genelindeki 563 sandığın tamamı açıldı. Seçmenlerin yüzde 64.91'inin plana evet, yüzde 35.09'unun da hayır dediği belirlendi"

Vatan, 25.04.2004: "Annan Planı kabul edilmedi Rumlar tek başlarına AB'de" "BM önderliğinde Kıbrıs'ın birleşmesi için 40 yılı aşkın yürütülen diplomatik çabalar dün son buldu. Kıbrıs'ın iki kesiminde yapılan referandumlarda Birleşik Kıbrıs'ın 1 Mayıs'ta AB'ye girmesini öngören Annan Planı kabul edilmedi"

Referandum Rumların hayır oyu sonucu reddedilmişti. Bundan sonra Rumlar AB'ye tek başlarına ve Kıbrısın tamamını temsilen alındılar. AB Kıbrıs'a ve Türkiye'ye verdiği sözleri tutmadığı gibi, Rumlar da AB'nin bir üyesi olarak Türkiye'ye sürekli zorluk çıkarmaya başladılar.

Şekil.21. Kıbrıs Referandum Sonuçları Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 25.04.2003

Olayın sıcaklığı ortadan kalktıktan sonra basında yer alan yorumlarda AB'nin sınır sorunu yaşayan bir ülkeyi kabul etmesinin kurallara ve yasalara aykırı olduğu, bu yüzden Güney Kıbrıs'ın AB'ye alınmasının büyük bir hata olduğu dile getiriliyordu. Öte yandan referandumun hemen ardından Denktaş aleyhindeki propaganda da hızlanmış ve gitmesi yönünde bir kamuoyu yaratılmıştı. Sonunda Denktaş da bu propagandaya daha fazla dayanamadı ve bir sonraki dönem için cumhurbaşkanlığına aday olmayacağını açıkladı.

Sabah, 25.04.2004: "Başbakan Talat, Cumhurbaşkanı Denktaş'ın istifa etmesini istedi" "Talat, evet zaferinden sonra Denktaş'a seslendi: "Artık siyasi gelişimler eskisi gibi olmayacak. Denktaş'ın dünyadaki görüntüsü yeni politikaya uymuyor. Türk halkının çıkarlarına karşı kampanya yürüten Denktaş'ın yeri yok."

Milliyet, 26.04.2004: "Yüzde 65'i bile umursamadı" "Denktaş halkı referandumda hayır demeye çağırdı. Ama halk onu dinlemedi. Şimdi de Rumların hayırına sığınıyor, istifa etmiyor"

Şekil.22. Denktaş Referandum Sonucu Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 26.04.2003

4.1.8. 27 Mayıs e-Muhtırası

Bu başlıkta cumhurbaşkanlığı seçimleri sürecinde yaşanan kriz, cumhuriyet mitingleri ve seçim öncesi-sonrası yaşananlar düzleminde incelenecektir. Bu bağlamda mitinglere ve seçimlere medya kuruluşlarının yaklaşımları gazeteler ve TV kanallarının yayını ele alınarak değerlendirilecektir.

Atatürkçü Düşünce Derneği'nin öncülüğünde organize edilen Cumhuriyet mitinglerinin ilki Ankara Tandoğan Meydanı'nda 14 Nisan 2007 günü gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin adaylık süreci devam ederken gerçekleştirilen mitingin en temel vurgusu, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın aday olmasına duyulan tepkiler oluşturmuştur. Mitinge pozitif bir bakış açısıyla yaklaşan gazetelerde vurgulanan temel öge de buna paralel olarak "sessiz çoğunluk" ya da "silahsız kuvvetler" olarak da tanımlanan halkın, Başbakan Erdoğan'a yönelik uyarısıdır. Bu gazetelerde genel olarak laiklik başta olmak üzere Cumhuriyet'in temel ilkelerinin korunmasına yönelik ifadeler dikkat çekmektedir. s.11

Şekil.23. Laiklik Uyarısı Haberi

Kaynak: Posta Gazetesi, 13.04.2007

13.04.2007 Büyükanıt'ın açıklamaları Posta, "Sözde değil, özde laik başkomutan" şeklinde verdiği haberde Büyükanıt'ın açıklamalarına yer veriyordu. Milliyet ise cumhurbaşkanı Sezer'in açıklamalarına yer veriyordu. "Sezer son konuşmasında sert uyarılarda bulundu" "Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Harp Akademileri'nde kurmay subaylara son kez hitap etti. Sezer uzun konuşmasında gündeme damga vuracak açıklamalarda bulundu. Cumhurbaşkanı Sezer'in konuşmasında üç önemli başlık öne çıkıyor: Rejim kaygısı, Terörle mücadele, Cumhurbaşkanının nitelikleri"

Ertesi gün ilk büyük miting olan Ankara mitingi düzenliyor ve ayın 15'inde gazetelerdeki yerini alıyordu.

Yabancı medyadan BBC ve AFP mitingi "onbinler", Reuters ve AP ise, "binlerce laik yürüdü", Washington Post "Bayrak denizi", Le Figaro " Erdoğan'ı durdurmak için 300 bin Türk sokağa döküldü", NYT: Türk toplumundaki bölünme derinleşiyor" şeklinde takipçilerine duyurmuşlardı.

Yerli medyada ise hükümet yanlısı ve muhafazakâr medya ile holding sahibi ve ulusalcı medya arasında bir kutuplaşma yaşanmaktaydı. İkiye bölünen medyanın

yaptığı haberler de duruma koşut şekilde oluşmaktaydı. İki farklı kutbun, birbirlerini bastırmaya çalıştıkları bir propaganda savaşı yaşanıyordu. Atılan bazı başlıklar şu şekildeydi.

Şekil.24. Silahsız Kuvvetler Haberi

Kaynak: Posta Gazetesi, 15.04.2007

Akşam 15 Nisan 2007, “Yüz binler yürüdü TV’ler uyudu”, Milliyet, “14 Nisan mesajı”; Hürriyet, “En güçlü itiraz” ve Bugün sürmanşetten “Ata’ya yürüdüler”; Cumhuriyet, “Ulusal uyanış”, Vatan, “Tarihin en büyük mitingi”; Takvim, “İşte cumhur işte başkan”; Tercüman, “Silahsız kuvvetler darbesi”; Güneş, “Sokak muhtırası”; Posta, “Silahsız kuvvetler”; Radikal, “Erdoğan’a büyük uyarı”; Ortadoğu, “Üç günde üç uyarı”; Yeniçağ, “Kadınlar iktidara el koydu”; Evrensel, “Mitingle uyarı” şeklindeydi.

27 Nisan tarihine gelindiğinde ise genelkurmayın internet sitesinden gece yapılan açıklama ile tansiyon tekrar yükseliyordu. Ertesi gün bu açıklamaya hükümetin verdiği cevap ile, geri adım atmayı işe süreci iyiden iyiye çetrefilli bir hale sokuyordu. Basın haberi flaş ve son dakikalarla girip tüm güne yayıyor, açıklamaya gelen tepkileri ve yorumları yüksek bir tansiyonla kamuya aktarıyordu. Haberin iç ve dış medyadaki yansımaları şu şekildeydi.

Dış basındaki ilk haberi Ajans Frans Press geçiyor ve TSK'nın laiklikle ilgili uyarısını bülten başlığına alıyordu. Diğer önemli başlıklar ise şöyleydi: NYT, "Son yılların en keskin açıklaması"; Times, "Ordu sesini yükseltti"; BBC, "Türk ordusu uyardı"; FT, "Türk ordusundan dramatik müdahale"

Şekil.25. Laiklik Muhtırası Haberi

Kaynak: Posta Gazetesi, 28.04.2007

Türk mediasındaki yankılar ise şu şekilde gerçekleşmişti. Hürriyet, "Genelkurmay'dan çok sert açıklama"; Milliyet, "Genelkurmay'dan çok sert açıklama"; Sabah, "Genelkurmay'dan gece yarısı bildirisi"; Star, "Genelkurmay'dan açıklama"; Yeni Şafak, "Genelkurmay geceyarısı açıklama yaptı"; Vatan, "TSK'dan muhtıra gibi açıklama"; Zaman, "Genelkurmay'dan laiklik açıklaması", Posta, "Laiklik muhtırası".

Yine muhtıra sonrası çok çeşitli kesimlerce yapılmış yorumlar ise şu şekildedeydi. CHP Parti Sözcüsü Mustafa Özyürek, (NTV'de telefon bağlantısı ile) "Tabi bu bir muhtıradır. Hükümetin bunun gereğini yerine getirmesi gerekir"; CHP Genel başkan Yardımcısı Onur Öymen, "Genelkurmay'ın tespitleri bizim tespitlerimizden farklı değildir. Altına imzamızı atarız. 'Ne mutlu Türküm diyene' sözünü kimse küçümseyemez ve bunu küçümseyenleri devletin düşmanı sayarız. Türkiye'yi Atatürk düşmanlarına teslim etmeyeceğiz.", CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, "Bu tablonun değişeceğini meydanlar gösterdi. Müdahaleye uğrayan yönetimlere halk sahip çıkmadı. Halkımız devlet organlarıyla çatışanlara sahip çıkmaz. Bu ortamda

mağduriyet yok dayatma var. Anayasa Mahkemesi 367 kararını onaylamazsa ülke çatışmaya gider”, TÜSİAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ, “AKP toplumda git gide artan ve TÜSİAD’ın da paylaştığı laik rejimi koruma kaygısını yeterince dikkate almıyor. Genelkurmay Başkanlığı’nın açıklamasıyla yaratılan fiili durum demokratik teamüllere uygun değil. Laikliği ve demokrasiyi korumak için bir an önce genel seçimlere gidilmeli.”; Oktay Ekşi-Hürriyet, “Bu adı konmamış bir muhtıradır. Genelkurmay Başkanı’nın sözleri gayet açık, eğer demokrasinin kavram ve kuramlarını kullanarak bu Cumhuriyetin laik karakterini tahrip etmek onu yıkmak istiyorsanız biz buna müsaade etmeyiz diyor”; Tufan Türeç-Hürriyet, “Tabi ki bu bir muhtıradır. Bu muhtıranın özü AKP’nin çıkardığı cumhurbaşkanı adayına Türk Silahlı Kuvvetlerin karşı olduğunu açıklıyor”; Ertuğrul Özkök-Hürriyet, “Demokrasi kaygısıyla, sadece askeri eleştirmek, ne adil, ne yararlı, ne de sonuç verici bir girişim olacaktır. Çünkü o bildiride savunulan görüşler, toplumun önemli bir bölümü tarafından paylaşılmaktadır”; Yılmaz Özdil-Sabah, “Hâlâ deniyor ki, bundan sonraki adım ne olur? Bundan sonraki adım, tank olur. Gücüm var diye dayatırsan, gücü olan sana dayatır.”; Hıncal Uluç, “Ordu sonuna kadar bekledi.. Gerekli uyarıları en demokratik şekilde yaparak, "Sözde değil, özde" diyerek bekledi.”; İsmail Küçükkaya-Akşam, “Sürecin kötü yönetilmesiyle ‘kaçan fırsatı’ ve ‘Genelkurmay’ın çok sert açıklamasıyla yeni olanağı’ görelim”; Ece Temelkuran-Milliyet, “Genelkurmay’ın açıklamasıyla mitinglerin daha da coşmuş olması bu mitingleri otomatik olarak militarist yapmaz”; Fikret Bila-Milliyet, “TSK, türbanın ve temsil ettiği zihniyetin Çankaya’ya çıkmasına karşı ilkesel bir duruş sergilemiştir”; Ahmet Hakan-Hürriyet, “‘Muhtıraya karşıyız’ diyeceğiz ve ötesini söyleyemeyecek miyiz? Ben ötesini de söylerim arkadaş”; Nuray Mert-Radikal, “Şimdi Genelkurmay bildirisini öne çıkarıp, bu fetihçi zihniyetin arkasında durmak istemiyorum”; Erdal Şafak-Sabah, “Rehn beyefendi son olarak Genelkurmay Başkanlığı’nın ‘e-muhtıra’sı için esip güreledi... Ama Batı basınında da özellikle son dönemde ısrarla vurgulanan ‘Türkiye’nin laik kurumlarının altının oyulması’ girişimleri için ‘Not ediyoruz’ demekle yetindi”.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Oğur, Y. ,(2010), İşte tam liste , Taraf Gazetesi

30 Nisan günü yapılan büyük Çağlayan mitingi de medyaya benzer şekillerde yansımıştı. Ayrışma devam ediyordu. Basın halkın kaygılarını daha da körüklüyor, kendi aralarındaki çatışmayı propaganda ile tüm topluma yayıyorlardı.

Akşam, “Ne darbe, ne şeriat, demokrat Türkiye” “tarihin en büyük protesto mitingi”; Birgün, “Ankara’yı aratmadı”; Güneş “Türkiye böyle miting görmedi”; Sabah ve Takvim, “yüz binlerce kişi”; Hürriyet, “milyonu aşan insan” "Cumhuriyete sahip çıkmak için Çağlayan’da milyonu aşkın kişi, laik ve demokratik Türkiye Cumhuriyeti için ant içti, sağ ve sol partilere “birleşin” mesajı verdi”; Milliyet, “dev kalabalık” “Tandoğan mitinginden sonra dün de yüz binlerce vatandaş İstanbul Çağlayan Meydanı’nda toplandı. Dev kalabalık, ‘Laiklik ve cumhuriyet değerlerinden dönüş yok’ mesajı verdi”; Posta, “2 milyon kişi” “Demokratik tepki”; Radikal, “yaklaşık 1 milyon kişi” “Kadınların gücü”; Vatan, “Ne askerın bildirisı, ne hükümetın restı... Kadınlar el koydu”; “Cumhuriyet Çağladı”; Tercüman, “milyonlar”, Güneş, “Milyonların sesi” ifadesine yer verilmiştir. “İs-te-mi-yo-ruz” “Gericiliğe karşı yükselen dip dalgası dün İstanbul’da öfke Çağlayan’ı oldu. Milyonlarca Atatürkçü Çankaya yolları irticaya kapalı diye haykırdı”; Cumhuriyet, “En büyük uyarı”; Evrensel, “İstanbul darbe ve şeriata hayır dedi!”; ”Türkiye, “onbinlerce kişi”; Bugün, "Çekilmiyorum"; Yeni Asya, “Genç siviller: Halk darbe istemiyor” “Tahriklere hayır”; Vakit, “Ağar aynı Ağar” “CHP’ye kuyruk oldular”“CHP-DYPANAP ittifakına rağmen oyun bozuldu” “367 bile tamam” ve Zaman, “çok sayıda vatandaş” "muhalafete birleşin çağrısı" “Ekonomiye güvenimiz tam gerginliğe prim vermeyin”¹⁶⁸ başlıklarıyla duyurulmuştur.

4.1.9. Demokratik Açılım

Basında propaganda aracı olarak kullanılan bir diğer gelişme ise demokratik açılım olarak adlandırılan süreçtir. Bu süreçte birbiriyle mücadele içinde olan taraflar medya aracılığı ile kamuoyu desteği kazanmaya çalıştıklarından, sürecin medyadaki yansımaları ilginç olmuştur. Esasen süreç uzadıkça ve zamana yayıldıkça

¹⁶⁸ Yüksel, E., Cumhuriyet Mitinglerinin Yaygın Gazetelerde Yer Alış Biçimi Üzerine İçerik Analizine Dayalı Bir Değerlendirme

soğuma eğilimi göstermiş olsa da başından beri yaşanan süreç düşünüldüğünde, özellikle medya propagandası aracılığı ile kışkırtılan ayrışmanın toplumu derin bir kutuplaşmaya sürüklediği görülmüştür. Bilhassa büyük sermayenin elindeki basılı yayın ve TV kanalları ile muhafazakâr sermayenin elindeki basılı yayın ve TV kanalları süreçte siyasi çıkışlar oldukça konunun tansiyonu daha da yükseltmiş ve konuyu özünden saptırarak kendi mensup oldukları kanadın bir propagandasına dönüştürmüşlerdir.

Bu noktada bazı gazete ve internet sitelerinin; demokratik açılım, TRT ŞEŞ'in yayına başlaması ve Habur'da yaşanan olaylar'a ilişkin olarak yaptıkları haberlerden derlenmiş bazı örneklerin aktarılması faydalı olacaktır.

Akşam, "2. tur Erdoğan'dan" "Başbakan'ın siyasi danışmanı, milletvekili Ömer Çelik, açılımın yol haritasını ilk kez anlattı. Erdoğan'ın, 'Ciddiyse gelsin' diyen Baykal ile Bahçeli'den randevu isteyeceği mesajını verdi"; Birgün, "Özgürlükleri genişletin" "Bakan Beşir Atalay'ın ziyaret ettiği DİSK Başkanı Süleyman Çelebi, açılımı desteklerken, sendikal hak, ifade özgürlüğü gibi tüm özgürlüklerin önünün mutlaka açılmasını istedi"; Cumhuriyet, "Çözüm demokrasi" "SHP raporunda Kürt sorununun Türkiye'nin çok kültürlü toplum olmasından kaynaklanan demokrasi sorunu olduğu vurgulanırken, sorunun da çoğulcu demokrasi içinde, etnik duyarlılıklara demokratik çözüm anlayışıyla aşılabileceği belirtilmişti. Sunuş yazısında Baykal, sorunun asimilasyonla, inkârla çözülemeyeceğini kaydederken, demokratik toplum olabilmek için Kürt sorununun çözülmesi gerektiğini belirtti."; Radikal, "İşçisi de patronu da 'Önce demokrasi' diyor" "DİSK Genel Başkanı Çelebi: Demokratik açılımlara ihtiyaç var. TÜSİAD Başkanı Yalçındağ: Yavaşlayan demokratikleşme süreci canlandırılmalı"; Sabah, "Minik Serçe'nin cesur yüreği" "Erdoğan'ı telefonla arayan Sezen Aksu "Bu sürece karşı duranlar iki cihanda lekeli" dedi"; Yeni Şafak, "Direnmeyin katkı verin" "Siyasi partiler ve odalardan sonra işçi sendikaları, patronlar ve aydınlar da 'açılım'a destek verdi"; Zaman, "Gizli açılım süreci başlatan CHP kanaat önderleriyle görüşüyor" "Hükümetin 'demokratik açılım' çalışmalarını eleştiren CHP, benzer bir süreç başlattı. Aydınlar ve Avrupalı sosyal

demokrat siyasetçilerin 'CHP solculuktan uzaklaşıyor' tespitleri parti içinde etkili olurken Deniz Baykal, bu konuda somut bir adım attı."¹⁶⁹

TRT ŞEŞ'in yayına başladığı gün ve ertesinde ise büyük yayın organları ve bölgenin görüşlerine ışık tutan bazı haber sitelerinin başlıkları ise şöyleydi; Milliyet internet sitesi, "TRT Şeş, yayına başladı, vatandaş olumlu ve temkinli yaklaştı" "TRT 6 kanalı, bu akşam saat 19.00'da, yeni logosu ve canlı yayın ile yayın hayatına başlarken, bu kanalı Diyarbakır'da büyük merakla izleyenler, konuya hem olumlu hem de temkinli yaklaştı."; Hürriyet İnternet Sitesi, "TRT'nin Kürtçe kanalı TRT 6 yayına başladı" "Diyarbakır'da TRT 6'ya ilgi" Şahin: Bazılarının söylediği gibi seçime yönelik olmayacak. Türkiye'de yaşayan tüm insanlara katkı sağlayacağını ümit ediyoruz", Haberler.com "TRT'nin Kürtçe Kanalı TRT 6 Yayına Başladı" "Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, TRT 6'nın Kürtçe Yayına Başlamasına İlişkin "TRT 6 Kürtçe Yayınlarında İnanıyorum Ki Milletimiz İçin Birlik Bütünlük Kardeşlik Mesajları Taşıyacaktır." Dedi"; NTVMSNBC, "Kürtçe TV TRT-6 yayına başladı" "TRT'nin Kürtçe televizyon kanalı TRT Şeş yani TRT-6 Arı Stüdyosu'nda verilen resepsiyonla yayın hayatına resmen başladı. Resepsiyona bakanlar ile AKP milletvekilleri yoğun ilgi gösterdi, DTP'li milletvekilleri katılmadı"; Yeni Şafak internet, "Kürtçe kanal TRT 6 yayına başladı" "Bir süredir test yayını yapan Kürtçe televizyon kanalı TRT 6, Ankara'da Arı Stüdyosu'nda düzenlenen törenle yayına başladı"; Haber7.com, "TRT Şeş Rojin konseriyle yayına başladı" "TRT 6, yayın hayatına Rojin konseri ile başladı. TRT Genel Müdürü İbrahim Şahin, bu projeden oldukça umutlu görünüyor"; Radikal, Kürtçe TRT test yayınına başladı" "24 saat Kürtçe yayın yapacak TRT 6 deneme yayınına başladı. Kanalda Türk filmleri Kürtçe dublajla gösterilecek. TRT'nin haber bültenleri Kürtçe sunulacak. Projeye kısmi destek, bol da eleştiri var"; Taraf, "TRT Şeş yayını başladı. Kadınların favorisi Rojin'in sabah programı. İlk tepkiler olumlu. Karasal yayına geçsin, Digitürk'e girsin diyen de var, Zazaca ve Soranice'de de yayın yapsın diyen de" şeklinde yansımıştır.

Son olarak medyadaki yansımalarına değinemeyeceğimiz örnek olay da terör örgütü lideri Öcalan'ın çağrısı üzerine teslim olan terörist grubun Habur sınır

¹⁶⁹ Medya Faresi (2009) Açılımda neler oluyor? Gazeteler bunu nasıl gördü?

kapısında karşılaşması ile ortaya çıkan durumdur. Medya da teslim olan teröristlerle ilgili olarak yapılan haberler şu şekildedir:

Habertürk, "150 bin dolarlık ciple indiler" "Kuzey Irak'taki Kandil ve Mahmur kamplarından gelen 34 PKK'lı sınıra son model ciplerle taşındı", Vatan, "Nereden nereye" "1999'da dağdan inen PKK'lılar 13 saat yürüyerek askere teslim olmuştu. Van'a götürülüp tutuklandılar 12-15 yıl ceza aldılar, 3'ü halen cezaevinde yatıyor. Dünkü grupsa lüks ciplerle Habur'a geldi. 4 savcı, vali ve binlerce DTP'li karşıladı. TV'ler canlı yayın yaptı. Sorgularının ardından serbest bırakılmaları bekleniyor"

Şekil.26. Nereden Nereye Haberi

Kaynak: Vatan Gazetesi, 20.10.2009

Sabah, "Dağdan eve" "Mahmur kampı ve Kandil'den gelen ilk PKK'lı grubu Habur'dan girerek teslim oldu. 34 kişiyi özel yetkili 4 savcı sorguladı", Milliyet, "Devamı gelsin" "Kürt açılımının en kritik gününde Mahmur ve Kandil'den gelen 34 PKK'lı teslim oldu. Şimdi gözler sürecin nasıl işleyeceğinde"; Hürriyet, "Test dönüşü" "Terör örgütü elebaşısı Öcalan'ın çağrısı üzerine Kandil dağından gelen 8 PKK'lı ile Mahmur kampından gelen 26 mülteci dün Habur sınır kapısından giriş

yaptı"; Posta, "Açılım sınırdan girdi" "Binlerce kişinin PKK bayrakları ve APO posterleriyle karşıladığı grup Habur sınır kapısındaki tabur komutanlığına götürüldü ve özel yetkili 4 savcı tarafından sorguya alındı. PKK'lılar teslim olmaya gelmediklerini, etkin pişmanlıktan yararlanmayacaklarını açıkladı"; Akşam, "düz ovaya indiler" " Mehmet Açar, pkk'lılar için dağda gezeceklerine düz ovaya inip siyaset yapsınlar demiş kıyamet kopmuştu. Bundan 3 yıl sonra eve dönüşün ilk adımı atıldı"; Takvim, "Dağdan ilk iniş" "Demokratik açılımda tarihi adım. 8'İ Kandil'den olmak üzere 34 PKK'lı dün Türkiye'ye giriş yaptı"; Zaman "Mahmur ve Kandil'den gelen PKK'lı gruplar teslim oldu" "Mülteci belgesiyle geldiler-DTP karşılamayı şova dönüştürdü"; Cumhuriyet, "PKK'liler geldi" "Öcalan'ın çağrısıyla Türkiye'ye gelen grup sorguya alındı"; Sözcü, "Askerimize kurşun sıkandı davul zurnayla karşıladılar" "Eli kanlı hainler barış elçisi kisvesi altında dağdan indi. Şehitlerimizin kemikleri sızladı"; Birgün, "Sıra hükümette" "Barış grupları dün Habur'dan giriş yaptı. PKK, pişmanlık yasasından yararlanmaya karşıyken hükümetin bu konuda yeni çalışması yok. Uzmanlar affın tartışılmasından yana"; Radikal, "Kritik başlangıç" "İlk PKK'lı grubu binlerce kişi kapıda bekledi, işlemleriyle özel yetkili 4 savcı ilgilendi. Avukatlar da hazır tutuldu"; Bugün, "Eve dönüş Bayramı" "Demokratik açılımla başlayan süreçte tarihi bir gelişme yaşandı. 30 PKK'lı 4 çocukla birlikte sınırda teslim oldu. Dağdakiler eve dönüş sevinci yaşarken tüm yurttaki terör bitiyor umudu kuvvetlendi"; Güneş, "Türkiye şaşkın" "Apo'nun talimatıyla 34 PKK'lı teslim oldu. DTP'liler, karşılamayı şova dönüştürdü. Bu bir yandan yürekleri sızlatırken, diğer yandan kanın durması için umut oldu"; Star, "Açılıma dağ dayanmaz" "Demokratik açılım rüzgârı PKK'nın dağ kadrosunu da etkiledi. Eve dönüş yolunun açılması üzerine Kandil'den ve Mahmur'dan 34 kişi silahı bırakıp Türkiye'ye geldi"; Yeni Çağ, "Kahreden dönüş" "PKK'lı canilerin törenle karşılanması vatan uğruna oğullarını toprağa veren şehir annelerinin yüreklerini kanattı".¹⁷⁰

¹⁷⁰ Resimli Haber, 20 Ekim 2009 Salı Gazete 1. Sayfaları

Şekil.27. Kahreden Dönüş Haberi

Kaynak: Yeni Çağ Gazetesi, 20.10.2009

Basın bu üç örnek olay üzerinden de anlaşılacağı üzere olaylara net bir objektiflikle yaklaşmamakta, aksine, kendi çıkarları ve savundukları ideoloji ve kutuplaşma çerçevesinden bakmaktadır. Yapılan haberlerde sürekli olarak ajitasyon yapılmakta, haber manşet ve içerikle mümkün olduğunca yüksek tansiyonla verilmektedir. Bu sayede tepkileri tetiklemek ve kamuoyundan bir destek taban yaratma eğilimi olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.10. Ermenistan ile Protokoller

Ermenistan'la imzalanan protokoller medyanın tamamında bir heyecan yaratmıştı. İmzaların atılacağı gün yaşanan tüm sıkıntılı süreç televizyon kanallarından baştan sona canlı yayınlarla takip edilmiş, nihayetinde ise atılan imzalarla birlikte çekinceli atmosfer yerini umut vadeden yorumlara bırakmıştı. Elbette ki bu olayda da medya durduğu yere göre olumlu ve olumsuz olmak üzere iki kampa ayrılmıştır. Ancak, bu kez olumsuz görüşte olanlar oldukça azınlıkta kalmıştı. Bunda en önemli etken büyük kitleler tarafından takip edilen hemen hemen tüm medya organlarının olayın

olumlu yanına vurgu yapan beyaz bir propaganda yapmış olmalarıdır. Özellikle en çok okunan gazeteler ve en çok izlenen TV kanallarının algısal açıdan insanı kuşatan dinamik yayınlar yapmaları bu sonucun doğmasında çok etkili olmuştur. Protokollerin imzalandığı 10 Ekim 2009 tarihinin ertesi günü yazılı basındaki yansımaları şu şekilde olmuştur.

Akşam, "Barış da Ağrı'lı oluyor" "Ermenistan'ın Ağrı Dağı ile sembolleştirdiği toprak hayalini bitirdiği, Türkiye'nin de 16 yıl önce kapattığı sınır açacağını ilan ettiği protokol 3 saatlik gerilimle imzalandı"; Hürriyet, "94 yıl sonra" "Zürih'te son dakika krizinin yaşandığı törende, Türkiye ile Ermenistan arasında ilişkileri iyileştirecek protokol, 1915 olaylarından 94 yıl sonra iki ülke dışişleri bakanları Davutoğlu ve Nalbantyan tarafından imzalandı"; Habertürk, "Bursa'ya bekleriz" "Ermenistan ile küskülüğü bitiren tarihi protokol Zürih'te dün imzalandı. İki ülke sınır kapısı iki ay içinde açılacak. Şimdi Türkiye Sarkisyan'ı çarşamba günkü maça bekliyor"

Şekil.28. Barış da Ağrı'lı Oluyor Haberi

Kaynak: Akşam Gazetesi, 11.10.2009

Sabah, "Barış krizi aştı" " Türkiye-Ermenistan arasında ilişkileri normalleştirmeyi öngören çifte protokol, Zürih'te 3 saat süren krizin ardından imzalandı"; Milliyet, "Nefes kesen 3 saat" "Türkiye ile Ermenistan arasındaki tarihi protokol 3 saatlik gecikmeyle imzalandı. Kriz nedeni, bakanların konuşmalarındaki birer kelimeydi. İki bakan da konuşmaktan vazgeçince kriz aşıldı ve yeni dönem başladı"; Vatan, "Zoraki nikâh" "Ermeni bakan diaspora baskısıyla törende soykırım demek isteyince İsviçre'de kriz çıktı. Clinton, Ermenileri güçlkle ikna etti. Nalbantyan 3 saat sonra asık bir suratla protokolü imzaladı. Türkiye'nin önerisiyle bakanlar törende konuşmadı"; Posta, "Sessizce tarih yazdılar", Takvim, "Ermeni açılımı" "Türkiye ve Ermenistan 88 yıl sonra masaya oturdu. Komşunun çıkarttığı krize rağmen, yeni bir süreci başlatacak imzalar atıldı", Zaman, "Son dakika krizini Türkiye'nin teklifi çözdü" "Türkiye ile Ermenistan arasındaki imza töreni son dakika krizi yüzünden gecikmeyle yapılabildi".

Şekil.29. 94 Yıl Sonra Haberi

Kaynak: Hürriyet Gazetesi, 11.10.2009

Cumhuriyet, "Sancılı Protokol" "Türkiye ile Ermenistan arasındaki normalleşme süreci krizle başladı", Sözcü, "Zoraki imza" "Türkiye-Ermenistan barış protokolünde soykırım inatlaşması büyük krize neden oldu. Devreye Amerika girdi, imzalar atıldı", Radikal, "Tarihi imzalar" "Türkiye ve Ermenistan arasındaki protokolün imzasından önce açıklama krizi çıktı. Clinton araya girdi. Zorlu pazarlıklar yapıldı."; Ortadoğu, "Ermenistan'a teslim olduk" "Ermenistan, soykırım isteklerinden vazgeçmedi. Sınırlarımızı tanımadı... Dağlık Karabağ'dan çekilmeyeceğini açıkladı. AKP hükümeti ise bunlara rağmen Ermenistan ile masaya oturup her türlü tavizi veren anlaşmalara imza koydu"; Star, "Tarihi sorun tarihe gömüldü" "Türkiye'nin komşularla sıfır sorun stratejisinde son sorun da çözüm yoluna girdi. Ermenistan'la sınır ve soykırım iddialarını çözecek protokol imzalandı. Son dakikada çıkan açıklama krizi Clinton'un girişimiyle çözüldü", Yeni Çağ, "Ermeniye teslimiyet" "Karabağ işgaline rağmen ABD baskısıyla masaya oturan iktidar imzayı attı".¹⁷¹

Şekil.30. Ermenistan'a Teslim Olduk Haberi

Kaynak: Ortadoğu Gazetesi, 11.10.2009

¹⁷¹Resimli Haber, 11 Ekim 2009 Pazar Gazete 1. Sayfaları

4.1.11. İsrail ile İlişkiler ve Mavi Marmara Baskını

Tarih 31 Mayıs 2010'u gösterdiğinde sabaha karşı uluslararası sularda İsrail'in Gazze'ye yardım konvoyuna yaptığı müdahale sonucunda 29 kişinin hayatını kaybetmesi ve gemilerin İsrail tarafından el konması basın tarafından son dakikalarla giriliyor, neredeyse tüm ülke medyasını bir çatı altında topluyordu. Basının en yüksek perdeden dile getirdiği tepkiler bir birliktelik de arz edince tam bir toplu propagandaya dönüşüyor ve müthiş bir kamuoyu yaratılıyordu. Üstelik aynı gün gündemin diğer maddesi olan İskenderun'da PKK'lılarca şehit edilen askerlerin sorumlusu da İsrail olarak gösterilince medya milli birlik ruhunu ateşlemeyi başarıyordu. Bu ancak afet, savaş hali gibi olağanüstü durumlarda tetiklenebilecek bir durumdur ve medya tek başına hiçbir kurum ve kuruluş devreye girmeden bu durumu aktif hale geçirmeyi başarmıştır.

Habertürk, "Devlet terörü" "İsrail Erdoğan'ın siz adam öldürmeyi iyi bilirsiniz sözünü haklı çıkaran bir operasyonla yardım gemilerinde en az 10 kişiyi öldürdü"; Hürriyet, "Dünya ayakta" "İsrail'in korsan saldırısı üzerine BM Güvenlik Konseyi olağanüstü toplandı. Obama. endişeliyim derken, Şili gezisini yarıda kesen başbakan Erdoğan, tepkisiz kalmayacağız dedi"; Sabah, "İsrail katliamına küresel intifada" "İsrail'in Gazza'ya insanı yardım götüren filonun amiral gemisi Mavi Marmara'ya baskın yapıp dokuz kişiyi öldürmesi, dünyayı ayağa kaldırdı".¹⁷²

¹⁷² Resimli Haber, 31 Mayıs 2010 Pazar Gazete 1. Sayfaları

Şekil.31. Dünya Ayakta Haberi

Kaynak: Hürriyet Gazetesi, 31.05.2010

Akşam. "Gazze ağlıyor Taksim ayakta" "Korkulan oldu, Gazze'ye insani yardım götürün gemilere İsrail ordusu uluslararası sularda müdahale etti. En az 9 ölü, onlarca yaralı var. Türkiye ayağa kalktı, Filistin yas ilan etti, dünyadan tepki yağıyor"; Posta, "İsrail çıldırdı" "Türkiye'den Gazze'ye insani yardım götürün Mavi Marmara gemisi dün sabaha karşı uluslararası sularda yol alırken İsrail askerlerinin saldırısına uğradı"; Vatan, "Alçaklık" "İsrail, Müslümanı ve Hristiyanıyla 33 ülkeden 600 yardım gönüllüsünün bulunduğu Mavi Marmara gemisini basıp, büyük bir katliam gerçekleştirdi"; Milliyet, "Devlet Terörü" "İsrail'in yardım filosuna yardımını dünya lanetliyor. Erdoğan İsrail'i sert dille kınarken Türkiye gemilerinde vatandaşı bulunan 32 ülkeyle ortak tavır belirliyor"; Takvim, "Kalleşler Akdeniz'de" "İsrail askerleri, Gazze'ye insani yardım götürün özgürlük filosuna saldırı 6'sı Türk, 19 sivil gönüllü öldürüldü"; "Birgün, "İsrail terörü" "AKP'nin iç politika şovu için tedbirsizce yolladığı yardım gemisi, İsrail'in faşist saldırısıyla karşılaştı. En az 10 kişi öldü".

Şekil.32. Devlet Terörü Haberi

Kaynak: Milliyet Gazetesi, 31.05.2010

Zaman, "Bütün dünya ayakta" "Dünya, Gazze'ye insani yardım götüran gemileri durdurmak için İsrail'in uluslararası sularda düzenlediği kanlı saldırıyla sarsıldı. 29 Barış gönüllüsünün hayatını kaybettiği baskının ardından Ankara, Tel Aviv'deki elçisini geri çağırdı"; Ortadoğu, İsrail 19 sivil'i katletti" "Gazze'ye gösterdiği hassasiyeti şehitlerine de göster Türkiye"; Star, "Hesap vereceksin" "İsrail terörü Gazze'ye yardım taşıyan konvoyu uluslararası sularda vurdu. Türkiye, tarihin en sert tepkisini gösterdi: hesap soracağız"; Yeni Çağ, "Kahpe ittifak" "Dışarıda İsrail, İçeride PKK vurdu"; Radikal, "İnsanlığa kurşunlar" "Açık denizde savaş suçu. İsrail, sivil yardım gemisinde ölüm saçtı".¹⁷³

Şekil.33. Bütün Dünya Ayakta Haberi

Kaynak: Zaman Gazetesi, 31.05.2010

¹⁷³ Resimli Haber, 31 Mayıs 2010 Pazar Gazete 1. Sayfaları

4.2. Türk Yazılı ve Görsel Basınının Genel Değerlendirmesi

Türk basının özellikle son 20 yılı dikkate alındığında, bazı noktalarda kendi iç dinamiklerinden ve iç sisteminden kaynaklanan problemler yaşadığı gibi, dışardan gelen baskı ve problemlerle de mücadele etmek zorunda kaldığını görmekteyiz.

Basınımızın esasen en büyük problemi, sermayenin basının sahibi olmasından sonra siyaset ile geliştirdiği girift ilişkiler açısından kaynaklanmaktadır. Ancak bu konuya hali hazırda tüm çalışma boyunca değinildiği için tekrar girmek gerekmemektedir. Bu başlıkta özellikle basının kendi işleyişine yönelik iç ve dış problemlere değinmek daha faydalı olacak ve basınımızın problem ve zorunlulukları hakkında net bir fotoğraf verecektir.

Gerek görsel olsun gerekse yazılı, basınımız için sıkıntı yaratan durumlardan birincisi kutuplaşmadır.

Türk siyaseti politik (ve kısmen ideolojik) anlamda polarize olduğu ölçüde medyada da benzer bir polarizasyon süreci yaşanmaktadır. Politik yer tutuşların dış politikayı anlama biçimini şekillendirdiği bir ortamda sağlıklı bir sonuç almak da mümkün olamamaktadır. Yapılan yorumlar patronların menfaatleri dışında ideolojik bakış açılarıyla şekillendiğinden, kamu yararı ve objektif olma kriterleri tamamen es geçilmekte ve basın, sadece taraftarlık üzerinden ürün satan bir pozisyona düşmektedir.

Diğer bir sorun kaynağı ise basınımızda uzmanlaşmanın çok nadir rastlanan bir özellik olarak kalmasıdır. Batı basınında medya içerisinde mesleki uzmanlaşmanın yanı sıra disiplinler ve spesifik alanlar üzerinde uzmanlaşmalar oldukça yaygınken, Türk basınında bu ihtiyaç akademisyenler ve konu uzmanı kişilerin misafirliği ile karşılanmaktadır. Bu duruma üç temel etkenin yol açtığını söyleyebiliriz. Bunlardan birincisi basınımızdaki ağır çalışma şartlarıdır. Ağır şartlar ve uzun çalışma saatleri çalışanların kendilerini geliştirmelerine veya uzmanlaşmalarına fırsat

tanımamaktadır. İkinci sebep basınımız yeni yeni devlet kontrolünden çıkmaya başladığı yıllarda NTV'nin yayına başlamasıyla faaliyete giren haber kanallarının medya gruplarının rekabeti sonucu hızla yaygınlaşması ve bu süreçte gerekli altyapı eksikliğinin yanı sıra eleman ve uzman ihtiyacı konusunda da hazırlıksız yakalanmasına sebep olmuştur. Son sebep ise basın içinde uzmanlaşmış personel istihdam etmenin, bu açığı daha geniş bir havuz sunan ve maliyeti çok düşük olan konuk uzman sisteminden kıyaslanamayacak kadar maliyetli olmasıdır. Bu söz konusu üç durum basınımızda uzmanlaşmayı ve gelişmeyi engellemektedir.

Bu durumun sebep olduğu bazı tali sonuçlar da vardır ki, bu sonuçlar da basınımızın Batılı çizgiyi yakalamasına engel olan etmenler arasında yer almaktadır.

Masabaşı gazeteciliği bunlardan biridir. Yerinden ve birinci elden haber üretimi oldukça azken özellikle Anglo-Sakson uluslararası ajanslara bağımlılıkta maalesef epey ilerlemiş durumdayız. Bu da perspektif sorununu gündeme getirmektedir; yüzyıllarca beraber yaşadığı aynı coğrafyanın toplumlarına ulus-devletleşmeden sonraki süreçte yabancılaşan Türk aydını gibi Arapça veya Farsça bilmeyen ve Ortadoğu'da hiç bulunmamış gazeteciler, bilerek veya bilmeyerek, Bağdat'ı, Filistin'i ve Şam'ı Batılı merkezlerden gözüktüğü gibi anlamaktadır.¹⁷⁴

Basınımızın bir diğer problemi ise yozlaşmadır. Basın, en temel işlevi olan haber verme ve yorum sunma görevini, bir takım çıkar ağları içerisinde; ya siyasi iktidarlara, ya bir güç odağına ya da patronların rant savaşlarına kurban etmektedir. Böyle olunca da, idarenin, halk adına denetlenmesi eksik kaldığından, siyasi ve bürokratik idarelerde, derin yozlaşma dedikoduları ayyuka çıkmaktadır. Haberlerin ve yorumların, belirli çıkarlara alet edildiği bir ortamda, subjektif habercilik ve yorumculuk, kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşmasını da, ciddi bir şekilde, etkilemektedir.

Subjektiflik karalaması altındaki basın, bu özelliği ile inandırıcılığını da yitirmekte ve bu süreç, kamuoyunun basına duyduğu güveni, kökünden sarsmaktadır. Yapılan bütün promosyonlara rağmen, Türkiye'de, basının toplam tirajının, bir türlü

¹⁷⁴ Çopur, H. (2011) Türk Basınında eksen kayması

3 milyonu geçmemesinin de, basının inandırıcılığı sorunu ile bire bir ilişkili olduğunu, buraya kaydetmek gerekir. Ayrıca, Türkiye’de en güvenilir kurumlar araştırmasında, Türk Basınının, en altlarda, sürekli olarak en az güvenilenler kategorisine girmesi de, basın mesleği açısından üzücüdür.¹⁷⁵

Diğer bir problem kaynağı ise çalışanların hakları noktasında ortaya çıkmaktadır. Basında sendikalaşmanın önüne geçilmesi, çalışanların birlikte hareket etmelerini engellenmesi sayesinde çalışanlar kendilerine dikte edilen şartları zorlu piyasa koşullarını da dikkate alarak kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Öte yandan basının hangi cenahtan olursa olsun markalaşmış, etkili isimlerinin alt kademelerdeki meslektaşlarının durumlarını görmezden gelerek sessiz kalmaları yaranın daha da derinleşmesine sebep olmaktadır. Böylece basında çalışanlar arasında da bir kutuplaşma doğmakta, işin ve hizmetin kalitesi düşmektedir.

Basınımızın en önemli problemlerinden biri de basın dışı mekanizmalardan kaynaklanan sansür ve özgürlük sorunudur. Görüş oluşmasında, gündemin anlaşılmasında ve bir toplumsal algı oluşmasında son derece önemli olan özgür basın rolü, özellikle siyasi iktidar ve bürokrasi tarafından sıkça engellenmektedir. Son dönemlerde tüm dünyadaki basının durumunu ortaya koyan çeşitli listelerde sansür ve baskı değerlendirmesinde gittikçe alt sıralara düşmemiz, uluslararası gazeteci örgütlerinin ve çeşitli demokrasi kuruluşlarının, ABD'nin ve AB'nin bu gidişattan kaygı duyduklarını belirtmeleri de durumun vahametini ortaya koyar niteliktedir. Basında sansürün yerleşik hale gelmesi ve aşılmasının en büyük olumsuz sonucu siyasal gücü elinde tutan erke karşı oluşacak muhalefetin ve güç odakları üzerindeki basın kaynaklı denetim işlevinin sekteye uğratılmasıdır. Bu durumda sağlıklı bir demokrasi oluşması, şeffaf, hesap verebilir bir yönetim anlayışının yerleşik hale gelebilmesi imkansızlaşmaktadır.

Bahsetmemiz gereken son problem ise yine güç odaklarınca ancak daha ziyade ülkemizin şartlarından dolayı siyasal iktidarlarca basının manipüle edilmeye çalışılmasıdır. Manipülasyon faaliyeti bazen medya patronlarına çıkar sağlamak yoluyla gerçekleştirilebildiği gibi bazen ise zorlamak, dolaylı tehdit etmek gibi

¹⁷⁵ Barut, B. (2000)Haber Ve Yorum Düzleminde Türk Basınının Objektiflik Analizi, S. 16-17

yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Bu durum sonuçta basının bilgi verme işlevinin işaret edilen noktaları aydınlatması ve doğruyu seçimlik hale getirmesine böylece kamuoyunun istendiği gibi şekillendirilmesine sebep olmaktadır.

4.3. Gelecek Döneme İlişkin Değerlendirmeler

Dünya açısından medyanın gelişiminin giderek daha da hızlanan bir dönüşüm yaşayacağı çok açıktır. Dünya medyasındaki trend bilgisayar ve internet tabanlı teknolojiler üzerinde inşa edilmekle birlikte, mobil iletişim cihazları ve tüm hayatı kuşatan bir bilişim-etkileşim zinciri insanları saracağı kesindir.

Dünyadaki gelişmeler incelendiğinde rahatlıkla söylenebilir ki, çok yakın bir gelecekte insanlar artık, medya ile yaşamı kolaylaştırıcı işlemleri birleştiren teknolojilere daha fazla ilgi gösterecek, kişisel deneyim ve paylaşımlara, manipüle edilmiş haber değeri taşıyan bilgi ürünlerinden daha fazla ilgi göstereceklerdir. Dünya genelinde medya giderek parça halindeki bilginin hızla aktarıldığı, yorumlandığı, üzerinde tartışıldığı interaktif bir sisteme geçmektedir. Bu sistem içerisinde etkileşimin ve paylaşımın süreklilik arz etmesi ve istendiği an ulaşılabilir olması, klasik anlayışta egemen olan kural ve sistemlerinde değişmesine yol açacaktır. İnternet teknolojileri tabanlı olarak gelişip büyüyen medya, klasik medya öğelerini de çemberine alacak ve onları değiştirmek zorunda bırakacaktır.

Bu tipteki medyanın cazip hale gelmesinin en önemli sebepleri ise hayatın akışını kişilerin diledikleri gibi yaşamasına engel olmadan onları bilgiye erişirmesi ve başkalarıyla sosyal etkileşime sokabilmesi ve ayrıca maliyeti yok denecek kadar az olduğundan cüzi miktarlara dahi küresel medyalarla bile yarışacak etkiyi ve ilgiyi kazandırmasıdır. Nitekim Arap Baharı olarak isimlendirilen ayaklanma hareketleri bu durumun en açık ve somut örnekleridir.

Medya gelecekte reklam ve pazarlama maliyetlerini de düşüreceği için ilk kez olarak insanların doğrudan talepleri ve müdahaleleri ile şekillenmektedir. Zira bu yeni tip medyada seçenekler sınırsız olduğundan, genel beğeni özelliklerini taşımayan

veya trendlere uzak kalan medya ürünleri otomatikman elenecek ve yerini başarılı olanlara bırakacaktır. Böylece medya sermaye nedeniyle kaybettiği sosyal amaç ve sorumluluklarına da yine sosyal bir devrim sayesinde yeniden kavuşmuş olacak, siyaset ve sermaye üzerindeki etkisi hissedilir oranda artacaktır.

Ülkemizde yaşanması beklenen değişimler açısından ise durumun daha yavaş ilerleyeceğini düşünmek hayalci bir yaklaşım olmayacaktır zira anlatılan tipte bir medyanın hayatı kuşatabilmesi öncelikle internet, bilgisayar ve mobil cihazların yaygınlaşıp, kullanılmasına bağlıdır. Bu nedenle ülkemiz kendi gelişimini tamamlayana değin süreç klasik dev medya organlarınca manipüle edilmek ve yavaşlatılmak istenecektir.

Öte yandan ulusal düzeyde medyamızda 1990'lı yıllardan günümüze dek yaşanan sermaye değişimleri ve siyasi konjonktur dikkate alındığında bugün medyada muhafazakârlar ve ulusalcılar olarak yaşanan bölünmenin daha da derinleşeceği ancak, marjinalliklerinden de arınacağını söylenebilir. Özellikle yabancı sermayenin ülkeye girişinin giderek artması, yerel sermayenin ideolojik tabanlı olarak kamplara bölünmesi ile medyadaki dengenin de bulunacağı ve Batı tipi yeni bir düzene geçileceği düşünülebilir. Bu konudaki en önemli emareler, medya içerisindeki bakış açısı ve üslupların giderek yumuşama eğilimi göstermesidir.

Diğer taraftan internet ülkemizde de giderek daha yaygınlaşacak ve bireysel medyanın rolünü artıracaktır. Yerli medya organları ise giderek gelişmelere daha fazla ayak uyduracak ve interneti stratejilerinin merkezine doğru kaydıracaklardır. Böylece klasik medya araçlarının bazıları dünya trendlerine oranla yavaş da olsa işlevsizleşirken, bazılarının rolü ve içeriği değişime uğrayacaktır. Bu noktada ülkemizde faaliyete başlayan ve gelecekte de ülkemize girmek isteyecek olan küresel sermaye muazzam Pazar imkânı nedeniyle yeni tip medyayı ülkemizde de hızla yaygınlaştırmak isteyecek ve bu nedenle yerel medya güçleri ile bir takım anlaşmazlıklar yaşayabilecektir.

Ülkemizde yaşanması muhtemel değişimlerden bahsedeceğimiz sonuncu durum ise, medyanın kadrolarına yönelik olacaktır. Bugünün isim sahibi yazarları ve TV programcıları arasında büyük bir ayıklanma yaşanacak, alttan gelen nesillerin farklı

algılar üzerinden düşünen yazarları sütunları doldurmaya, TV'leri işgal etmeye başlayacaktır. Bu değişim medyanın tüm iş kollarında ve her seviyesinde yaşanmaya başlanacaktır. Böylece medya daha dinamik ve gelişen çağa daha uyumlu bir hale gelecek, Türkiye'de medya ve zamanın ruhu arasında açılmış olan fark giderek kapanacaktır.

SONUÇ

Medyayı tarihi dönüşüm evreleri açısından üç'e ayırmak mümkündür. Yazılı basının icadı (buradan kasıt gazete ve dergilerdir), görsel ve işitsel medyanın icadı (TV ve Radyolar) ve nihayet internet. Dikkat edilirse bu üç nokta da yalnızca basın adına değil, sosyal sistemlerde de değişimler meydana getirmiştir. Yazılı basın döneminde belli bir amaç ve sorumlulukla ortaya çıkan basın, soğuk savaş döneminde iyiden iyiye siyasi otoritelerin kontrolü altına girmiş fakat yine de temel ilke ve amaçlarını mümkün merteye korumaya çalışmıştır. Küreselleşme ise sermayenin küresel hâkimiyeti ile medyayı da etkisi altına almış ve onun kamuoyu yaratma gücünü kendi çıkarları için kullanma yoluna gitmiştir. Elbette bu medyayı giderek tekilleştirmeye ve büyük holdinglerin tekelinde sokmaya başlamıştır. Böylece medya güdümlü hale gelmiş ve inanırlılığını yitirmeye başlamıştır. Ancak sermayenin yarattığı değişimin bazı faydaları da yok değildir. Basılı medyadaki ve TV yayınlarındaki müthiş teknolojik gelişmeler ve sinema sektörünün sıçrama yapması sermayenin medyaya para yatırmaya başlaması sonucu mümkün olmuştur. Medyanın bu temel unsurlarında meydana gelen değişimler soğuk savaş ürünü olan iletişim teknolojilerine de sirayet edince giderek bilgi ve iletişim birleşmiş, bugün artık adına bir kalemde bilişim dediğimiz ayrılmaz bir bütün halini almıştır.

Küreselleşme sonrası dönemde ise özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında medya ile tamamen iç içe geçmiştir. Bunun sebebi siyaset ve medyayı kontrol eden sermayenin ortak çıkarları bulunması kadar, sermayenin siyaseti de ele geçirerek kendi menfaatlerini dayatmaya başlamasıdır. Bu yapı içerisinde siyaset-medya-sermaye üçgeni için en önemli unsur toplum olmuştur. Zira sermayenin siyasete etki ederek şekil verdiği karar ve yasalar sistemi de değiştirmeye başlamış, sistem ise toplumların ve devletlerin yaşamlarına doğrudan tesir ettiği için hakların desteğini zorunlu kılmıştır. Özellikle demokrasi ile yönetilen Batı tipi toplumlarda bu durum daha da ön plana çıkmıştır. Değişimlerin halklar nezdinde kabul edilir olması ise medyanın olağanüstü propaganda etkisi ile mümkün kılınmıştır. Yani medya halkın tarafında duran ve sermaye-siyaset ikilisini denetleyen bir işlev ile yola çıkmışken bugün sermayenin siyasete ve toplumlara tesir etmek için kullandığı bir araca dönüşmüştür.

Ülkemizde de durum aşama aşama ilerlemiştir. Ancak ne var ki, bizdeki döngüler Batı'daki ile benzer şekilde ilerlememektedir. Ülkemizde medyayı gelişimi ve dönüşümü açısından üç'e ayırmak mümkündür. İlk bölüm kuruluşumuzdan doksanların başına dek geçen süreç, ikinci bölüm doksanlardan 2002-2003 yıllarına dek geçen dönem ve üçüncü bölümse bugün halen devam etmekte olan süreçtir. Bunlardan ilki en uzun süreç olmakla birlikte bu dönemde siyasi ve bürokratik elitlerin medya üzerinde tam bir hâkimiyeti vardır. Bizim gibi Doğu medeniyetinden gelen toplumlar için devlet diye ifade edebileceğimiz ortak akıl, marjinal bazı yayınlara müsaade etmekle birlikte bunların hiçbir zaman plan ve programların dışına çıkılacak bir rol üstlenmesine izin vermemişler, tüm bir medyayı siyasi gereklere göre şekillendirmişlerdir. Bu dönem için kısaca siyasetin medyayı kontrol ettiği dönem diyebiliriz ki, bu dönem Batı'da da yaşanmış bir dönemdir.

İkinci olarak ise doksanların başından itibaren gelişen ve küreselleşmeyle birlikte ulus aşan sermayenin tüm dünya ülkelerine nüfuz etmeye başladığı, ulus içi sermayenin ise gelişerek siyasetin tahakkümünden sıyrılmaya başladığı dönemdir. Bu dönem ülkemizdeki büyük sermayeler holdingleşmeye başlamış ve medyanın gücünün farkına varmışlardır. Elbette bu farkındalık Batı'nın örnek alınması ile ortaya çıkmış, sermaye siyasetin boyunduruğundan çıkarak başlı başına bir güç olmak için medyaya el atmıştır. Zira özellikle bizim gibi eğitim düzeyi yüksek olmayan ve kolay provoke olan toplumlarda medyanın propaganda etkisi katlanmakta ve kamu desteği yaratmak kolaylaşmaktadır.

Nitekim yaşanan süreçte bu bahsedilenler aynen tezahür etmiştir. Medya büyük holdinglerin piyasaya girmesi sonucu onların maddi olanakları ile başa çıkamaz hale gelmiş ve giderek çok seslilik seyrelmiş, kamu yararına yayın yerini sermaye odaklı müdahalelere bırakmıştır. Elbette bu dönemde Batı medyasında görülen değişimler ve gelişmeler bizim ülkemizde de kısa sürede yankı bulmuş ve yayın teknolojileri gelişerek kaliteyi artırmıştır. Öte yandan bu gelişmeler görsel öğelerin hipnozuyla kitleleri de angajmana almış ve güdümlü medya, güdümlü bir toplum yaratmaya başlamıştır. Böylece halka da tamamlanmış ve sermaye-siyaset-medya-toplum dörtlüsü, sürekli sirkülasyona dayalı yeni bir sistem oluşturmuştur.

Son dönemde ise özellikle AKP'nin iktidara gelişiyle birlikte küreselleşmeden nasibini fazlasıyla alan Türkiye, medya alanında da devşirmeler yaşamaya başlamış, pek çok medya organı ve şirketi yabancıların eline geçmiştir. Böylece küresel medya ağı ile olan kontak da kurulmuş olmuştur. Ancak bu siyasetteki gelişmeler beklendiği gibi olmamış ve AKP ile birlikte yeni bir sermayedar gurubu yükselmeye başlamıştır. Yerleşik devlet düzeni değiştirilmeye başlanmış, yerleşik medya yeni sermayenin medyası ve siyasi iktidar tarafından baskı altına alınmıştır.

Bu beklenmeyen durum doğmasında; yerleşik büyük medya gruplarını elinde tutan sermaye odaklarının iş ilişkileri ve finansal değerlendirmelerinin, devletin düzen tesis etmeye yönelik birimleri tarafından sıkıştırılması ve zorlanması etkin olmuştur. El değiştiren siyasi güç ogüne dek göz yumulan ilişkilere mercek tutulmuş ve sermayeyi korkutmuştur. Bu durum hâkim medyanın da sermaye tarafından geri adım atmasına ve siyaset ve toplum üzerindeki etki alanlarını kaybetmeye başlamasına yol açmıştır. Böylece yeni siyasi anlayışın desteğinde yeni bir medya ortaya çıkmış ve hem etkinlik hem de pazar payı açısından bir anda yerleşik medyaya ortak olmuştur.

Bu noktada Batı medyasından ayrıldığıımız nokta orada sermayenin siyaseti de tahakküm altına almış olmasında dolayı hâkim güç rolünü koruyor olmasıdır. Bizde ise yeni siyasi anlayış ile birlikte tekrar siyasetin medyaya etki ettiği bir dönem başlamıştır.

Kendini baskı altında hisseden yerleşik medya ise, siyasi baskıyı kırabilmek için yabancı ortaklarla anlaşmalar yapmaya başlamış ve hükümetin siyasal gücünü, küresel güce sahip dev şirketlerin güçlü ülkeler ve küresel ekonomi üzerindeki etkinliği ile dengelemeye çalışmıştır.

Bahsetmemiz gereken diğer bir nokta ise, internet ile sermaye ve siyasetin medya üzerinde kurduğu dönüşümlü tahakkümün kırılmaya başlamasıdır. İnternet küreselleşmenin ruhuna en çok uyan ve ideolojileştirilemeyen bir etkiye sahiptir. İnternet sayesinde kişilerin bilgiye istedikleri an, istedikleri yerden erişme olanağına kavuşmaları ve ayrıca insanların birbirleriyle her an iletişim ve etkileşim halinde

olmalarına olanak sağlamıştır. Bu sayede siyasi otoriteler veya sermaye odaklarının manipüle edilmeye çalışılan bilgi doğrulanabilir veya yanlışlanabilir hale gelmiştir. Ayrıca pek çok insan ticaret, sanat, bilim ve eğlence amacıyla interneti kullanmaya başlamış, kendi fikir ve eylemlerini herkesle paylaşma imkânı bulmuştur. Bu sayede bir çok bakış açısının ve algıların bir araya gelerek sinerji oluşturduğu bir ortam ortaya çıkmıştır. Bu gücüyle internet sinema dışındaki tüm medya organlarının işlevini daha da geliştirerek ve dönüştürerek sağlamaya başlamış; klasik medyayı dahi kendine angaje etmeyi başarmıştır.

Bu durum elbette ki klasik medyanın gücünün yok olduğu anlamına gelmemektedir. Halen TV-Gazete-Sinema gibi etkin medya organları büyük güce sahiptir. Özellikle Türkiye gibi internet kullanım amacının çeşitlendirilemediği, TV kolik ve eğitim seviyesi yüksek olmayan toplumlarda kamuoyu yaratmanın en büyük aracı halen yukarıda bahsettiğimiz klasik medya araçlarıdır. Bu medya araçları kullanılarak, dördüncü bölümde de örnek olaylar ve haberlerle de aktarıldığı gibi, Türk halkının gerek yurtiçi, gerekse yurtdışı olaylarda bakış açısı yönlendirilmiştir. Bu güdülenme ile birlikte, Türk siyasetinde hem yurt içi hem de yurtdışında damgasını vuracak çeşitli toplumsal hareketlerin oluşmasına, siyasal ve toplumsal değişimlerin meydana gelmesine sebebiyet vermiştir.

Sonuç olarak, ana akım medyanın hala kitleleri manipüle edebilecek güce sahipken, sermaye odakları veya ekonomik rant için siyasi odaklar tarafından kontrol edilebiliyor olması, bağımsız medyaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Fakat temelde bu değişim, ne medya organlarının ekonomik kaygılarını aza indirmek için çapraz tekelleşmeye izin vermekle ne de yabancı sermaye birleşmelerine izin vermekle mümkün olabilir. Bu değişimin, temelde basın yasasının değiştirilerek, sadece ticari faaliyeti basın- yayın olan şirketlerin, ruhsat sahibi olmalarını sağlamakla mümkün olabilir. Bunun yanında medya çalışanlarının belli bir alanda uzmanlaşması, özgür irade ve vicdana sahip kişilerden oluşması da bir diğer unsurdur. Manipülasyona dayalı, belli bir gruba, güç veya sermaye odağına hizmet etmeyen, günü kurtarmak ve sansasyon yaratıp rant sağlama amacı gütmeyen enformasyon kaynaklarına ihtiyaç vardır. Bu ayrımı sağlayacak olan yine toplumun kendisidir. Bu bağlamda medya okur – yazarlığı da önemli hale gelmekte, ilkokuldan itibaren bu bilincin aşılması ve eğitimin zorunlu hale gelmesi önem arz etmektedir.

Ayrıca medya kuruluşu, görüşü ne olursa olsun, yurt içi veya yurt dışı olaylarla ilgili enformasyonları tarafsız ve halkın analiz edebilme yetisine uygun olarak sunulmasını sağlamalıdır. Basın – yayın organlarının da bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi , propaganda unsurlarının önüne geçilmesi konusunda önemlidir. Bu denetleme ekibinin, siyasi partilerin önerdiği kişilerden ziyade, alanında uzman, basın-yayın etik ve ahlak ilkelerine önem veren, Türk toplumunu sosyolojik açıdan iyi bilen, değer yargılarına ve hassasiyetine önem veren ve herhangi bir siyasi parti veya sermaye unsuruyla bağlantısı olmayan akademisyenler içinden seçilmesi önemlidir. Böylece medyada buldukları yapıya, çeşitli şekillerde entegre olmuş, yurtiçi veya yurtdışı kaynaklı etki ajanları ve provoke edici enformasyon kaynaklarından medyanın arınması sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- Agdag, B.** (2010) 28 Şubat Askeri Müdahalesi ve Türk Siyasetine Etkileri: Türkiye’de Asker-Siyaset İlişkisinin Tarihsel Serüveni Bağlamında Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi
- Akarcalı S.** (2003) 2. Dünya Savaşı’nda İletişim ve Propaganda, Ankara: İmaj Yayıncılık, Ankara Aktaran Kasım, M. (2001) Hitler Döneminde Propaganda Aracı Olarak Radyo, Konya: Selçuk Üniversitesi
- Aksu, A.** (2009) Demokratik Açılım Bir Şemsiyedir-Röportaj, Stratejik Düşünce Dergisi, Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü
- Anonim** (2010) TC Tarihi Ders Notları, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi-Umuttepe Yayınları
- Arcayürek, C.** (2003) Elle Gelen Düğün Bayram, Cumhuriyet Gazetesi
- Arhan, F.; Demirer, T.; Hozatlı, U.; Orhangazi, Ö.; Özbudun, S.** (1999) Medya Eleştirisi ya da Hermes’i Sorgulamak, Ankara: Öteki Yayınları Aktaran Odyakmaz, N. (2005) Medya Ekolojisi, Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi
- Arı, T.** (2004) Türkiye, Irak ve ABD: Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Basra Körfezinde Yeni Parametreler, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Editör: İdris Bal, Ankara: Nobel Yayınları
- (2006) Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım
- (2008) Türk Amerikan İlişkileri: Sistemdeki Değişim Sorunu mu?, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 4, Sayı 13
- Arslan, A.** (2006) Medya-Politika İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme Aktaran Bakırcı, H. (2006) Yazılı, Görsel ve İşitsel Medyanın İnsanların Siyasi Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kütahya Örnekleme, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi
- Ataklı C** (1997), Basın-Siyaset İlişkilerinde Yozlaşma, Yeni Türkiye Dergisi, Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı II, Sayı:14, Ankara
- Atılgan, S.** (2001) Küreselleşme ve Günümüzde Medya Sektörü, İstanbul: Marmara İletişim Dergisi, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, Sayı:11, Ocak Sayısı

Atabek, N. (1999). Yapay Gündem Olamaz Ama Yapay Gündem Konularından Söz Edilebilir. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Düşünceler 12, Aktaran Yüksel, E. (2001) Kamuoyu Oluşturma” ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede Kesismekte, Nerede Ayrılmaktadır?, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

ATO - Ankara Ticaret Odası, Gümrükte Kuşatma - Gümrük Birliği Nedir?

http://www.atonet.org.tr/yeni/files/_files/hizmetlerimiz/yayinlarimiz/gumrukt_e_kusatma.pdf, (e. t. 05.06.2011)

Avcı, H. (2010) Haliç'te Yaşayan Simonlar: Dün Devlet Bugün Cemaat, Ankara: Angora Kitapları

Aydın, N. (2008) İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya, İstanbul: Kum Saati Yayınları

Barut, B. (2000) Haber Ve Yorum Düzleminde Türk Basınının Objektiflik Analizi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2

Baydar, İ. (2006) Takvim Gazetesi Aktaran Aydın, N. (2008) İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya, İstanbul: Kum Saati Yayınları

Batmaz, V. (2005) Medyaya Düşman Yetiştiriyorum, İstanbul: Karakutu Yayınları

Belgeler.com, Sovyetler Birliği'nin Dağılması

<http://www.belgeler.com/blg/g3/sovyetler-birliginin-dagilmasi>, (e. t. 05.06.2011)

Belgenet (1999) Öcalan Davası

<http://www.belgenet.com/dava/durusma08.html#1>, (e. t. 05.06.2011)

BİLGESAM-Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (2009) Demokratikleşme ve Toplumsal Dayanışma Açılımı Raporu

Birand, M. A. (2003) Neşe Düzel ile röportaj, Radikal Gazetesi

Buğra, A. (2010) Ekonomi Siyaset İlişkisi Basit Değil, TÜSİAD Görüş Dergisi, Ekim Sayısı

http://www.tusiad.org/_rsc/shared/file/TUSIADGorus-no64-.pdf (e. t. 14.06.2011)

Bulaç, A. (2003) Bugün Karar Günü, Zaman Gazetesi

Cohen, B. (1963) The Press and Foreign Policy, Princeton: Princeton University Press Aktaran Öksüz, O. (05.01.2007) Kamuoyu Oluşum Sürecinde

Basın-Siyaset Etkileşiminin Etik Açısından Değerlendirilmesi: Kıbrıs Müzakerelerinin Hürriyet Gazetesinde Sunumu, İzmir: Ege Üniversitesi, Selçuk İletişim, Ocak Sayısı

Çağran, M. E. (2009) Açılımlar ve Hukuk, Stratejik Düşünce Dergisi, Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü

Çapaoğlu, G., Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliğinin Düşündürdükleri, Ekodialog.com Ekonomi ve Makale Arşivi

<http://www.ekodialog.com/Makaleler/Turkiye-avrupa-birligi-gumruk-birligi.html>, (e. t. 04.06.2011)

Çongar, Y. (2003) ABD Çok Uzatmayacak, Milliyet Gazetesi

Çopur, H. (2011) Türk Basınında eksen kayması

<http://www.stargazete.com/acikgorus/turk-basininda-eksen-kaymasi--haber-282551.htm> (e. t. 21.07.2011)

Dearing, J.W.; Rogers, E.M. (1996) Communication Concepts 6: Agenda-Setting. Thousand Oaks: Sage Aktaran Yüksel, E. (2001) Kamuoyu Oluşturma” ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede Kesismekte, Nerede Ayrılmaktadır?, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

Desmoulins, N. T. (1995) Medya Ekonomisi, Çeviren: Üstün, G., İstanbul: İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi Aktaran Taşdemir, E. (2005) 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset İlişkisi, İzmir: Ege Üniversitesi, Selçuk İletişim Dergisi Aktaran Taşdemir, E. (2005) 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset İlişkisi

Dikenova, G. (2010) Medya, Tekelleşme ve Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi

Dura, C. ve Atik, H. (2000) Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye, Ankara: Nobel Yayınları Aktaran Uysal, C. (2001) Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi 1,

http://www.feyonomi.com/iktisatders/TR___AB_ili_kilerinin_tarihsel_sureci.pdf, (e. t. 04.06.2011)

EğİN, O. (2001) İmha Planı, Medya Nasıl Çökertildi, İstanbul: Destek Yayınevi

(2009) Bunları Kimse Yazamadı: İsim İsim Medya, İstanbul: Güncel Yayıncılık

Erden, Ö. O. (2010) Politik Gerçeklik-Politik Yanılsama İkileminde Politğin Medyatik İnşa Aracı: Kamuoyu Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi

Erol, G. (2010) Türk Basınında Yaşanan Dönüşümün Gazeteci Kimliğine Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi

Ete, H. (2009) 28 Şubat Bin Yıl mı Sürecekti?, SETA Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

<http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=6498&q=28-subat-bin-yil-mi-surecekti>, (e. t. 06.06.2011)

Gezgin, S. (2002) Medyanın Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşumu, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi XII (1), 11-20 Aktaran Yüksel, E. (2001) Kamuoyu Olusturma” ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede Kesismekte, Nerede Ayrılmaktadır?, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

Giragosian, R. (2009) Asıl Yük Türkiye'nin Omuzlarında, Stratejik Düşünce Dergisi, Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü

Gökçe, D. (2000) Akşam Gazetesi Aktaran Aydın N. (2008) İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya, İstanbul: Kum Saati Yayınları

Gökçe, O. (2002) İletişim Bilimine Giriş, 4. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları Aktaran Terkan, B. (2007) Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen doktora tez özeti. Ankara: TÜBİTAK/ULAKBİM Online Makale Arşivi

Gözen, R. (2003) Türkiye'nin II. Körfez Savaşı Politikası: Aktif Politika ve Sonuçları, Türk Dış Politikası, Editör: Baskın Oran, İstanbul: İletişim Yayınları

Gülalp, H. (2003) Kimlikler Siyaseti, İstanbul: Metis Yayınları

Güneri, M. (1967) Psikolojik Savaşın Önemi ve Yöntemi, İstanbul: K.K.K. Askeri Basımevi

Güz, N. (1997) Türk Basınında Kamuoyu Araştırmalarının Yönlendirme Aracı Olarak Kullanılması, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 1, Sayı 1 Aktaran Kürne, H. (2008) Türkiye'de Medya Siyaset İlişkileri (3 Kasım 2002 VE 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri Öncesinde Medyanın AKP'ye Yaklaşımının Karşılaştırılması Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma), Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi

Hablemitoğlu, N. (2006) Etki Ajanları, Nüfus Casusları ve Fetullahçılar Raporu

<http://www.neciphablemitoglu.com/makaleleri/blog.php?id=22> (e.t. 21.07.2011)

Haber3 İnternet Haber Sitesi (2011) 1 Mart tezkeresi hataydı

<http://www.haber3.com/1-mart-tezkeresi-hataydi-841515h.htm> (e. t. 06.06.2011)

Haber Türk İnternet Sitesi

<http://www.haberturk.com/polemik/haber/605776-medya-28-subatta-cok-kotu-bir-sinav-verdi> (e. t. 22.06.2011)

Hongur, A. (2006) 28 Şubat Sürecinde Ordu, Medya ve Siyasal İktidar, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/470911.asp> (e. t. 26.06.2011)

<http://yenisafak.com.tr/video/?i=160059> (e. t. 26.06.2011)

İHH Vakfı, Mülteciler Sorunu / Iraklı Mülteciler

<http://irak.ihh.org.tr/mueltecisorunu/iraklimulteciler/irakli.html>, 06.06.2011

İnal, M. A. (2005) Medya ve Toplum İlişkisini Anlamak Üzere Bir Çerçeve, Medya ve Toplum, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları

İrvan, S. (1997) Derleyenin Sunuşu, Medya, Kültür, Siyaset, Derleyen: Süleyman İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat Yayın Aktaran Erden, Ö. O. (2010) Politik Gerçeklik-Politik Yanılsama İkileminde Politğin Medyatik İnşa Aracı: Kamuoyu Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi

(2001) Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Aktaran Terkan, B. (2007) Basın ve Siyaset İlişkinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen doktora tez özeti. Ankara: TÜBİTAK/ULAKBİM Online Makale Arşivi

Jersey Aktaran Terkan, B. (2007) Basın ve Siyaset İlişkinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen doktora tez özeti. Ankara: TÜBİTAK/ULAKBİM Online Makale Arşivi

Jowet G. S. ve O'donnel V. (1999) Propaganda and Persuasion, California: Sage Publications Aktaran Kasım, M. (2001) Hitler Döneminde Propaganda Aracı Olarak Radyo, Konya: Selçuk Üniversitesi

Karaalioglu, M. (2005) Medya-Siyaset İlişkileri Aktaran Bakırcı, H. (2006) Yazılı, Görsel ve İşitsel Medyanın İnsanların Siyasi Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kütahya Örnekleme, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi

Kırlı, Ö. (2004) Türkiye'de Medyanın Siyaset Üzerindeki Rolü ve Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi

Kapani, M. (1975) Politika Bilimine Giriş, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları Aktaran Erden, Ö. O. (2010) Politik Gerçeklik-Politik Yanılsama İkileminde Politğin Medyatik İnşa Aracı: Kamuoyu Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi

Kaplan, Y. (1991) Enformasyon Devrimi Efsanesi, İstanbul: Rey Yayıncılık Aktaran Güngörmez, B., (2002) Kitle İletişim Araçları, Siyaset ve Propaganda, Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:3, Sayı:3

Karaca E. (1995), Milliyet Olayı, İstanbul: Altın Kitapları Yayınevi Aktaran Taşdemir, E., 2005, 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset İlişkisi

Koloğlu, O. (1994) Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul: İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi Aktaran Taşdemir, E. (2005) 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset İlişkisi, İzmir: Ege Üniversitesi, Selçuk İletişim Dergisi

(2003), Babıali'den İkitelli'ye Geçerken Gazetecilik, Türkiye'de Gazetecilik, Ankara: ÇGD Yayınları

Kongar, E. (2003) Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe, İstanbul: Remzi Kitabevi

Konrad Adenaur Vakfı (1999) Türkiye'de Medya ve Seçimler Aktaran Kürne, H. (2008) Türkiye'de Medya Siyaset İlişkileri (3 Kasım 2002 VE 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri Öncesinde Medyanın AKP'ye Yaklaşımının Karşılaştırılması

Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma), Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi

<http://www.konrad.org.tr/index.php?id=195> (e. t. 10.06.2011)

Koru, F. (2003) Yeni Şafak Gazetesi Aktaran Aydın, N. (2008) İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya, İstanbul: Kum Saati Yayınları

Köse, Z. (2010) Sermaye, siyaset, medya, Medya-Sermaye-Siyaset Üçgeni, Kitap Kritiği, Sol Kültür

<http://kultur.sol.org.tr/makaleler/zafer-kose/sermaye-siyaset-medya-461> (e. t. 14.06.2011)

Kundakçı, H. (2000) Güneydoğu'da Unutulmayanlar, İstanbul: Alfa Yayınları

Kutluay, M. (2010) Türkiye-AB İlişkilerinin Değişen Seyri ve Gümrük Birliği Üzerine Üç Argüman, USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu)

<http://www.usak.org.tr/iletisim.asp>, (e. t. 06.06.2011)

Kürne, H. (2008) Türkiye'de Medya Siyaset İlişkileri (3 Kasım 2002 VE 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri Öncesinde Medyanın AKP'ye Yaklaşımının Karşılaştırılması Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma), Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi

Laçiner, S. (2009)PKK, Demokratik Açılım'ı Pazarlık Sürecine Çevirmeye Çalışıyor, USAK-Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1186> (e. t. 09.06.2011)

(2010) Demokratik Açılım Siyasete Silahsız Girmektir, USAK-Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu

<http://www.usak.org.tr/hyazdir.asp?id=289> (e. t. 09.06.2011)

Manisalı, E. (1998) Türkiye Avrupa İlişkileri, İstanbul: Çağdaş Yayınları
Aktaran Uysal, C. (2001) Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi 1,

http://www.feyonomi.com/iktisatders/TR___AB_ili_kilerinin_tarihsel_sureci.pdf, (e. t. 04.06.2011)

McCombs, M. E.; Shaw, D. L. (1984). The Agenda Setting Function of the Press, Derleyen: Graber, D. A., Media Power in Politics içinde, Washington: Congressional Quarterly Inc. Aktaran Terkan, B. (2007) Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen doktora tez özeti. Ankara: TÜBİTAK/ULAKBİM Online Makale Arşivi

Medya Faresi (2009) Açılımda neler oluyor? Gazeteler bunu nasıl gördü?

<http://www.medyafaresi.com/haber/28512/medya-acilimda-neler-oluyor-gazeteler-bunu-nasil-gordu.html> (e. t. 27.06.2011)

Meyer, T. (2004) Medya Demokrasisi, Çeviren: Ahmet Fethi, İstanbul:

Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları Aktaran Çevik, E. (2010) İç Ve Dış Politikada Medya Ve Siyaset İlişkisi: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abanat İzzet Baysal Üniversitesi

Milliyet Gazetesi / Susurluk Dosyası (2001) Dünden bugüne adım adım

Susurluk

<http://www.milliyet.com.tr/content/dosya/susurluk/susurluk1.html>, (e. t.

05.06.2011)

(2003) Irak: Türkiye Pişman Olacak

Mills, W. (1974) İktidar Seçkinleri, Çev: Ünsal Oskay, Ankara: Bilgi

Yayınevi Aktaran Odyakmaz, N. (2005) Medya Ekolojisi, Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi

Murdoch, G. (2002) Media, Culture and Modern Times: Social Sciences

Investigations, Handbook of Media and Communications Research Methodologies,

Der. Klaus Bruhn Jensen, London and New York: Routledge Aktaran Çevik, E.

(2010) İç ve Dış Politikada Medya ve Siyaset İlişkisi: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abanat İzzet Baysal Üniversitesi

Münir, M. (1993) Sabah Olayı, İstanbul: Altın Kitapları Yayınevi Aktaran

Taşdemir, E. (2005) 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset

İlişkisi, İzmir: Ege Üniversitesi, Selçuk İletişim Dergisi Aktaran Taşdemir, E., 2005,

1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset İlişkisi

(2006) Sabah Gazetesi, Köşe Yazısı

Nebiler H (1995) Medyanın Ekonomi Politikası, İstanbul: Sarmal Yayınevi

Aktaran Taşdemir, E. (2005) 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-

Siyaset İlişkisi, İzmir: Ege Üniversitesi, Selçuk İletişim Dergisi

NTVMSNBC (2007) Erdoğan: Mitinge Katılanlar Bindirilmiş Kıta

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/405722.asp> (07.06.2011)

(2007) Cemil Çiçek'in açıklamasının tam metni

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/406662.asp> (07.06.2011)

(2007) Büyükanıt'tan Cumhurbaşkanı Tarifi

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/405388.asp>, (07.06.2011)

Oğur, Y. (2010) İşte tam liste

<http://www.taraf.com.tr/yildiray-ogur/makale-iste-tam-liste-muhtira-isbirlikcileri.htm>
(e. t. 26.06.2011)

Önder, Y. (2007) AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu ve Medyanın Gündem Belirleme Etkinliği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi

Önderoğlu, E. (2008) Türkiye Basın Özgürlüğü Sıralaması'nda 102. Sırada, BİANET

<http://bianet.org/bianet/bianet/110373-turkiye-basin-ozgurlugu-siralamasinda-102-sirada> (e. t. 13.06.2011)

Öngören Hukuk Bürosu (2004) Medyada Yabancı Yatırımcılar İçin Önemli Bir Fırsat Ve Yeni Haberler

<http://www.ongoren.av.tr/news/tr/04-11.php> (12.06.2011)

Örmeci, O. (2008) Türk Siyasal Tarihi/Çok Partili Dönem ve Askeri Müdahaleler, İstanbul: Güncel Yayıncılık

Özdağ, Ü. (2010) Türk Ordusu PKK'yı Nasıl Yendi, Türkiye PKK'ya Nasıl Teslim Oluyor, Ankara: Kripto Kitaplar

Özgan, A. (2008) 28 Şubat Sürecinin Siyasal Açından Neden ve Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Üniversitesi

Öznur, H. (2004). Cahsların Savaşı, Kuzey Irak Kürt Hareketi ve Musul-Kerkük Meselesi, Ankara: Altinküre Yayınları

Özsoy, O. (1998) Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma, İstanbul: Alfa Yayınları

Posta Gazetesi (2003) Coni Affetmiyor

Resimli Haber, Gazete 1. Sayfaları

http://www.resimlihaber.com/gazete-kapaklari/20-ekim-2009-sali-gazete-1-sayfalari_3406_24.html (e. t. 26.06.2011)

http://www.resimlihaber.com/gazete-kapaklari/11-ekim-2009-pazar-gazete-1-sayfalari_3367.html (e. t. 26.06.2011)

Rogers, E. M. ve diğerleri (1997) A Paradigmatic History of Agenda-Setting Research, Editör: Iyengar, S. ve Reeves, R. Do The Media Govern? Politicans,

Voters and Reporters in America içinde, Sage Publications, Thousand Oaks Aktaran Terkan, B. (2007) Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen doktora tez özeti. Ankara: TÜBİTAK/ULAKBİM Online Makale Arşivi

Ruşen Ç. (1994) Ne Şeriat Ne Demokrasi RP'yi Anlamak, İstanbul: Metis Yayınları Aktaran Çakır ve Çalmuk, Çakır, R.; Çalmuk, F. (2001) Recep Tayyip Erdoğan–Bir Dönüşümün Öyküsü, İstanbul: Metis Yayınları

Salkın, M. E. (2010) Türkiye'nin 1983-2007 Tarihleri Arası Asker Sivil İlişkileri: Klasik Darbeden E-muhtıraya, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi

Sayın, Ş. (2010) Demokratik Rant Devleti, AKP ve Mali Kural, TÜSİAD Görüş Dergisi, Ekim Sayısı

http://www.tusiad.org/_rsc/shared/file/TUSIADGorus-no64-.pdf (e. t. 14.06.2011)

Sherman E., Chomsky, N. (1999) Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir?, Yayına Hazırlayan: Kaplan, İ., İstanbul: Minerva Yayınları Aktaran Bakırcı, H. (2006) Yazılı Görsel ve İşitsel Medyanın İnsanların Siyasi Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kütahya Örnekleme, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi

Son Dakika Haber Sitesi, (2010) Özgür Basın Sıralaması Açıklandı <http://www.sondakika.com/haber-ozgur-basin-siralamasi-aciklandi-2334052/> (e. t. 13.06.2011)

Sönmez, M. (2003) Filler ve Çimenler Medya ve Finans Sektöründe Doğan / Anti-Doğan Savaşı, İstanbul: İletişim Yayınları

(2003) Türkiye Medyasında Yeni Sahiplik Yapısı: Cepheler ve Profiller, Derleyen: Tılıç, D., Türkiye'de Gazetecilik, Ankara: ÇGD Yayınları

(2010) Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı, İstanbul: Yordam Kitap

Star Gazetesi İnternet Sitesi

<http://www.stargazete.com/orjresim/100308-121019-man1kk.html> (e. t. 22.06.2011)

Takeshita, T. (1997) “Exploring the Media's Roles in Defining Reality: From Issue-Agenda Setting to Attribute-Agenda Setting”, McCombs, M. ve diğerleri (Ed.), Communication and Democracy Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory içinde, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New

Tarhan, N. (2003) Psikolojik Savaş, Gri Propaganda, İstanbul: Timaş Yayınları

Taşdemir, E. (2005) 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset İlişkisi, İzmir: Ege Üniversitesi, Selçuk İletişim Dergisi

T.C. Başbakanlık Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarlığı, Susurluk İnceleme Raporu

<http://akgul.bilkent.edu.tr/Dava/susurluk/mit/> (e. t. 06.06.2011)

T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, AB ile İlişkilerin Tarihçesi

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>

Tılıç, D. [Derleyen] (2003) Türkiye’de Gazetecilik, Ankara: ÇGD Yayınları
Aktaran Erol, G. (2010) Türk Basınında Yaşanan Dönüşümün Gazeteci Kimliğine Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi

Tokgöz O. (1973) Çağımız Gazeteciliğinin Özellikleri, Ankara Üniv. S.B.F., Basın ve Yayın Yüksek Okulu, Yıllık, No:1, Ankara
Aktaran Taşdemir, E. (2005) 1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın-Siyaset İlişkisi, İzmir: Ege Üniversitesi, Selçuk İletişim Dergisi

Türköne M (1996), Merkez Nereye Taşındı?, Yeni Türkiye Dergisi, Türk Siyaseti Özel Sayısı, Sayı:9, Ankara

Ulucak, E. (1998) Ankara Nereden Çıktı Bu Rük?, Ankara: Misyon Dergisi, Haziran-Sayı: 38
Aktaran Aydın, N. (2008) İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya, İstanbul: Kum Saati Yayınları

Ulutaş, A. (2006) I. VE II. Körfez Savaşının Türkiye'ye Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi

Uysal, C. (2001) Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi 1,

http://www.feyonomi.com/iktisatders/TR___AB_ili_kilerinin_tarihsel_sureci.pdf, (e. t. 04.06.2011)

Ünsaldı, L. (2008), Türkiye’de Asker ve Siyaset, İstanbul: Kitap Yayınevi, s. 114. ; Bora, T. (2002), 2002 Seçimi ve Siyasi Güzergah Problemleri, İstanbul: Birikim Dergisi, Sayı: 163
Aktaran Salkın, M. E. (2010) Türkiye’nin 1983-2007 Tarihleri Arası Asker Sivil İlişkileri: Klasik Darbeden E-muhtıraya, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi

Vural, A.M. (1999) Yerel Basın ve Kamuoyu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları Aktaran Yüksel, E. (2001) Kamuoyu Oluşturma” ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede Kesismekte, Nerede Ayrılmaktadır?, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

Yanardağ, M. (2008) Medya Nasıl Kuşatıldı?, İstanbul: Siyah Beyaz Kitap

Yılmaz, S. (2007) 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat: Milenyum Yayınları - (2011) Terör Ve Türkiye : Kum Saati Yayınları

Yıldız, G. D. (2010) Medya, Tekelleşme ve Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi

Yüksel, E. Yüksel, E., Cumhuriyet Mitinglerinin Yaygın Gazetelerde Yer Alış Biçimi Üzerine İçerik Analizine Dayalı Bir Değerlendirme <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/mitingmakalesi21.pdf> (e. t. 26.06.2011)

(2001) Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Konya: Çizgi Kitabevi Aktaran Yüksel, E. (2001) Kamuoyu Oluşturma” ve “Gündem Belirleme” Kavramları Nerede Kesismekte, Nerede Ayrılmaktadır?, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

(2004) 28 Şubat'ın Anlamı, IV. Kuvvet Medya

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jCCEOVAuLpsJ:https://www.dorduncukuvvetmedya.com/arsiv/dkm/article8365.html%3Fsid%3D3113+28+%C5%9Eubat%E2%80%99%C4%B1+%C3%BClkede+daha+%C3%B6nce+ya%C5%9Fanan+askeri+m%C3%BCdahalelerle+kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1ranlar+da+vard%C4%B1r.+%C3%96rne%C4%9Fin+bu+ba%C4%9Flamda+28+%C5%9Eubat%E2%80%99%C4%B1n+en+%C3%A7ok,+12+Mart+Muht%C4%B1ras%C4%B1%E2%80%99na+benzedi%C4%9Fi+ileri+s%C3%BCr%C3%BCl%C3%BCr&cd=3&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&source=www.google.com.tr>, (e. t. 06.06.2011)

(2007) Kamuoyu Oluşturma ve Gündem Belirleme Kavramları Nerede Kesismekte, Nerede Ayrılmaktadır?, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

Wanta, W. (1997) The Public and The National Agenda: How People Learn About Important Issues, Mahwah: LEA Publisher Aktaran Terkan, B. (2007) Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi, Selçuk

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen doktora tez özeti. Ankara:
TÜBİTAK/ULAKBİM Online Makale Arşivi

<http://www.haber7.com/haber/20090101/TRT-Ses-Rojin-konseriyle-yayina-basladi.php> (e. t. 26.06.2011)

http://www.haberdiyarbakir.com/news_detail.php?id=15768&uniq_id=1311286021 (e. t. 26.06.2011)

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/6420961.asp?gid=180> (e. t. 26.06.2011)

<http://www.milliyet.com.tr/2007/04/28/siyaset/asiy.html> (e. t. 26.06.2011)

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&Date=26.12.2008&ArticleID=914399&CategoryID=77> (e. t. 26.06.2011)

<http://www.sabah.com.tr/haber,90CDFD4FDE6740FBA8C317E41E290BAE.html> (e. t. 26.06.2011)

<http://www.stargazete.com/starextra/index.asp?haberID=51228> (e. t. 26.06.2011)

<http://www.taraf.com.tr/haber/rojinle-sabah-keyfi-rojiname.htm> (e. t. 26.06.2011)

www.tdk.gov.tr , 'Propaganda', (e t. 02.06.2011)

<http://www.vatangazetesi.com.tr/root.vatan?exec=haberdetay&tarih=27.04.2007&Newsid=117532&Categoryid=1> (e. t.26.06.2011)

<http://www.yenisafak.com.tr/gundem/?t=27.04.2007&q=1&c=1&i=42573&Genelkurmay/geceyarisi/aciklama/yapti> (e. t. 26.06.2011)

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=533058> (e. t. 26.06.2011)

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=790806> (e. t. 26.06.2011)

2002 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (2002),

<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2002MilletvekiliSecimi/gumrukkapilari/gumrukkapilarisonuc.pdf> (e. t. 04.06.2011)

59. Hükümet Güven Oylaması (23.03.2009)

<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/o59.htm>, (e. t. 04.06.2011)

ÖZGEÇMİŞ

31 Temmuz 1986'da Tekirdağ, Malkara'da doğdum. Ortaokul ve liseyi Malkara Anadolu Lisesi'nde okudum. Lisansımı Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Tv ve Sinema bölümünde gerçekleştirdim. 2008 yılında mezun olduktan sonra Finansbank'ta çalışmaya başladım. Halen Beykent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler bölümünde Yüksek Lisans öğrencisiyim, aynı zamanda Finansbank'ta Müşteri İlişkileri Yöneticisi olarak çalışmaya devam etmekteyim.

Esra KARGIN